

V Praze 10. prosince 2015

Vyjádření k žádosti o podporu „Rovný přístup předškolnímu vzdělávání ve městě Brně“

Město Brno je spolupracujícím městem Agentury pro sociální začleňování v rámci Koordinovaného přístupu. Memorandum o spolupráci bylo schváleno zastupitelstvem dne 23. 6. 2015. V rámci Koordinovaného přístupu je připravován Strategický plán sociálního začleňování pro město Brno. Jedná se o široce pojatou strategii integrující oblasti vzdělávání, bydlení, zaměstnanosti, bezpečnosti, dluhové problematiky, sociálních služeb i komplexní podpory sociální soudržnosti a rozvoje obce v kontextu dostupných zdrojů.

Předkládaná žádost o podporu, pro kterou se toto vyjádření podává, plně reaguje na priority a cíle definované pracovní skupinou „vzdělávání“, konkrétně se jedná o prioritu 1 Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání, cíl 2 Plošná podpora všech mateřských škol zřizovaných statutárním městem Brnem/městskými částmi s cílem rovného přístupu k předškolnímu vzdělávání a zvýšení inkluзивity mateřských škol.

Výše uvedená priorita a cíl jsou součástí zpracovávané oblasti Strategického plánu sociálního začleňování pro město Brno (viz příloha Pracovní verze SPSZ), který je nyní finalizován a je cílem jej předložit ke schválení Zastupitelstvu města Brna v březnu 2016.

Mgr. Jan Mochták
Lokální konzultant
Odbor pro sociální začleňování (Agentura)

Stručná analýza sociálního vyloučení na území města Brna

Tento materiál je kompilátem dostupných odborných textů a výzkumných šetření popisujících problematiku sociálního vyloučení na území města Brna. Je určen pro stanovení cílů Strategického plánu sociálního začleňování na území města Brna. Přehled použitých zdrojů je uveden v závěru tohoto dokumentu.

Úvod

Na území města Brna lze dle různých analýz evidovat celkem 7 sociálně vyloučených lokalit (dále používaná zkratka SVL) zásadnějšího rozsahu. K těmto lokalitám je nezbytné přičíst dalších 9 lokalit, kde se vyskytují osoby ohrožené sociálním vyloučením nebo osoby sociálně vyloučené (komerční ubytovny, izolované domy). Z realizovaných výzkumných šetření je nezbytné zdůraznit to, že problematika sociálního vyloučení čím dál více zasahuje širokou společnost a nelze ji spojovat s etnicitou. Dle výzkumu GAC 2015 se počet sociálně vyloučených osob (dále používaná zkratka SVO) žijících ve zkoumaných/označených lokalitách pohybuje kolem 8 000 – 9 000. K danému číslu je však nezbytné přičíst i další osoby, které jsou rozmístěny do dalšího území města. Specifickou oblastí je kvalifikovaný odhad osob/cizinců pocházejících z tzv. třetích zemí, kteří jsou ohroženi sociálním vyloučením při počtu cca 1 500 – 2 000 (statistika dle kapacit sociálních služeb NNO, celkový počet cizinců z třetích zemí cca 15 000). Celkově výzkumná šetření odhadují počet osob ohrožených sociálním vyloučením či sociálně vyloučené v celkovém počtu kolem 12000 – 15000 jedinců žijících na celém území města Brna.

Sociálně vyloučené lokality na území města Brna

Podle nedávno zveřejněné Mapy sociálně vyloučených lokalit (GAC 2015) se na území města nachází 7 velkých a 9 menších sociálně vyloučených lokalit (viz tabulky níže). Přestože se nejedná o geograficky ohraničené lokality, lze okrajové ulice vnímat jako ty, které oddělují „in“ a „out“ oblasti (např. „lepší“ vs. „horší lokality“).

Tabulka č. 1: Velké sociálně vyloučené lokality

Lokalita	MČ	Označení	Specifikace	Počet ohrožených obyvatel
1	Brno – střed / Brno – sever	„Bronx“ / Zábřovice I	Cejl, Bratislavská, Francouzská, Spolková, Příční, Stará, Hvězdová, Přadlácká, Körnerova, Soudní, Milady Horákové	3-5 tis. Romů
2	Brno – sever	Husovice	Vranovská, Mostecká, Dukelská třída, Hálkova, Nováčkova, Dačického, Rotalova, nám. Republiky, Lieberzeitova, Jana Svobody	300-700 Romů, 1-2 tis. ohrožených SV
3	Brno – střed	Staré Brno	Leitnerova, Hybešova, Václavská, Anenská, Kopečná, Křídlovická	200-400 Romů, 500 ohrožených sociálním vyloučením
4	Brno – jih	Komárov / Trnitá	Štěpánská, Cyrilská, Rumiště, Masná, Koželužská, Mlýnská, Přízova, Dornych, Zvonařka, Plotní, Konopná, Rosická	700 Romů, 1000 ohrožených sociálním vyloučením

5	Brno – střed / Královo Pole	Staňkova a Lidická	Staňkova, Lidická, Křížíkova	150 Romů, 100-150 ohrožených sociálním vyloučením
6	Brno – Židenice	Židenice	Krokova, Kuldova, Životského	100 ohrožených sociálním vyloučením
7	Brno – střed / Brno – sever	Zábrdovice II	Vlhká, Špitálka, Plynárenská, Stavební, Podnásepní, Křenová, Skořepka	800 Romů, 800-1000 ohrožených sociálním vyloučením

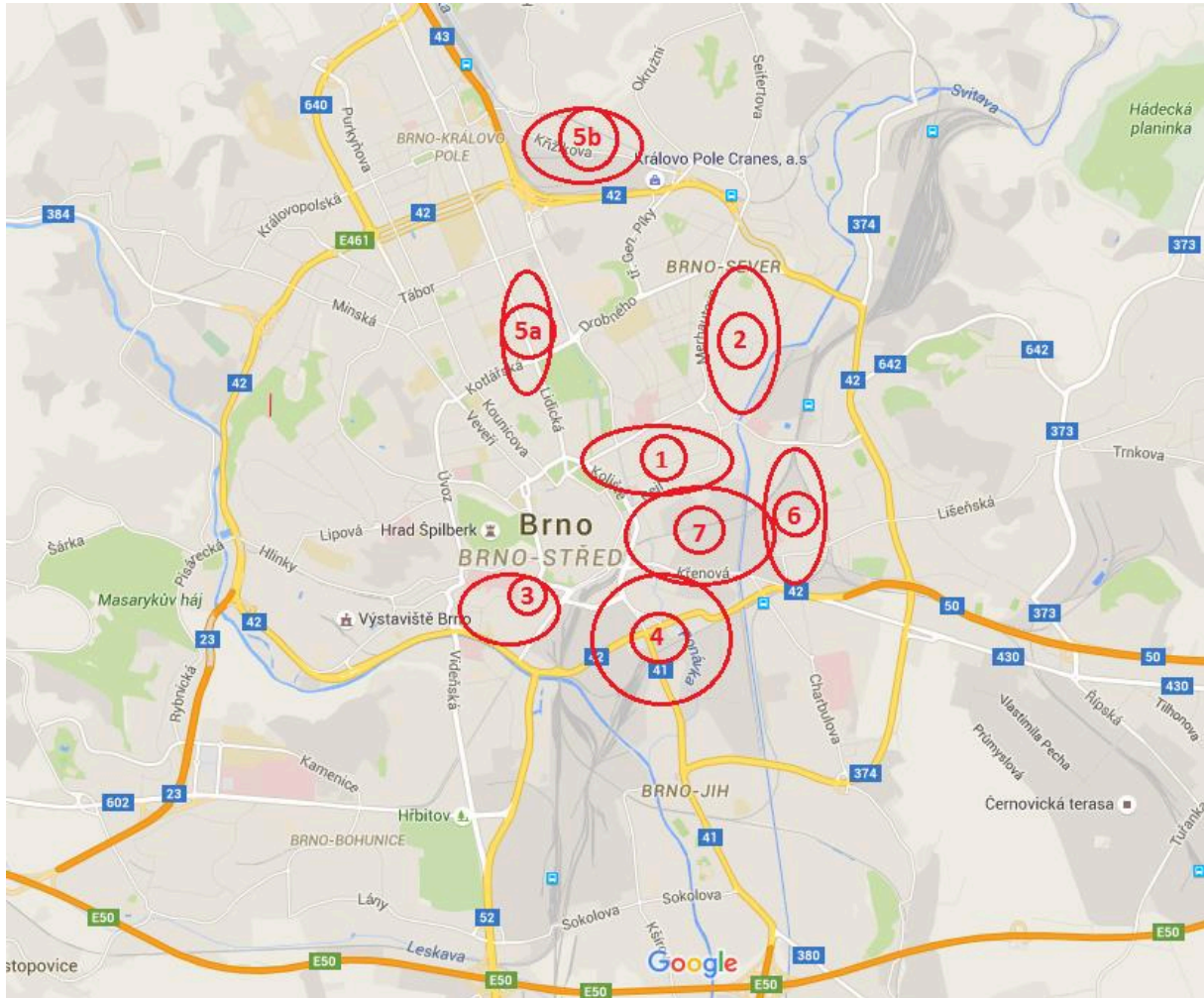
Z výčtu je zřejmé, že velká část těchto lokalit je umístěna v centru samotného města (viz Ilustrativní mapa rozložení lokalit na území města Brna). Sociální vyloučení je „soustředěné“ především do jednotlivých činžovních domů staré zástavby. Tyto domy jsou ve velmi špatném stavu, čemuž mnohokrát neodpovídá požadovaný nájem.

Soustředění vyloučených lokalit do centra je jak výhodou (dosah mnoha institucí včetně sociálních služeb), tak nastavuje i velmi obtížné překážky pro celkové řešení sociální situace jedince či rodiny (kultura chudoby, častější střet s rizikovým chováním, segregované školství, předsudečnost a rasistické projevy majority atd.). Tuto situaci řešení dále znesnadňuje nastavený systém soukromého nájemného bydlení, který svými parametry:

- ochota ubytovat SVO,
- soustředění SVO do vymezených lokalit,
- vysoké náklady bydlení,

představuje významnou bariéru pro celkové řešení problematiky sociálního vyloučení na území města Brna.

Obrázek č. 1: Ilustrativní mapa rozložení lokalit na území města Brna

Zbývajících 9 sociálně vyloučených lokalit je soustředěno do prostoru komerční ubytovny. Vzhledem k migračním procesům uvnitř těchto zařízení není možné stanovit statisticky přesnější počet obyvatel.

Tabulka č. 2: Přehled komerčních ubytoven hodnocených jako SVL

Lokalita	MČ	Specifikace	Počet obyvatel
8	Brno – Židenice	Markéty Kuncové 3801/2	250-300
9	Brno – Maloměřice a Obřany	Jarní 52	131
10	Brno – Židenice	Šámalova	100

11		Masná	Neuvedeno
12	Brno – střed	Pohoda (Vlhká)	139
13	Brno – Královo Pole	Poděbradova 102	Neuvedeno
14	Brno – sever	Dukelská 55	Neuvedeno
15		Šámalova (nelegální)	Neuvedeno
16		Šámalova - Heršpice	38

Počet osob (především těch dlouhodobě usazených) se v těchto ubytovnách snižuje z podobných příčin jako v jiných městech v ČR. Rodiny a jedinci se stěhují do soukromých podnámů v lokalitách či mimo ně.

Bydlení

Město Brno je specifické velkým podílem bytů, které neprivatizovalo a ponechalo je ve svém majetku. Ke konci roku 2014 vlastnilo město 29.333 bytů. Z tohoto počtu bylo 746 bytů neobydlených (z velké části šlo o byty v domech, jež potřebují kompletní rekonstrukci). S výjimkou 545 bytů jsou všechny městské byty svěřeny do správy jednotlivým městským částem. Počty bytů spravovaných městskými částmi se velmi liší. Jedenáct městských částí nespravuje žádné městské byty nebo jich spravuje velmi málo (méně než 50). Naopak jedenáct městských částí spravuje více než 1000 bytů, z toho čtyři městské části (Brno – sever, Brno – střed, Židenice a Líšeň) spravují každá více než 2000 bytů. Nejvíce neobydlených městských bytů se nachází v městských částech Brno – střed (494), Brno – sever (133) a Líšeň (59).

V důsledku současně nastavených pravidel pronájmu obecních bytů, ve které se žadatelé o byt často nachází (dlužní minulost/současnost, exekuce atd.), není nyní možné tyto osoby udržet/jim poskytnout byty ve správě obce. Výsledkem je následné využívání soukromého nájemního bydlení, které je zneužíváno k cílenému zisku (úhrada nájmu pokrytá dávkovým systémem, využití institutu zvláštního příjemce dávky přímo na bankovní účet pronajímatele). Stěhování osob do podnámů soukromých objektů v Brně, sebou nese několik identifikovaných problémů:

- jsou pronajímány byty velmi nízké kvality,
- vázanost rodin/jedinců k těmto bytům (předluženost, neexistence náhradního řešení),
- sestěhování většího počtu osob do kapacitně nevyhovujícího bytu,
- utváření/rozšiřování lokalit,
- zdravotní rizika,
- problematika sousedského soužití.

V kontextu daného jsou tak ubytovny především syceny obyvateli:

- kteří přišli o vlastní bydlení,
- mají sklony k rizikovému způsobu chování,
- případně se jedná o vícečetné rodiny, které nejsou schopny dosáhnout na standardní bydlení.

Především v „hlavních SVL“ (lokality I., IV., VII.) lze zaznamenat postupné sestěhovávání SVO (i z dalších lokalit) jakožto výsledek neochoty majority bydlet především s Romy a finanční nedostupnosti dosavadního bydlení. Současně SVO sami nemají zájem opouštět lokality pro obavu ztráty sociálních sítí a získaného sociálního kapitálu. Zmíněné lokality jsou charakteristické vyšším zastoupením osob, které spojuje jednotná identifikace tzv. „kultury chudoby“¹. Není nezbytně nutné tuto kategorii spojovat s etnickými rysy, což podporují i odhady NNO navyšujícího počtu SVO „majority“ (navyšující se počet SVO klientů sociálních služeb). Procentuálně vyšší zastoupení Romů lze nalézt v částech Brno Sever a Brno Střed.

Příjem a zaměstnání

Podíl nezaměstnanosti činil v září 2015 v okrese Brno-město 7,8 %. Výrazným podílem se na tomto úhrnu podíleli dlouhodobě nezaměstnaní (nad 24 měsíců). V roce 2014 činil podíl dlouhodobě nezaměstnaných nad 24 měsíců z celkového počtu 22 211 nezaměstnaných uchazečů 28 procent (6206 osob). Celkový počet uchazečů bez kvalifikace byl 6181, což činilo 27% uchazečů. Statistiky nezaměstnanosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit prakticky neexistují. Z kvalifikovaných odhadů (statistické výkazy činnosti sociální práce) nevládních organizací pracujících v sociálně vyloučených lokalitách v Brně vyplývá, že nezaměstnanost v lokalitách se pohybuje mezi 30-50%, u romských obyvatel pak dosahuje až k 90% obyvatel. Mezi bariéry pro vstup na trh práce můžeme zařadit: nízkou nebo nerelevantní kvalifikaci, diskriminaci na trhu práce, past zadluženosti – exekuční nároky na mzdy, neatraktivnost nízkých mezd v porovnání se sociálními dávkami, ztrátu pracovních návyků, neznalost nových využívaných technologií, neochotu za prací dojíždět mimo centrum lokality - většina obyvatel SVL se těžko v Brně orientuje, zdravotní znevýhodnění – praktická nezaměstnatelnost, neschopnost fungovat v pevném denním řádu a rytmu a další.

Příjem je zajišťován především prostřednictvím dávek systému státního sociálního zabezpečení. Příjem ze zaměstnání - legální či nelegální pracovní poměr - je spjat s výkonem nekvalifikované a námezdní práce (stavební práce, úklidová činnost, pomocné práce v kuchyni atd.). Krom daného jsou příjmy jedince/rodiny zajišťovány i prostřednictvím trestné činnosti

¹ Kultura chudoby - specifický integrovaný systém hodnot, norem a „návodů pro život“ osob žijících v prostředí sociálního vyloučení, prostřednictvím výchovy dochází k reprodukci těchto vzorců z generaci na generaci.

(statistiky níže) v rozsahu od drobné kriminality (drobné krádeže) přes podílení se na aktivitách organizovaného zločinu (např. lichva, prostituce, výroba, distribuce a prodej drog atd.).

Vzdělání a školství

Statutární město zřizuje samo nebo prostřednictvím svých městských částí celkem 137 mateřských škol (z toho počtu je 23 škol součástí škol základních) a 66 základních škol. Soustředění obyvatel do SVL je přímo spjato s následnou segregací školských zařízení, která jsou umístěna v těchto lokalitách či jejich těsné blízkosti. Na území Brna se jedná především o těchto pět škol, ve kterých se podíl romských žáků odhaduje v rozsahu 60 – 90 procent (není možné realizovat přesné zjištění zastoupení počtu romských žáků, jedná se o hrubé odhady):

- ZŠ Křenová
- ZŠ Merhautova-Vranovská
- ZŠ Sekaninova
- ZŠ 28. října
- ZŠ Lidická

K nárůstu počtu romských žáků každoročně dochází ještě u školy ZŠ Rašínova či ZŠ Nám. Republiky. Při výzkumných šetřeních bylo poukazováno zástupci škol, že etnicita je pouze jedním z mnoha indikátorů určující sociální a kulturní znevýhodnění a samostatně tento údaj není pro školy relevantní. Většina těchto škol využívá asistenty pedagoga, ale z finančních důvodů jsou tyto úvazky zkracovány a nejsou dostačivé pro optimální řešení situace. Stejná situace se týká i předškolních zařízení MŠ.

Danému personálními „podstavu“ odpovídá i znalostní a dovednostní úroveň žáků a s tím i návazná neúspěšnost při studiu na SŠ. Studenti ze sociálně ohroženého prostředí nejčastěji navštěvují tyto střední školy:

- Konzervatoř Brno,
- Odborné učiliště a Praktická škola, (Lomená 44),
- Církevní střední zdravotnická škola s. r. o.,
- Střední škola informatiky, poštovníctví a finančnictví Brno,
- Střední škola potravinářská, obchodu a služeb Brno,
- Střední odborná škola MORAVA o.p.s.,
- Střední odborné učiliště tradičních řemesel a Vyšší odborná škola, spol. s r.o.,
- Integrovaná střední škola automobilní, (Křižíkova 15),
- I. Německé zemské gymnasium, základní škola a mateřská škola, o.p.s.

Vzdělanostní struktura obyvatel SVL dle odhadů NNO (při zohlednění statistik ÚP) je přibližně 10 procent SVO bez vzdělání, 70 procent ukončilo ZŠ, 15 procenta ukončilo učňovské vzdělání, 5 procent SŠ s maturitou, méně než 1 procento VOŠ a méně než 1 procento VŠ.

Rizikové chování a zdraví

Na území města bylo zjištěno za celý rok 2014 celkem 14 203 trestných činů. Z tohoto počtu bylo celkem 2 311 trestných činů (objasněno 34%) zaznamenáno v části Brno – střed (dle indexu kriminality² je Brno – střed dlouhodobě na 10. místě žebříčku hodnocení nejvíce rizikových míst na území ČR), na území Brno – sever bylo evidováno 2 067 trestných činů (objasněno 31%) a v části Brno – Židenice policisté zakročili celkem 2 188 krát (objasněno 37%). Krom daných zjištění evidovala Městská police na území města Brna za období roku 2014 celkem 109 213 přestupků.

V roce 2014 řešilo oddělení sociálně právní ochrany dětí Magistrátu města Brna v různých úrovních celkem 13 372 případů (v roce 2013 řešeno celkem 9 414 případů). Ne všechny tyto případy se vztahovaly k problematice ohroženého dítěte. Kurátoři pro děti a mládež evidovali celkem 1628 klientů s výchovnými a dalšími problémy (řešení trestných činů, přestupků, dohledy atd.). Ze statistik je zřejmé, že více než polovina těchto dětí či mládeže pochází z rozvedených rodin, rodin samoživitelů.

NNO se v rámci své činnosti dlouhodobě zaměřují na problematiku dluhového poradenství a souvisejícího nebezpečí přítomné nabídky lichvářství. V rámci terénní práce v SVL je aktivně řešena problematika užívání drog. Až 60 procent klientů NNO (zaměřených na uživatele drog) bere heroin, zbytek pervitin. Užívání marihuany je zcela běžné často také v kombinaci s opiáty, substitucemi, Metadonem, Subuxonem, Subutexem. Specifickým problémem je vysoká míra závislosti na hazardní hrách a sázení. Krom daného výčtu je řešena i otázka prostituce či dalších přestupků veřejného pořádku/občanského soužití.

Dle realizovaných šetření byla obecně pojmenována nižší úroveň zdravotního stavu obyvatel jednotlivých SVL. Mezi nejčastější zdravotní komplikace SVO jmenovali pracovníci NNO hepatitidu (nevhodné hygienické podmínky), záněty žil, syfilis, kapavku, multiorgánové selhání těla (ledviny, játra, slinivka...). Obecně byla konstatována nižší šance na dožití. Významným zdravotním poškozením jsou genetické vady dětí, především problematika tzv. fetálního alkoholového syndromu. V případě drogových uživatelů (injekčních) lze odhadovat až 100 procentní onemocnění hepatitidou typu C.

Sociální služby, poradenství a další instituce

Sociální služby zaměřené na klienty z řad SVO jsou soustředěny především do oblastí části Brna střed a Brna sever. Současně je cílová skupina pokrývána i jinými organizacemi, které sídlí v ostatních částech města. Nezbytné instituce (ÚP, OSSZ, MMB, PMS, nemocniční zařízení atd.)

² index kriminality - počet spáchaných trestných činů za zvolené časové období na daném území, přepočtený na 10 tisíc obyvatel

Ize nalézt v blízkých dojezdových vzdálenostech většiny SVL. Výjimku pokrytí představují služby pro seniory (domovy pro seniory), které jsou soustředěny na okraj města. Zřizovateli sociálních služeb jsou jak nestátní organizace, tak i samospráva (příspěvkové organizace).

V rámci KPSS města Brna byla pro rok 2016 stanovena tato kapacita jednotlivých typů sociálních služeb, které v rámci své činnosti pracují v prostoru SVL či s cílovou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením či přímo SVO:

- odborné sociální poradenství – roční kapacita 24 886 klientů,
- nízkoprahové zařízení pro děti a mládež – roční kapacita 2 722 klientů,
- SAS pro rodiny s dětmi – roční kapacita 1 819 klientů,
- terénní programy – roční kapacita 2 769 klientů,
- azylové domy – k dispozici 513 lůžek,
- kontaktní centra – roční kapacita 1 666 klientů,
- telefonická krizová pomoc – roční kapacita 6 500 klientů,
- noclehárny (ambulantní) – roční kapacita 925 klientů,
- sociální rehabilitace (ambulantní, terénní) – roční kapacita 3149 klientů.

Jako problematické je vnímáno především nedostatečné ambulantní pokrytí některých „rozvíjejících/rozšiřujících“ lokalit, které jsou v tento moment zajišťovány službami terénní formy. Stejně tak je diskutována dostupnost a kapacita zařízení pro volnočasové aktivity dětí a mládeže (NZDM). Z hlediska tematického zaměření, v souladu se Střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb, je poptáváno navýšení poradenství v oblasti dluhové problematiky a finanční gramotnosti jedinců a rodin. Komunitní plán sociálních služeb definoval jako potřebné také rozšíření kapacit azylového domu pro cizince.

Popis jednotlivých lokalit

I. Brno sever/střed

Prostorové vymezení:

Cejl, Bratislavská, Francouzská, Spolková, Příční, Stará, Hvězdová, Přadlácká, Körnerova, Soudní, Milady Horákové

Demografické shrnutí:

Tato lokalita existuje v Brně dlouhodobě. Je vnímána občany jako problémová, s čímž souvisí její označení "Bronx". Dle odhadů zde žije 3 000 – 5 000 ohrožených a sociálně vyloučených obyvatel při přibližné věkové struktuře do 15 let 50 %, od 16 do 60 let 40 % a nad 61 let 10 %. Odhadovaný podíl Romů (Rumungři, Olaši) na celkovém počtu obyvatel lokality je přibližně 60 – 70 procent.

Bydlení:

Lokalita se dále rozšiřuje. Běžným jevem je vícegenerační bydlení (sestěhování rodin). Nabízené ceny nájemního bydlení u soukromníků je až trojnásobkem průměrných nájmu v dané lokalitě. Obydlené, převážně činžovní domy staré výstavby, jsou ve špatném stavu. S daným souvisí i vliv na zdraví ubytovaných rodin a jedinců.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Velká část příjmu obyvatel pochází ze sociálních dávek. Odhadovaný počet nezaměstnaných je 30 – 50 procent, přičemž dle vyjádření zástupců NNO v případě romské menšiny se jedná o podíl 90 procent osob schopných práce. Vzdělanostní struktura je přibližně následovná: 10 procent bez vzdělání, 70 procent ukončilo ZŠ, 15 procenta ukončilo učňovské vzdělání, 5 procent SŠ s maturitou, méně než 1 procento VOŠ a méně než 1 procento VŠ. Děti navštěvují školy vyjmenované výše.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Problematickou oblastí je vysoká míra evidence rizikového chování v této SVL včetně kriminality dětí a mladistvých. Kriminalita (i dětská) – krádeže v obchodech, návykové látky, hluk v noci z heren, výskyt potkanů, plísň v bytech, krádeže popelnic, zdevastované byty, odházené použité injekční stříkačky, schůzky narkomanů, „černé“ odběry elektřiny, prostituce, návykové látky (pervitin, heroin, toluen), gamblerství, zadlužení/půjčky, malá nabídka příjemných míst, kumulace patologických služeb (herny, zastavárny).

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti. Významným faktem je, že lokalita při centru umožňuje i řešení při nedalekých institucích, které mají sídlo v samém centru města Brna.

II. Brno-Husovice

Prostorové vymezení:

Vranovská, Mostecká, Dukelská třída, Hálkova, Nováčkova, Dačického, Rotalova, nám. Republiky, Lieberzeitova, Jana Svobody

Demografické shrnutí:

I tato lokalita existuje v Brně dlouhodobě. Odhady počtu sociálně vyloučených se odlišují. Přibližný odhad je 2 000 SVO při podílů 50 procent Romů (Rumungři, Olaši). Specifikem této lokality je umístěný azylový dům pro cizince (SOZE o.s.), kde jsou ubytováni cizinci ze třetích zemí a kteří se s místními Romy často sdružují.

Bydlení:

Lokalita se dále rozšiřuje (sestěhovávání dalších sociálně vyloučených rodin = ethnobusiness). Běžným jevem je vícegenerační bydlení. Nabízené ceny nájemního bydlení u soukromníků je trojnásobkem průměrných nájmu v dané lokalitě. Kvalitu bydlení lze označit spíše za špatnou. Rozdílem oproti první popsané lokalitě je větší rozptýlenost SVO po celém vymezeném území lokality. S daným souvisí i menší napjatost sousedských vztahů a celkové vnímání charakteru lokality = více prestižní lokalita.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Dle odhadů je příjem přibližně polovině SVO zajišťován prostřednictvím sociálních dávek. Zbylá polovina se snaží zachytit na trhu práce - pomocné stavební práce, stánky, úklidové práce, pomocné gastro práce a další nekvalifikované profese. Vzdělanostní struktura je přibližně následovná: 10 procent bez vzdělání, 70 procent ukončilo ZŠ, 15 procenta ukončilo učňovské vzdělání, 5 procent SŠ s maturitou, méně než 1 procento VOŠ a méně než 1 procento VŠ. Děti navštěvují školy vyjmenované výše.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Problematickou oblastí je vysoká míra evidence rizikového chování v této SVL včetně kriminality dětí a mladistvých. Zadlužení, návykové látky, nedostatek obchodů, kriminalita – časté loupežné přepadení a drobné krádeže, nepořádek na ulicích, lichva, chybějící nabídka práce, hráčská závislost, potkani a krysy v domech, plísň v bytech, katastrofální stav domu, vandalství, chybějící místo pro hry dětí, odhozené injekční stříkačky, přítomnost narkomanů, zápach z odpadků, výskyt násilí.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti. Významným faktem je, že lokalita při centru umožňuje i řešení při nedalekých institucích, které mají sídlo v samém centru města Brna.

III. Brno - střed / Staré Brno

Prostorové vymezení:

Leitnerova, Hybešova, Václavská, Anenská, Kopečná, Křídlovická

Demografické shrnutí:

Celkem se v lokalitě pohybuje přibližně 500 osob ohrožených sociálním vyloučením. Z toho počtu jsou přibližně 200 – 400 osob Romové (Rumunští). Specifikem je nárůst počtu „dělnické třídy“, která je svými příjmy, především jejich ztrátou, ohrožena sociálním vyloučením.

Bydlení:

Jedná se o lokalitu, kde v rámci ulic bydlí vedle sebe SVO společně se zbylým obyvatelstvem – nerovnoměrné rozptýlení do celé lokality. Identifikovat soustředění většího množství SVO lze dle stavu konkrétního domu – stará omítka, oprýskané zdivo, nevyhovující střecha, vchodové dveře neplnící již svůj účel, promáčené stropy, vlhkost v domě, plísně, nepořádek, narušení statiky atd.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Předpokladem je podobná výchozí situace a zvolená strategie řešení jako v dalších lokalitách.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Nárůst „dělnické třídy“ v kombinaci s předsudky, rasismem a xenofobií může vyvolávat konflikty sousedského soužití.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti. Významným faktem je, že lokalita při centru umožňuje i řešení při nedalekých institucích, které mají sídlo v samém centru města Brna.

IV. Brno Komárov/Trnitá

Prostorové vymezení:

Štěpánská, Cyrilská, Rumiště, Masná, Koželužská, Mlýnská, Přízova, Dornych, Zvonařka, Plotní, Konopná, Rosická

Demografické shrnutí:

Tato lokalita existuje také dlouhodobě. Počet sociálně vyloučených osob se odhaduje k číslu 1 000 osob. Expertní odhady počtu „Romů“ se pohybují kolem 700 jedinců. Prostředí je i kvantitativně ovlivňováno umístěným Centrem sociálních služeb Josefa Korbela Armády spásy na ulici Mlýnská. Sociálním vyloučením ohrožení i „neromové“, především soustředění kolem autobusového nádraží Zvonařka (kumulace sociálně patologických jevů).

Bydlení:

Jedná se o lokalitu, kde v rámci ulic bydlí vedle sebe SVO společně se zbylým obyvatelstvem – nerovnoměrné rozptýlení do celé lokality. Identifikovat soustředění většího množství SVO lze dle stavu konkrétního domu – stará omítka, oprýskané zdivo, nevyhovující střecha, vchodové dveře neplní již svůj účel atd.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Předpokladem je podobná výchozí situace a zvolená strategie řešení jako v dalších lokalitách.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Dle výzkumu v roce 2008 (lze předpokládat přetrvávání dle výzkumu GAC 2015) problematika užívání návykových látek, dětská kriminalita, násilí v ulicích, hráčská závislost mužů, celkově špatný život, prostituce, chybí hřiště pro děti, špatné sousedské vztahy.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti. Významným faktem je, že lokalita při centru umožňuje i řešení při nedalekých institucích, které mají sídlo v samém centru města Brna.

V. Brno-Královo Pole, Střed

Prostorové vymezení:

Staňkova, Lidická – ulice v běžné zástavbě. Křížíkova ulice sociálně vyloučená.

Demografické shrnutí:

Tato lokalita existuje dlouhodobě. Dle odhadů zde žije 150 Romů, přičemž 100 – 150 je ohroženo sociálním vyloučením. Místní Romové se označují jako „ti slušní Romové“ a vymezují se vůči ostatním Romům ve městě. Dříve rozsáhlá lokalita. Dle výpovědí existující konflikty v ulicích jsou spjaté především s klienty azylového domu na ulici Staňkova (Charita).

Bydlení:

Jedná se o lokalitu, kde v rámci ulic bydlí vedle sebe SVO společně se zbylým obyvatelstvem – nerovnoměrné rozptýlení do celé lokality. Povětšinou činžovní domy, ve kterých bydlí, jsou na solidní úrovni. Nedochozí k sousedským konfliktům. Specifikem je ulice Křížíkova, která je prostorově odříznutá (vyšší vzdálenost k institucím) a i kvalita bydlení je na výrazně špatné úrovni. Dle odhadů zde žije cca 20 - 30 obyvatel.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Předpokladem je podobná výchozí situace a zvolená strategie řešení jako v dalších lokalitách.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Dle výzkumu v roce 2008 (lze předpokládat přetrvávání dle výzkumu GAC 2015) byly pojmenovány problémy v lokalitě - hráčská závislost, návykové látky, domácí násilí a potíže s placením nájemného.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

Obyvatelé lokalit Staňkova a Lidická bydlí v dosahu státních i nestátních institucí, které jsou jim nápomocné při zvládnutí sociálních událostí a stejně tak je i v dosahu dopravní infrastruktura města Brna. V případě SVL při ulici Křížíkova je situace horší/navýšení vzdálenosti pro zajištění běžných úkonů souvisejících s chodem domácnost, přístupem k zaměstnání či vzdělání.

VI. Brno-Židenice

Prostorové vymezení:

Kroková, Kuldova, Životského

Demografické shrnutí:

Tato lokalita existuje dlouhodobě. Dle odhadů se se v dané lokalitě pohybuje 100 osob ohrožených sociálním vyloučením při 30 procentním podílu Romů (celkový odhad počtu osob v lokalitě je 1000 osob). Specifikem dané lokality je větší soustředění olašských Romů v ulici Životského.

Bydlení:

SVO bydlí převážně v činžovních domech obecně špatné kvality. Byty jsou především ve vlastnictví soukromých majitelů.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Předpokladem je podobná výchozí situace a zvolená strategie řešení jako v dalších lokalitách.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Dle výzkumu v roce 2008 (lze předpokládat přetrvávání dle výzkumu GAC 2015) byly pojmenovány problémy v lokalitě - obecně kriminalita (drobné krádeže), výroba/užívání/prodej návykových látek, lichva, prostituci, problémy s alkoholem, gamblerstvím a domácí násilí.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti.

VII. Brno-Zábrdovice

Prostorové vymezení:

Vlhká, Špitálka, Plynárenská, Stavební, Podnásepní, Křenová, Skořepka

Demografické shrnutí:

Tato lokalita existuje dlouhodobě (cca od 80 let 20. století), přičemž se postupně rozrůstala a rozrůstá přistěhováním dalších osob (z jiných brněnských lokalit), kdy je zajímavá z hlediska získání bydlení (i přes jeho velmi nízkou kvalitu). V dané lokalitě žije přibližně 1000 osob ohrožených sociálním vyloučením při 80 procentním podílu Romů. V dané oblasti žijí nejen Rumungři, ale i Olaši.

Bydlení:

Bydlení je na velmi špatné úrovni. Pronajímané prostory bytů jsou v nevyhovujícím stavu (patří převážně soukromníkům), přesto jsou pronajímány, navíc za neodpovídající částky - až trojnásobek běžného nájmu. Za nejhorší lokalitu k bydlení je považována ulice Vlhká.

Příjem, zaměstnání a vzdělání:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Předpokladem je podobná výchozí situace a zvolená strategie řešení jako v dalších lokalitách. Odhadovaný podíl nezaměstnaných osob v lokalitě je přibližně 20-40 procent při 90 procentech nezaměstnanosti romské menšiny.

Rizikové chování a obtíže lokality:

Nelze odhadovat. Neexistují podrobnější údaje. Dle výzkumu v roce 2008 (lze předpokládat přetrvávání dle výzkumu GAC 2015) byly pojmenovány problémy v lokalitě - kriminalita – drobné krádeže, dětská kriminalita, návykové látky (pervitin, heroin, toluen), zadlužení, prostituce, vybydlenost lokality, hluk – rušení nočního klidu, špatný hygienický stav, návykové látky, kriminalita, časté násilí v hernách a okolí, schůzky narkomanů.

Sociální služby, poradenství a další instituce:

S dlouhodobou problémovou situací SVL souvisí i intenzivnější soustředění sociálních služeb a dalších institucí do tohoto prostoru města či jeho těsné blízkosti.

Použité zdroje:

- Analýza sociálně vyloučených lokalit v ČR. (2015) GAC.
- Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti. (2006) GAC.
- Identifikace sociálně vyloučených a zpracování jejich mapy ve městě Brně. (2008) VeryVision s.r.o.
- Kašparová, I. a Janků Sidiropulu, K. a kol., Dlouhodobý monitoring situace romských komunit v České republice – moravské lokality. (2008) FSS MUNI Brno.
- Vašečka, I. Expertíza pro cílovou skupinu “etnické menšiny”. (2007) CKP Brno.
- Kryštof, R. Zpráva z předvýzkumu potřeb uživatelů pro cílovou skupinu “etnické menšiny”. (2007) Socioklub.
- Statistika mládež a drogy 2014. (2014) A Klub ČR, o.p.s.
- Komunitní plán sociálních služeb města Brna pro rok 2016 – 2017
- Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Jihomoravském kraji na období 2015–2017
- Koncepce rodinné politiky města Brna
- Koncepce prevence kriminality ve městě Brně na léta 2013–2016 - Městský program prevence kriminality v Brně
- Strategie protidrogové politiky města Brna na období 2011 - 2014
- PLÁN AKTIVNÍHO STÁRNUTÍ VE MĚSTĚ BRNĚ
- Koncepce zdravotnických služeb zajišťovaných v městských zdravotnických zařízeních

Bezpečnost a prevence rizikového chování

Vize

„Posílení systémového přístupu lokální úrovně politiky prevence při rozvoji potenciálu všech zapojených aktérů a souběžném navyšování bezpečného prostředí města Brna“.

Motto: „Prevence je lepší než terapie“.

Analytická část

Prostředí sociálního vyloučení je z mnoha důvodů syceno rizikovým chováním¹ různého typu a závažnosti. Příčinou tohoto stavu je především koncentrovaný výskyt jevů, které souvisí s životem v sociálním vyloučení. Těmito jevy jsou například: chudoba, zadlužení, nedostatek příležitostí k uplatnění v běžném životě, závislosti (gambling, alkohol, drogy). Stablnější společenské soužití musí umět vnímat a adekvátně reagovat na takové životní strategie, které jsou voleny proto, aby se jedinec či jeho nejbližší okolí nedostalo či nesetrvávalo v situaci sociálního vyloučení. V celém tomto prostředí jsou koncentrováni pachatelé, jejich oběti, ale také svědci a nejbližší okolí, kteří jsou významnými aktéry tohoto „mikrosvěta“.

Na území města bylo zjištěno za celý rok 2014 celkem 14 203 trestných činů (viz níže doplňující tabulka). Z tohoto počtu bylo celkem 2 311 trestných činů (objasněno 34%) zaznamenáno v části Brno – střed (dle indexu kriminality² je Brno – střed dlouhodobě na 10. místě žebříčku hodnocení nejvíce rizikových míst na území ČR), na území Brno – sever bylo evidováno 2 067 trestných činů (objasněno 31%) a v části Brno – Židenice policisté zakročili celkem 2 188 krát (objasněno 37%). Krom daných zjištění evidovala Městská police na území města Brna za období roku 2014 celkem 109 213 přestupků (viz níže doplňující tabulka).

Významným aktérem je v této oblasti institut Probační a mediační služby. Ten svým působením v oblasti mimosoudního řešení konfliktů, penitenciární³ a postpenitenciární⁴ péče či práce s oběťmi a okolím, aktivně vstupuje do prostředí sociálně vyloučených osob. Dle realizovaného výzkumu lidé, kteří mají za sebou pobyt ve vězení, trpí v 50 procentech případů bytovou nouzí, potřebují pomoc s oddlužením, hledáním nové práce, a zároveň často podstupují léčbu závislostí či trpí psychickými poruchami. Kumulace těchto rizikových faktorů vede mnohdy ke krizovému řešení sociálních událostí a k nežádoucí recidivě.

Tabulka č. 1: Přehled trestné činnosti na území Brno – město (stav k 31. 12. 2014)

	Zjištěné trestné činy		z toho						Objasněné trestné činy
			obecné činy	z toho				hospodářské činy	
	celkem	index 2014/2013		násilné činy	krádeže vloupáním	krádeže prosté	ostatní majetkové činy		
Kraj celkem	27 109	90,9	20 014	1 682	4 138	9 045	1 998	3 018	11 619
Brno-město	14 203	87,5	10 796	721	1 840	5 665	1 088	1 712	4 972

¹ rizikové chování - chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost

² index kriminality - počet spáchaných trestných činů za zvolené časové období na daném území, přepočtený na 10 tisíc obyvatel

³ penitenciární péče - zaměřena na práci s odsouzenými ve fázi trestu, zejména na eliminaci nepříznivých vlivů trestu a celkovou motivaci ke změně chování.

⁴ postpenitenciární péče (nejširší vymezení uplatněné v rámci SPSZ) - sociální pomoc a péče je poskytována ze strany společnosti na bázi dobrovolnosti, bezplatně a to všem pachatelům, i těm, kteří si odpykali jakýkoli jiný trest než trest odnětí svobody včetně zajištění tzv. rané pomoci, kdy se jedná o pomoc už v momentu konfliktu se zákonem v trestně přípravné fázi.

Tabulka č. 2: Přehled zaznamenaných a řešených přestupků na územíměsta Brna (rok 2013, 2014)

Základní rozdělení podle typu činnosti		2013	2014
		počet celkem	počet celkem
doprava	blokové čištění	5440	5271
	dopravní značky	23372	21680
	přestupky chodců	758	638
	neuhrazení poplatku za parkování	3985	11999
	obytná zóna - stání	2770	2963
	ostatní přestupky	651	467
	pěší zóna	3677	2222
	rychlost	4115	4159
	stání	5627	5470
	stání na chodníku	12514	14519
	vyhrazené parkoviště	1847	2158
	záběr vozidlem	7834	6604
	zákaz stání	16293	19105
	zeleň - nedovolené parkování	123	75
		89006	97330
veřejný pořádek	alkohol (§ 30)	522	455
	kouření na místech zakázaných	358	361
	krádež, zpronevěra, podvod, zničení (§ 50)	3571	2994
	neuposlechnutí výzvy úřední osoby	106	63
	noční klid	395	348
	ostatní přestupky	3823	2866
	psi	1493	1496
	skládka	251	234
	občanské soužití (§ 49)	316	385
	záběr veřejného prostranství	629	1153
	znečištění veřejného prostranství	936	803
	podezření z páchaní TČ	865	637
	předání hledané osoby Policii ČR	75	88
		13340	11883
celkový součet		102 346	109 213

Z kvalitativních výstupů je patrná závažnost drogové problematiky – alkoholového i nealkoholového spektra. Dle realizovaných výzkumů má skupina dětí a mládeže největší zkušenost s alkoholem, na druhém místě jsou cigarety a na místě třetím marihuana (viz graf níže). Varujícím zjištěním je věkový rozptyl první zkušenosti v oblasti užívání návykových látek či hraní hazardních her. Ve věkové kategorii 11 – 15 let je to 51,5 procent, ve věkové kategorii 16 – 19 je to 83,7 procenta a ve věkové kategorii 20 – 21 let hodnota dále stoupá na 93,2 procenta respondentů potvrzujících zkušenost s tímto rizikovým chováním.

Tabulka č. 3: Zkušenost s návykovými látkami – osoby ve věku děti a mládež (Mládež a drogy, statistika 2014, město Brno)

Návyková látka	Počet respondentů	% respondentů
Cigarety	650	49,5
Alkohol	826	62,9
Marihuana	351	26,7
LSD	20	1,5
Pervitin	11	0,8
Extáze	30	2,3
Lysohlávky	45	3,4
Těkavé látky	13	1,0
Návykové léky	9	0,7
Jiné	18	1,4

Tato skutečnost je potvrzována zkušenostmi organizací napříč dalšími pracovními skupinami Rodina a zdraví, a Vzdělávání. Dochází ke snižování věkové hranice uživatelů drog - experimentátorů i pravidelných uživatelů. I přes vynaložená opatření se stále nedaří omezit dostupnost alkoholových drog. Dle zkušeností lokálních subjektů je veškerá trestná činnost nebo závadové jednání do 15ti let spojeno s užíváním drog. Jak primárně, tak sekundárně. Souvisejícím specifickým je také šíření infekčních onemocnění, dle výzkumu je přibližně 22 procent problémových uživatelů drog nakažených virem hepatitidy typu C.

Významné nebezpečí představuje riziko hazardního hráčství – on-line hry, výherní hry a kurzovní sázení. Dle realizovaného průzkumu mezi dětmi a mládeží v roce 2014 bylo zjištěno, že on-line hry hraje pravidelně 15,91 procenta dotázaných, pravidelné hraní u výherních automatů uvádí 4,26 procenta a 7,99 procenta respondentů uvádí kurzovní sázky.

Shrnutí

- Na území města bylo zjištěno za celý rok 2014 celkem 14 203 trestných činů. Městská policie v tomto období evidovala celkem 109 213 přestupků
- Celkem 2 311 trestných činů (objasněno 34%) bylo zaznamenáno v části Brno – střed. Na území Brno – sever bylo evidováno 2 067 trestných činů (objasněno 31%) a v části Brno – Židenice policisté zakročili celkem 2 188 krát (objasněno 37%).

- S užíváním návykových látek a hraním hazardních her má zkušenost ve věkové kategorii 11 – 15 let 51,5 procenta dotázaných, ve věkové kategorii 16 – 19 je to 83,7 procenta a ve věkové kategorii 20 – 21 let hodnota dále stoupá na 93,2 procenta respondentů.
- Dle výzkumu při ZŠ a SŠ na území města Brna má celkem 62,9 procent osob ve věku 11 – 21 let zkušenost s alkoholem, 49,5 dětí a mládeže s cigaretami a 26,7 s marihuanou.
- Dochází ke snižování věkové hranice uživatelů drog - experimentátorů i pravidelných uživatelů.
- Lidé, kteří mají za sebou pobyt ve vězení, trpí v 50 procentech případů bytovou nouzí, potřebují pomoc s oddlužením, hledáním nové práce, a zároveň často podstupují léčbu závislostí či trpí psychickými poruchami

Analýza problémů a jejich příčin

I přes vydefinování a zaměření se na sociálně vyloučené lokality není možné na území města Brna problematiku prevence a bezpečí zaměřovat výhradně k těmto oblastem. Kromě definovaných prioritních skupin tohoto dokumentu je nezbytné problematiku nahlížet i z perspektivy prostoru, do kterého vstupuje majoritní společnost a společně je utvářen životní prostor města Brna jako celku, a bezpečí jeho obyvatel.

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Dobrá zkušenost s programem - asistenti prevence kriminality.</p> <p>Dlouhotrvající probační program pro klienty 15-18let.</p> <p>Snaha o zrušení heren na území města Brna.</p> <p>Existence řady rozličných programů prevence kriminality (Aristoteles, ZS, Punkt, i pro další CS - senioři, besedy na školách).</p> <p>Zacílení na prevenci kriminality u mladistvých (týmy pro mládež).</p> <p>Fungující program „okrskářství“ u MP.</p> <p>Pořádání destigmatizačních a interkulturních akcí.</p> <p>Velký počet NNO pracujících v SVL.</p> <p>Proaktivní přístup při řešení kriminality ze strany státních institucí - město, kraj, PMS, OSPOD atd.</p> <p>Spolupráce NNO s PMS, OSPOD.</p> <p>Nabídka ambulantní i ústavní formy prevence kriminality.</p> <p>Znalost odpovídajících nástrojů a jejich využívání - případové konference, case management atd.</p> <p>Efektivní využívání terénní formy práce - vyhledávání klientů.</p> <p>Dobrá zkušenost s programem „domovníků“.</p>	<p>Malá zaměstnatelnost lidí s kriminální minulostí, nedokončeným vzděláním.</p> <p>Velká zadluženost a exekuce rodin a klientů.</p> <p>Neformální vztahy spolupráce – dlouhodobě neudržitelné, založené na individuálním vztahu jednotlivců, nikoli institucí.</p> <p>Nedostatečné síťování služeb.</p> <p>Nedostatečné kapacity sociálních bytů.</p> <p>Neexistence preventivních programů pro klienty 18+ (dlouhodobé, individuální, skupinové...).</p> <p>Přetížení pracovníků státní správy a související nemožnost se adekvátně věnovat dané problematice.</p> <p>Klienty služeb jsou děti, rodiče i nejbližší okolí = nedostatečná kapacita poskytovatelů služeb.</p> <p>Řada dobrých služeb či programů bez komplexnosti a návaznosti na sebe.</p> <p>Neexistence drogových služeb pro děti.</p> <p>Nedostatek či dlouhé čekací lhůty u psychologické, psychoterapeutické či psychiatrické péče klientů sociálních služeb.</p> <p>Nedostatek podporovaných služeb v oblasti práce, bydlení, vzdělávání.</p> <p>Trestná činnost dětí a mládeže.</p> <p>Snižující se věk uživatelů drog – alkoholových i nealkoholových.</p> <p>Specifická kriminální činnost v SVL – lichva, kuplířství.</p> <p>Projevy extremismu zaměřené na SVL.</p>

Znečišťování veřejného prostranství.
Negativní obraz lokalit – stigmatizace.
Nedostatek prostor pro bezpečné trávení
volného času dětí, mládeže a dospělých
(rodiny).
Zdravotní rizika šíření infekčních
onemocnění.

Příležitosti

Vytvoření komplexního systému spolupráce
mezi státní správou a samosprávou, NNO
apod.
Provázanost jednotlivých služeb.
Probační domy, nízkoprahové DPC.
Fokus na sekundární a terciární prevenci u
cílových skupin.
Podporované zaměstnání, rekvalifikace,
sociální podniky.
Snaha o práci s celou rodinou - legislativní
zakotvení.
Rozvoj případových konferencí a case
managementu.
Rozvoj terénních služeb a aktivního
vyhledávání klientů.
Možnost práce/brigády/stáže v městských
firmách pro obtížně zaměstnatelné klienty.

Hrozby

Multiproblémové rodiny - sociální a
finanční propady napříč celou rodinou.
Problematika klientů z ubytoven.
Nárůst drogové problematiky u dětí pod
15 let.
Nedostatečné počty sociálních bytů.
Nedostatečná nabídka práce u sociálních
podniků.
Nejistota financování u NNO - špatná
udržitelnost dobře fungujících projektů a
programů.
Chybějící zařízení pracující s drogovou
problematikou u dětí a mladistvých.
Vysoké nároky na dosažení sociálních bytů,
DPC.
„Přehazování si nesystémových klientů“ -
tzn. těch „problematických“.
Krátkodobé financování služeb (EU
projekty) bez udržitelnosti.
Posilování projevů extremismu.

Návrhová část

Cíle definované v rámci této kapitoly směřují k široké skupině osob. Naplnění pojmenovaných cílů závisí na participativním zapojení všech obyvatel města. Zvláštní pozornost je věnována dětem, mládeži a rodině při snaze předcházet činnostem, které překračují meze zákona či poškozují zdraví jedince. Specifickou cílovou skupinou uvedených priorit jsou osoby, které jsou ve výkonu trestu či výkon trestu opouští/opustily. V neposlední řadě je také zařazena nezbytnost práce s osobami, které jsou stíženy rizikovým jednáním na úrovni oběti, svědka a nejbližšího okolí pachatele (rodina, komunita), včetně práce s prostředím, kde se tyto skutečnosti udály. Výstupem by měly být nejen jednotlivé aktivity zapojení cílové skupiny, ale také vznik/aktualizace dokumentů věnujících se oblasti prevence rizikového chování a souvisejících jevů.

V rámci diskuze s členy PS prevence byly pojmenovány tyto priority:

- a. Zapojení občanů do aktivního způsobu zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí**
- b. Podpora výchovně vzdělávacích programů a volnočasových aktivit pro rizikové děti a mládež**
- c. Podpora integračních aktivit pro osoby vykonávající alternativní typ trestu, osoby po návratu z výkonu trestu nebo osoby žijící rizikovým způsobem života**
- d. Zmírňování rizik návykového chování**

**Zapojení občanů do
aktivního způsobu
zvyšování vlastní
bezpečnosti i bezpečí
svého okolí**

*Posílení programu působení asistentů
prevence kriminalit ve vybraných
částech města (8 asistentů do roku
2019)*

*Kvantitativní a kvalitativní navýšení
vzdělávacích aktivit se zaměřením na
prevenci sociálně patologických jevů (XY
počet podpořených osob do roku 2019)*

**Podpora výchovně
vzdělávacích programů a
volnočasových aktivit
pro rizikové děti a
mládež**

*Do roku 2019 bude posíleno systémové
vytváření edukativních programů
prevence při zapojení všech institucí
včetně nastavení systému evaluace*

*Do roku 2019 bude podpořeno rozšíření
kapacit institucí nabízejících vzdělávací
programy a volnočasové aktivity cílové
skupině děti, mládež a rodina*

**Podpora integračních
aktivit pro osoby
vykonávající alternativní
typ trestu, osoby po
návratu z výkonu trestu
nebo osoby žijící
rizikovým způsobem
života**

*Realizace systémových aktivit integrace
osob do společnosti v režimu
penitenciární a postpenitenciární péče,
včetně probačních programů (XY počet
podpořených osob do roku 2019)*

*Realizace opatření zmírňujících dopady
sociálně patologického jednání jedince
včetně zohlednění dopadu na nejbližší
okolí (rodina, komunita) (XY počet
podpořených osob do roku 2019)*

*Realizace opatření zmírňujících dopady
pro oběti a svědky trestné činnosti,
včetně dopadu na širší okolí pachatele
(XY počet podpořených osob do roku
2019)*

**Zmírňování rizik
návykového chování**

*Do roku 2019 bude navýšen počet
podporovaných osob/klientů v režimu
prevence návykového jednání a
patologického hráčství (XY počet
podpořených osob do roku 2019)*

*Do roku 2019 dojde k provázání systému
činnosti institucí poskytujících terénní
protidrogové programy, sociální
prevenci a dalších příslušných služeb*

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1: Zapojení občanů do aktivního způsobu zvyšování vlastní bezpečnosti i bezpečí svého okolí

Tato priorita v sobě zahrnuje systematizaci preventivních opatření na úrovni města se zaměřením na instituce vzdělávacího zaměření (formálního i neformálního charakteru). Cíleně se také věnuje posílení participace občanů při budování bezpečného prostředí města a to včetně podpory nástrojů působení asistentů prevence kriminality v jednotlivých částech města.

Cíle:

1. Posílení programu působení asistentů prevence kriminalit ve vybraných částech města (8 asistentů do roku 2019)

Působení asistentů prevence kriminality (dále APK) je velmi pozitivně hodnoceno ze strany majority i samotných obyvatel rizikových lokalit. Celospolečenský přínos jednotlivých aktivit se promítá v úsporách v mnoha oblastech. Velkým přínosem je také posílení pocitu bezpečí občanů města Brna. Zainteresované instituce (OSPOD, bytové odbory, NNO, PMS, Úřady městských částí apod.) projevují na základě dobrých zkušeností zájem o navýšení počtu APK a rozšíření dosavadní součinnosti. Již samotná fyzická přítomnost APK v ulicích města působí preventivně a zároveň poskytuje pozitivní příklad integrace sociálně vyloučených osob do společnosti.

Typové aktivity:

- Nábor a zapracování APK
- Terénní činnost, zajištění pořádku a bezpečnosti v lokalitách
- Spolupráce s dalšími subjekty v oblasti bezpečnosti a prevence kriminality

2. Kvantitativní a kvalitativní navýšení vzdělávacích aktivit se zaměřením na prevenci sociálně patologických jevů (XY počet podpořených osob do roku 2019)

Cílem aktivity je navýšit kompetence jedinců, rodiny a komunity v otázce vlastního řešení a předcházení sociálně patologickým jevům a také ve skutečnosti aktivního podílení se na posilování bezpečného životního prostoru. Tyto aktivity posilují jak kapacity jedinců, ale i vzájemný prostor soužití všech obyvatel města Brna a vytváří bariéry takovým jevům, jako je xenofobie či rasismus. Cíl je naplňován prostřednictvím vzájemné spolupráce všech nezbytných institucí státních i nestátních zřizovatelů. Hlavními aktivitami, které budou uplatňovány k dosažení tohoto cíle, jsou vzdělávání obyvatel, práce s mládeží, přímá a pravidelná komunikace v lokalitách, individuální či skupinová intervence.

Typové aktivity:

- Depistážní činnost
- Spolupráce mezi subjekty v oblasti prevence
- Besedy na školách a v sociálně vyloučených lokalitách
- Zaměření se na vzdělávání rodin
- Přímá práce v sociálně vyloučených lokalitách
- Preventivní akce

Priorita č. 2: Podpora výchovně vzdělávacích programů a volnočasových aktivit pro rizikové děti, mládež a rodinu

Nedílnou prioritou oblasti prevence jsou vzdělávací programy na všech vzdělávacích stupních škol. Nelze také opomenout aktivity, které svým charakterem oslovují rodinu a dospělé osoby. Priorita je nastavena i s možností rozšíření kapacit institucí, které budou nabízet jednotlivé vzdělávací aktivity. Specifikem je zaměření se na systém evaluace prevence. Prostřednictvím tohoto systémového nástroje bude možné jasněji definovat potřeby a opatření i v dalších letech.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude posíleno systémové vytváření edukativních programů prevence při zapojení všech institucí včetně nastavení systému evaluace***

Tento cíl je vychází z prolínání působnosti oblastí vzdělávání a sociálních služeb. Hlavním cílem je rozšíření či zkvalitnění nabídky preventivních programů na ZŠ či při institucích nabízejících/rozvíjejících neformální vzdělávání. Zvláštní pozornost bude věnována oblasti finanční gramotnosti a oblasti prevence a řešení závislostí. Cíle bude dosaženo prostřednictvím úzké a koordinované spolupráce nezbytných subjektů (poskytovatelé sociálních služeb, další instituce – PMS, ÚP, PČR, MMB atd.).

Typové aktivity:

- Příprava a realizace zážitkových seminářů či vzdělávacích programů k tématům bezdomovectví, zadlužení, gamblerství atd.
- Realizace seminářů na ZŠ a při institucích neformálního vzdělávání.

- 2. Do roku 2019 bude podpořeno rozšíření kapacit institucí nabízejících vzdělávací programy a volnočasové aktivity cílové skupině dětí, mládež a rodina***

I přes existující síť nabídky zájmových a volnočasových aktivit oblasti neformálního vzdělávání, jsou stále identifikovány potřeby dalšího rozvoje. Dosažení zvoleného cíle pokryje značnou potřebu na kvantitativní i kvalitativní úrovni.

Typové aktivity:

- Zabezpečení materiálního a technického vybavení pro poskytování sociálních služeb
- Realizace aktivit práce se zvláštním zaměřením na osoby ve věku 15+ (zpřístupnění činnosti NZDM atd.)
- Navázání spolupráce institucí nabízejících vzdělávací programy a volnočasové aktivity cílové skupině děti, mládež a rodina se základními školami
- Nabídka specifických vzdělávacích aktivit (finanční gramotnost, orientace na trhu práce atd.)

Priorita č. 3: Podpora integračních aktivit pro osoby vykonávající alternativní typ trestu, osoby po návratu z výkonu trestu nebo osoby žijící rizikovým způsobem života

Tato priorita je vystavěna na nezbytnosti práce s osobami, které se dopustily jednání porušující zákonné meze či se dopouští jednání, které je realizováno v příslušných mezích zákona, ale dochází při něm k ohrožení zdravotního stavu jedince i nejbližšího okolí. Cílem je podpořit procesy integrace jedince do společnosti při důrazu úspěšnosti na trhu práce, bydlení, vzdělávání atd. Specifickou cílovou skupinou jsou osoby, které nebyly pachateli trestných činů, ale porušení zákona se účastnily v roli oběti, svědka či jako osoby blízké, např. obývající prostor realizace trestného činu/sociálně patologického jednání.

Cíle:

- 1. Realizace systémových aktivit integrace osob do společnosti v režimu penitenciární a postpenitenciární péče, včetně probačních programů (XY počet podpořených osob do roku 2019)***

Jedná se o realizaci cílené a systematické podpory osobám ve fázích vlastního výkonu trestu a v době návratu po výkonu trestu. Cíle bude dosahováno prostřednictvím individuálního i skupinového přístupu. Specifickou oblastí bude práce s rodinou či blízkým okolím této cílové skupiny tak, aby „návrat“ proběhl úspěšně a předešlo se veškerým komplikacím. Zvláštní pozornost bude věnována kompetencím úspěšného zapojení se na trh práce, navyšování právního povědomí, posilování finanční gramotnosti atd. Pro dosažení cíle budou zapojeny a osloveny veškeré odpovídající subjekty.

Typové aktivity:

- Posílení efektivity spolupracujícího prostředí subjektů penitenciární a postpenitenciární péče
- Vzdělávací programy zaměřené na osobní rozvoj a prevenci recidivy

- Pracovní aktivity a motivační činnost
- Individuální a skupinové programy např. k řešení zadluženosti, řešení obtížných životních situací
- Terapeutická podpora

2. Realizace opatření zmírňujících dopady sociálně patologického jednání jedince včetně zohlednění dopadu na nejbližší okolí (rodina, komunita)(XY počet podpořených osob do roku 2019)

Tento cíl sleduje především osvětovou a komplexní poradenskou činnost směřovanou sexuálním pracovním. Cílem je především zdravotní osvěta, dále pak také nabídka a řešení sociálních událostí při naplňování hlavního cíle - ukončení této aktivity zajišťující příjem a nalezení vhodného a stabilního zaměstnání.

Typové aktivity:

- Terénní sociální práce v klubech a na privátech
- Zdravotně edukační a osvětová činnost
- Poradenství a terapie
- Krizová intervence

3. Realizace opatření zmírňujících dopady pro oběti a svědky trestné činnosti, včetně dopadu na širší okolí pachatele (XY počet podpořených osob do roku 2019)

Oběti trestné činnosti jsou velmi specifickou skupinou a je třeba jim věnovat zvláštní pozornost. Cíl se zvláště zaměřuje na oběti domácího násilí, násilí z nenávisti apod. Zvláštní skupinu této problematiky tvoří různé formy projevů šikany (např. kyberšikana). Kromě uvedených oblastí, v sobě stanovený cíl zahrnuje i svědky, jakožto osoby, které jsou vystaveny samotné konfliktní situaci, která v sobě nese další rizika (individuální zpracování, ohrožení svědka atd.).

Typové aktivity:

- Terénní sociální práce
- Osvětová činnost, vzdělávání
- Poradenství a terapie
- Krizová intervence

Priorita č. 4: Zmírňování rizik návykového chování

Poslední priorita této oblasti je zaměřena na podporu poradenských služeb osobám, které vykazují sociálně patologické chování se zaměřením na návykové jednání a patologické hráčství. Cílem je zamezení a snížení rizikovosti tohoto jednání na úrovni jedince i nejbližšího okolí. Současně je zdůrazněna nezbytnost provázání systému institucí vstupujících do systému prevence na úrovni práce s jedincem v terénu, skrze aktivní spolupráci se vzdělávacími institucemi, zástupci městských částí a centrálním odborem prevence při MMB.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude navýšen počet podporovaných osob/klientů v režimu prevence návykového jednání a patologického hráčství (XY počet podpořených osob do roku 2019)**

Cíl je zaměřen na prevenci návykového jednání a patologického hráčství. Cíle bude dosahováno prostřednictvím realizace terénních programů. Součástí cíle jsou i osvětové akce, které budou zaměřeny na jedince/rodinu/komunitu. Vhodně bude využít vlastní participační potenciál klienta a jeho nejbližšího okolí na řešení vlastní životní situace

Typové aktivity:

- Vyhledávání skryté populace uživatelů drog
- Terénní programy
- Realizace činnosti harm reduction
- Přednášky na téma škodlivosti látkových i nelátkových závislostí
- Mediace

- 2. Do roku 2019 dojde k provázání systému činnosti institucí poskytujících terénní protidrogové programy, sociální prevenci a dalších příslušných služeb**

Cíl pokrývá nezbytnost organizační spolupráce a funkčně nastaveného komunikačního prostoru jakožto předpoklad pro efektivní zvládnutí jednotlivých intervencí. Význam síťování sociálních služeb je výraznější v okamžiku narůstající specifičnosti dílčích problémů klientů a požadavku expertních/odborných přístupů.

Typové aktivity:

- Vytvoření spolupracujících platforem a uskupení při zapojení všech nezbytných organizací
- Utvoření odpovídajícího komunikačního prostředí výměny informací
- Realizace souvisejících šetření na úrovni institucí a cílové skupiny

- Evaluace efektivity nastavení systémových procesů včetně efektivity komunikačního prostoru

Bydlení

Vize:

„V roce 2025 se v Brně lidé se budou jen výjimečně dostávat do situace bytové nouze, pokud se do této situace přece jen dostanou, nebudou v této situaci muset být dlouhodobě a nebudou se do ní dostávat opakovaně.“

Motto: „Důstojné bydlení je základ.“

Analytická část

Analytická část je založena na dvou zdrojích – jednak na (především kvantitativních) datech, která jsme za tímto účelem shromáždili, jednak na diskusích v pracovní skupině „Bydlení“, která se scházela pravidelně každý týden od května do června 2015 a zabývala se postupně tématy (1) ukončování a prevence bezdomovectví rodin s dětmi, (2) ukončování a prevence bezdomovectví jednotlivců, (3) bytový fond a (4) koncept sociálního mixu / desegregace, podpora dobrých sousedských vztahů a řešení konfliktů v sousedství. V analytické části věnujeme pozornost dvěma širším tématům: (1) otázce dostupnosti standardního (důstojného, přiměřeného, nesegregovaného) bydlení pro cílovou skupinu a dále (2) základnímu popisu cílové skupiny.

Struktura bytového fondu v Brně a struktura bytového fondu ve vlastnictví města Brna

Podle údajů z posledního Sčítání lidu, domů a bytů byl v roce 2011 bytový fond v Brně tvořen celkem 177.465 byty, z toho 163.596 bytů bylo obydlených a 13.869 neobydlených. Z obydlených bytů se jich 33.207 nacházelo v rodinných domech a 128.761 v bytových domech.¹

Město Brno je specifické velkým podílem bytů, které neprivatizovalo a ponechalo je ve svém majetku. V tom tkví významný potenciál pro řešení situace domácností, jež se nacházejí v bytové nouzi. Ke konci roku 2014 vlastnilo město 29.333 bytů.² Z tohoto počtu bylo 746 bytů neobydlených (z velké části šlo o byty v domech, jež potřebují kompletní rekonstrukci). S výjimkou 545 bytů jsou všechny městské byty svěřeny do správy jednotlivým městským částem. Počty bytů spravovaných městskými částmi se velmi liší. Jedenáct městských částí nespravuje žádné městské byty nebo jich spravuje velmi málo (méně než 50). Naopak jedenáct městských částí spravuje více než 1000 bytů, z toho čtyři městské části (Brno – sever, Brno – střed, Židenice a Líšeň) spravují každá více než 2000 bytů. Nejvíce neobydlených městských bytů se nachází v městských částech Brno – střed (494), Brno – sever (133) a Líšeň (59).

Dostupnost nájemního bydlení pro lidi v bytové nouzi

Kompetence města a městských částí v bytové politice jsou vymezeny Statusem města Brna: zatímco město má koncepční roli a nastavuje základní pravidla pronájmu bytů, městské části zabezpečují pronájem v souladu s pravidly stanovenými městem a stanovují kritéria pro výběr žadatele. Již obecná Pravidla pronájmu bytů obsahují některá ustanovení (např. o podmínce pětileté bezdlužnosti³), která fakticky vylučují část cílové skupiny z možnosti získat městský byt. Další pak jsou vyloučeni na základě různě přísných kritérií jednotlivých městských částí.

¹Viz Český statistický úřad (2013): *Bytový fond a výstavba bytů v městských částech Brna*. Dostupné na: https://www.czso.cz/documents/11280/25897005/byty_brno_2015.pdf/a45df075-dee6-475a-a1a4-019faa2e654c.

²Detailní informace k městskému bytovému fondu najdete v příloze č. 2.

³Zadluženost je přitom jednak nejčastější příčinou ztráty bydlení, jednak největší bariérou v návratu do standardního bydlení. Srovn. Lux, Martin – Martina Mikeszová (2013): The role of a credit trap on paths to homelessness in the Czech Republic. *Journal of European Social Policy*, 23(2): 210–223.

Stávající pravidla dávají městu právo obsadit z důvodů hodných zvláštního zřetele (v celoměstském zájmu) část bytů, které se uvolní.⁴ V celoměstském zájmu mohou být mj. poskytnuty byty (1) vybraným institucím poskytujícím sociálně integrační služby pro chráněné bydlení jejich klientů, (2) osobám, které ukončily svůj pobyt v dětském domově nebo v zařízení pro poskytování pěstounské péče a (3) žadatelům o sociální byt⁵.

Všechny tyto možnosti jsou městem využívány, nikoli ale v takovém rozsahu, aby to řešilo zásadním způsobem situaci lidí v bytové nouzi (v předešlých třech letech bylo přiděleno celkem pouze 40 sociálních bytů /se sníženým nájemným/, ačkoliv poptávka po nich byla řádově vyšší). Některé skupiny jsou navíc z této možnosti (jak jsme zmínili výše) vyloučeny a nezbývá jim jiná možnost, než se pokoušet najít bydlení na volném trhu, kde ale narážejí na bariéry finanční nedostupnosti (kauce, provize realitním kancelářím) a diskriminace. Obecně platí (a potvrzují to i brněnští sociální pracovníci), že zakázky „zprostředkování bydlení“ patří mezi ty dlouhodobě nejméně úspěšné.⁶ V důsledku toho bydlí mnoho domácností dlouhodobě buďto v nekvalitním nájemním bydlení (často v přelidněných bytech u příbuzných) v sociálně vyloučených lokalitách anebo v komerčních ubytovnách.⁷

Lidé v bytové nouzi (popis cílové skupiny)

V Brně je jednou za čtyři roky zjišťován počet lidí bez domova. Naposledy tomu tak bylo na jaře 2014, kdy bylo „sečteno“ celkem 1950 lidí bez domova, včetně 303 dětí.⁸ Zhruba 70 % lidí sečtených bez domova byli muži, 30 % ženy. Základní strukturu lidí bez domova podle toho, v jaké situaci se nacházeli v okamžiku sčítání, zobrazuje následující tabulka.

Tabulka č. 1 – Výsledky zjišťování počtu lidí bez domova v Brně (2014)

Situace	Počet osob
---------	------------

⁴Město takto může obsadit maximálně 20 % bytů uvolněných v dané městské části v příslušném kalendářním roce.

⁵Sociální byty (v dikci stávajících *Pravidel pronájmu*) jsou byty určené pro bydlení osob s nízkými příjmy. Každoročně se rozhodnutím Rady města Brna stanovuje počet bytů, které budou pronajaty městem jako sociální. Městské části (MČ) mají možnost navrhnout městu uvolněné byty jako sociální. Výběr žadatelů provádí MČ podle kritérií schválených zastupitelstvem MČ ze žadatelů zařazených v seznamu žadatelů MČ. Město následně provede výběr ze žadatelů navržených MČ losem. Nájemní smlouvu s vylosovaným žadatelem uzavírá MČ. Město poskytuje MČ kompenzaci rozdílu mezi nájemným ze sociálního bytu a běžným nájemným v městské části.

⁶Srovn. Lux, Martin a kol. (2010): *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. Str. 45.

⁷Jak bylo uvedeno v úvodní analýze sociálního vyloučení v Brně, sociální vyloučení je ve městě rozloženo značně nerovnoměrně – všech sedm velkých sociálně vyloučených lokalit, jakož i téměř všechny menší, jsou koncentrovány v pěti městských částech (Brno – sever, Brno – střed, Brno – jih, Královo Pole a Židenice), jež patří – s výjimkou městské části Brno – střed – k největším (nejlidnatějším) městským částem.

⁸Viz MMB (2014): *Zjišťování počtu lidí bez domova v Brně*. Brno: MMB. Dostupné na: http://www.armadaspasy.cz/sites/default/files/projects/brno_sb2014.pdf.

Lůžková sociální zařízení	482
Noční krizová centra	33
Komerční ubytovny	689
Jiné instituce	231
Lidé venku	515
celkem	1950

Zjištěná data přinesla několik důležitých zjištění – především o nárůstu počtu lidí bez domova oproti sčítáním v předchozích letech a dále o výrazném nárůstu počtu lidí žijících v komerčních ubytovacích zařízeních.

Uživatelé pobytových zařízení sociálních služeb

Důležitá data se podařilo získat díky spolupráci s jednotlivými poskytovateli o uživatelích vybraných pobytových sociálních služeb (azylových domů a domů na půl cesty). Takových zařízení se na území města Brna nachází celkem 18 (14 AD a 4 DPC). Souhrnná kapacita azylových domů⁹ je 621 míst. K 31. 12. 2014 byla naplněna zhruba z 95 %. Dalších 211 zájemců o službu bylo v uvedeném roce z různých důvodů odmítnuto a 111 uživatelům byl pobyt ukončen v důsledku neplnění smluvních podmínek. Celkem 8 zařízení je určeno rodinám (resp. rodičům s dětmi). Zbylá zařízení poskytují služby jednotlivcům.

Z hlediska řešení bytové nouze (nebo naopak její reprodukce) je důležité prozkoumat strukturu odchodů z pobytových zařízení sociálních služeb. V roce 2014 opustilo azylové domy celkem 559 osob. Z toho 150 jich přešlo do nájemního bydlení, dalších 86 se nastěhovalo k někomu do bytu (z toho 4 se vrátili do svého původního domova). Ve 177 případech klienti po odchodu z azylového domu setrvali v situaci bezdomovectví (tzn. přešli na ubytovnu, do jiného pobytového zařízení sociálních služeb, na ulici nebo do nějaké instituce /psychiatrie, vězení aj./). Přinejmenším ve třetině případů tak nepomáhají pobytové sociální služby k vyřešení bytové nouze svých uživatelů (ve skutečnosti bude podíl ale výrazně vyšší, neboť o 115 klientech nemají poskytovatelé služeb informace a ani nastěhování k někomu do bytu nepředstavuje vždy stabilní řešení bytové nouze). Hlavním důvodem není malá snaha (ať již na straně uživatelů nebo pracovníků služeb), ale nedostatek bytů, jež by byly pro tuto cílovou skupinu dostupné.

Počet a základní charakteristika ubytovacích zařízení v Brně

Jak bylo uvedeno výše, nejvíce lidí bez domova žije v komerčních ubytovnách. Na území města Brna se podle informací od Úřadu práce nachází téměř 80 ubytovacích zařízení. Ne všechna tato zařízení jsou ovšem (aktuálně) místy, kde žijí lidé z cílové skupiny Strategického plánu sociálního začleňování. Některé z nich jsou využívány jako dočasné ubytování pro pracovníky firem (ať již tuzemské či zahraniční). Vhodným indikátorem, zda je ta či která ubytovna místem, kde žijí lidé z cílové populace, je informace o tom, zda jsou do ní vypláceny (ve významnějším

⁹Data o domech na půl cesty nemáme kompletní, proto je zde dále neanalyzujeme.

počtu) doplatky na bydlení. Úřad práce doplatek vyplácel na jaře 2015 do zhruba 60 ubytoven. Do celkem 38 ubytoven bylo vypláceno více než 5 doplatků, do 20 ubytoven pak více než 15 doplatků (v nich šlo celkem o 560 doplatků ze 770). Těchto 20 větších ubytoven (ve smyslu ubytování většího počtu lidí z cílové skupiny) se nachází v 9 městských částech. Nejvíce jich je v Brně – střed (5), v Židenicích (4), v Maloměřicích (3) a na Brně – Jih (3). Po jedné velké ubytovně se pak nachází v městských částech Líšeň, Řečkovice, Bohunice, Slatina a Tuřany. Jak jsme zmínili výše, na aktualizovaný seznam sociálně vyloučených lokalit bylo zařazeno také 9 brněnských ubytoven. Při šetření, které na jaře provedl Odbor sociální péče MMB, bylo identifikováno celkem 16 ubytoven, kde tvoří většinu ubytovaných Romové. V případě 10 ubytoven pak tvořily 50 a více procent ubytovaných rodiny s dětmi. Většina těchto ubytoven měla naplněna kapacity z 90 a více procent.¹⁰

Počet vystěhovaných domácností a počet domácností dlužících na nájemném

Data o počtu domácností žijících v nejistém bydlení (ohrožených jeho ztrátou) se nepodařilo získat.¹¹ Máme nicméně alespoň dílčí informace o počtech lidí, kteří byli vystěhováni z bytu. Neznáme počty nájemníků vystěhovaných z bytů soukromými vlastníky, jen data o počtech lidí vystěhovaných z městských bytů, stejně jako o těch, kterým to hrozí. V posledních třech letech (2012 – 2014) bylo z městských bytů vystěhováno (v důsledku výpovědi či neprodloužení nájemní smlouvy pro neplnění smluvních podmínek) mezi 175 a 227 domácnostmi s tím, že tento počet postupně narůstá. V červenci 2015 v městských bytech navíc žilo téměř 2500 domácností dlužících na nájemném, z nichž část je rovněž ohrožená ztrátou bydlení. Pozoruhodné je, že pouze 308 z dlužících domácností má sestavený splátkový kalendář.¹²

O struktuře celého souboru zadlužených domácností (pokud jde o výši dluhu) nemáme bohužel informace, ilustrativní jsou ale data o dlužících městské části Brno – střed.¹³ K 31. 12. 2014 bylo obsazených celkem 4150 bytových jednotek svěřených městem této městské části do správy¹⁴. Z tohoto počtu bylo celkem 237 dlužníků (tj. necelých 6 %).

Tabulka č. 2: Struktura dlužníků v bytech spravovaných městskou částí Brno – střed

¹⁰Detailnější analýzu dat získaných ve zmíněném šetření nebylo možné provést kvůli jejich neúplnosti a nejednotnosti při vyplňování záznamových archů.

¹¹Neexistuje žádný spolehlivý, jednoduše vyhodnotitelný zdroj dat o této skupině lidí. Srovn. Kuchařová, V. a kol. (2015): *Vyhodnocení dostupných výzkumů a dat o bezdomovectví v ČR a návrhy postupů průběžného získávání klíčových dat*. Praha: VÚPSV. Str. 118 – 134.

¹²Informace o počtech vystěhovaných a zadlužených v jednotlivých městských částech naleznete v příloze č. 2.

¹³Zdroj: Správa nemovitostí Městské části Brno – střed.

¹⁴Včetně těch, kterým již smlouva skončila - ale z nějakého důvodu neuvolnili (žádají o prodloužení, čekají na exekuci, umřeli a ještě není dědické řízení atd.).

Výše dluhu	Počet dlužníků	Podíl z celkového počtu dlužníků (v %)
Méně než 10 tisíc Kč	68	29
10 tisíc až 50 tisíc Kč	73	31
Více než 50 tisíc Kč	96	40
Celkem	237	100

Necelých 30 % dlužníků dlužilo malé částky (do 10 tisíc). Šlo nejčastěji o jednorázové nedoplatky za vyúčtování služeb. Naopak, 40 % dlužníků dlužilo více než 50 tisíc. V těchto případech se jednalo o případy dlouhodobě vedených soudních sporů, kdy již není platná nájemní smlouva, ale byt ještě nebyl vyklizen.

Pokud bychom předpokládali, že struktura dlužníků ve všech městských bytech je podobná té, kterou známe z městské části Brno – střed, tedy že zhruba třetina jich dluží méně než 10 tisíc, třetina mezi 10 a 50 tisíci a třetina více než 50 tisíc, pak by se jednalo o zhruba 830 dlužníků v každé z těchto kategorií. Tato data jsou důležitá vzhledem k vývoji nástrojů prevence ztráty bydlení.

Odhad velikosti cílové skupiny

Celkový počet lidí, kteří v Brně žijí v situaci bytové nouze, neznáme. Na základě dostupných dat však můžeme učinit kvalifikovaný odhad počtu rodin s dětmi v situaci bezdomovectví (tj. v pobytových zařízeních sociálních služeb anebo v ubytovnách) – jedná se o zhruba 250 rodin. 15 Další stovky rodin pak žijí v nejistém bydlení (hrozí jim vystěhování) nebo v nevyhovujícím bydlení (v přeplněných bytech či v bytech, jež jsou ve stavu nevhodném pro bydlení). K tomu je třeba připočíst až 1500 jednotlivců, kteří jsou bez domova a další stovky, možná tisíce těch, kteří bydlí v nejistém či nevyhovujícím bydlení. Neznáme ani počet brněnských domácností, které jsou nepřiměřeně zatíženy náklady na bydlení (tato skupina se bude jistě z části překrývat se skupinou zadlužených domácností).

Shrnutí

- Město Brno je specifické velkým podílem bytů, které neprivatizovalo a ponechalo je ve svém majetku. Ke konci roku 2014 vlastnilo město 29.333 bytů. Z tohoto počtu bylo 746 bytů neobydlených (z velké části šlo o byty v domech, jež potřebují kompletní rekonstrukci).

¹⁵Zdroj: Informace od poskytovatelů sociálních služeb a informace o počtech vyplacených doplatků na bydlení rodinám s dětmi v ubytovnách, jež poskytl Úřad práce.

- Platná Pravidla pronájmu bytů obsahují některá ustanovení (např. o podmínce pěti-leté bezdlužnosti), která fakticky vylučují část cílové skupiny z možnosti získat městský byt.
- Domácnostem, které nesplňují podmínky pro získání pronájmu městského bytu, nezbyvá jiná možnost, než se pokoušet najít bydlení na volném trhu, kde ale narážejí na bariéry finanční nedostupnosti (kauce, provize realitním kancelářím) a diskriminace. V důsledku toho bydlí mnoho domácností dlouhodobě buďto v nekvalitním nájemním bydlení (často v přelidněných bytech u příbuzných) v sociálně vyloučených lokalitách anebo v komerčních ubytovnách.
- Nejvíce lidí bez domova žije v komerčních ubytovnách. Ve městě existuje celkem 20 větších ubytoven (ve smyslu ubytování většího počtu lidí z cílové skupiny). Tyto ubytovny se nachází v 9 městských částech. Bylo identifikováno celkem 16 ubytoven, kde tvoří většinu ubytovaných Romové. V případě 10 ubytoven pak tvoří 50 a více procent ubytovaných rodiny s dětmi.
- Kolem 500 lidí bez domova využívá pobytových sociálních služeb (azylových domů a domů na půl cesty). Více než 200 zájemců o službu bylo v roce 2014 z různých důvodů odmítnuto. Více než 100 uživatelům byl pobyt ukončen v důsledku neplnění smluvních podmínek.
- Přejmenším ve třetině případů se uživatelé pobytových sociálních služeb po odchodu ze zařízení nedostali z bytové nouze.
- V posledních třech letech (2012 – 2014) bylo z městských bytů vystěhováno (v důsledku výpovědi či neprodloužení nájemní smlouvy pro neplnění smluvních podmínek) mezi 175 a 227 domácnostmi.
- V červenci 2015 v městských bytech žilo téměř 2500 domácností dlužících na nájemném, z nichž část je rovněž ohrožená ztrátou bydlení. Odhadujeme, že zhruba jedna třetina dluží do 10 tisíc Kč, třetina mezi 10 a 50 tisíci Kč a třetina více než 50 tisíc Kč.
- Podle kvalifikovaného odhadu žije v Brně v situaci bezdomovectví (tj. v pobytových zařízeních sociálních služeb anebo v ubytovnách) zhruba 250 rodin. Další stovky rodin pak žijí v nejistém bydlení (hrozí jim vystěhování) nebo v nevyhovujícím bydlení (v přeplněných bytech či v bytech, jež jsou ve stavu nevhodném pro bydlení). K tomu je třeba připočítat až 1500 jednotlivců, kteří jsou bez domova a další stovky jednotlivců, kteří bydlí v nejistém či nevyhovujícím bydlení.

Analýza problémů a jejich příčin

Analýza klíčových problémů a SWOT analýzy shrnují základní poznatky ze studia dokumentů, jednání pracovních skupiny a individuální jednání se zástupci vybraných odborů magistrátu, městských částí a nestátních neziskových organizací.

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Rozsáhlý bytový fond v majetku města</p> <p>Ochota zainteresovaných aktérů testovat nové přístupy k řešení bezdomovectví přístupů</p> <p>Zkušenost s rekonstrukcemi bytových domů pro sociální bydlení</p> <p>Dostatek vlastních finančních prostředků na kofinancování investic do bytového fondu (Fond bytové výstavby)</p> <p>Síť terénních sociálních služeb</p> <p>Dílčí zkušenosti s programy prevence ztráty bydlení</p>	<p>Koncentrace sociálně vyloučených obyvatel do několika málo městských částí</p> <p>Malá ochota městských částí (zvláště těch nezatížených sociálním vyloučením) umožnit na svém území vznik sociálního bydlení</p> <p>Vysoké prahy pro přidělení městského bytu, nejednotná pravidla</p> <p>Doposud velmi nízký počet přidělených sociálních bytů</p> <p>Množství komerčních ubytoven</p> <p>Diskriminace ze strany soukromých vlastníků</p> <p>Dlouhodobé zacyklení části lidí v substandardních ubytovacích zařízeních (v důsledku nedostupnosti standardního bydlení pro cílovou skupinu)</p>
Příležitosti	Hrozby
<p>Chystaná aktualizace Strategie bydlení města Brna</p> <p>Chystaný zákon o sociálním bydlení</p> <p>Využití Operačního programu Zaměstnanost</p> <p>Využití operačního programu IROP k rekonstrukci zdevastovaných bytových domů</p> <p>Pilotní testování nových přístupů k řešení bezdomovectví (bytové nouze) jednotlivců i rodin s dětmi</p> <p>Rekonstrukce městských bytů</p> <p>široký konsenzus na potřebě programů prevence ztráty bydlení</p>	<p>Ztráta politické vůle pod vlivem veřejného mínění předpojatého vůči desegregaci a zvonuzačleňování domácností z cílové skupiny do běžného bydlení</p> <p>Nejistota financování u NNO - špatná udržitelnost dobře fungujících projektů a programů</p> <p>Nejistota, že se podaří zajistit včas dostatek vhodných bytů pro pilotní projekty</p>

Návrhová část

Na základě výše uvedeného se nabízená řešení zaměřují v první řadě na skupiny osob, které mají potíže zajistit si vlastními silami adekvátní důstojné bydlení, případně si takové bydlení udržet. Pozornost je věnována také souvisejícím tématům zohledňujícím širší rozměry bydlení jako je vytváření funkčního sousedství, nebo prevence, resp. řešení segregace. Cílová skupina jednotlivých chystaných opatření je shodná s cílovou skupinou sociálního bydlení. Ta by v Brně měla být v souladu s vládní koncepcí sociálního bydlení (a připravovaným zákonem o sociálním bydlení) vymezena prostřednictvím definice bytové nouze.¹⁶ V bytové nouzi se nacházejí osoby, které (1) nemají bydlení (včetně těch, kdo nyní žijí v ubytovnách či azylových domech), (2) hrozí jim ztráta bydlení či (3) žijí v nevhodném bydlení (včetně těch, kdo žijí v přelidněných bytech). Pojmy absence bydlení, hrozba ztráty bydlení a nevyhovující bydlení jsou dále operacionalizovány prostřednictvím české verze Evropské typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení ETHOS vytvořené Evropskou federací národních sdružení pracujících s bezdomovci (FEANTSA), jež byla v roce 2013 schválena českou vládou jako součást Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v ČR do roku 2020.¹⁷

Vedle uvedených tří kategorií se v bytové nouzi nacházejí dále osoby, které vynakládají na bydlení nepřiměřeně vysokou část svých disponibilních příjmů (vládní koncepce nepřiměřené zatížení příjmy na bydlení definuje jako náklady vyšší než 40 % příjmů). Aby byla osoba součástí cílové skupiny, nemusí být obě situace (bytová nouze i nepřiměřené zatížení náklady na bydlení) naplněny současně. Sociální nájemní bydlení může být poskytnuto osobám, které se nacházejí v jedné z uvedených situací a současně nejsou tuto svoji obtížnou situaci schopny řešit vlastními prostředky, ani pro tuto jejich situaci nejsou vhodným řešením jiné nástroje sociální a bytové politiky (např. nástroje prevence ztráty bydlení v případě osob, jimž hrozí ztráta jejich dosavadního domova).

Oblast „Bydlení“ je členěna do pěti priorit:

- 1. Zajištění dostupnosti běžného nájemního bydlení pro lidi bez domova či vyloučené z bydlení (v nevyhovujícím či nejistém bydlení)**
- 2. Investice do bytového fondu pro účely sociálního bydlení**
- 3. Zavedení efektivního systému prevence ztráty bydlení**

¹⁶MPSV (2015): *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025*. Praha: MPSV. Str. 16 – 17. Dostupné na: http://www.mpsv.cz/files/clanky/22514/Koncepce_soc_bydleni_2015.pdf.

¹⁷MPSV (2013): *Koncepce prevence a řešení problematiky bezdomovectví v České republice do roku 2020*. Praha: MPSV. Str. 59 – 60. Dostupné na: <http://www.mpsv.cz/files/clanky/16893/bezdomovectvi.pdf>. Viz rovněž přílohu č. 1.

- 4. Podpora sociálních a komunitních služeb zaměřených na řešení problémů spojených s bydlením a funkčními sousedskými vztahy**
- 5. Vytvoření, implementace a monitoring naplňování koncepce sociálního bydlení**

BYDLENÍ

Zajištění dostupnosti běžného nájemního bydlení pro lidi bez domova či vyloučené z bydlení (v nevyhovujícím či nejistém bydlení)

Do konce roku 2018 budou realizovány a vyhodnoceny pilotní projekty, jež budou testovat v českém prostředí dosud nevyzkoušené přístupy k řešení bezdomovectví jednotlivců či rodin, a/nebo bude navýšena kapacita a budou rozvíjeny již existující programy ukončování bezdomovectví neziskových organizací (díky těmto projektům získá bydlení min. XY domácností)

Do konce roku 2016 budou aktualizována pravidla pronájmu tak, aby se snížily systémové bariéry v přístupu k obecním bytům (do konce roku 2018 bude přiděleno celkem 150 dostupných bytů)

Do konce roku 2018 budou pilotně otestovány inovativní nástroje, jež zvýší dostupnost standardního nájemního bydlení na soukromém trhu (byt díky nim získá minimálně 85 domácností)

Investice do bytového fondu pro účely sociálního bydlení

Do roku 2018 se prostřednictvím investic (rekonstrukce či koupě) zvýší kapacita sociálního bytového fondu přinejmenším o XY bytů

Do poloviny roku 2017 bude v Brně fungovat nábytková banka, která umožní nemajetným domácnostem vybavení bytů

Zavedení efektivního systému prevence ztráty bydlení

Do konce roku 2017 bude vytvořen funkční systém prevence ztráty bydlení přinejmenším ve všech městských částech, jež jsou zatíženy existencí sociálně vyloučených lokalit

Aktualizace a implementace „Metodiky pro vymáhání dluhů na nájemném z bytů v domech v majetku města Brna a zajištění prevence ztráty bydlení“

Podpora sociálních a komunitních služeb zaměřených na řešení problémů spojených s bydlením a funkčními sousedskými vztahy

Rozšíření kapacit sociální práce a dalších služeb zaměřených na řešení bytové situace

Podpora participativních přístupů ke správě bytového fondu obývaného domácnostmi z cílové skupiny

Zavedení funkce mediátorů zaměřujících se na prevenci a řešení sousedských konfliktů

Vytvoření, implementace a monitoring naplňování koncepce sociálního bydlení

Do konce roku 2017 bude vytvořen a implementován systém řízení informací o bezdomovectví

Do konce roku 2018 bude připravena a schválena aktualizovaná koncepce sociálního bydlení

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1. – Zajištění dostupnosti běžného nájemního bydlení pro lidi bez domova či vyloučené z bydlení (v nevyhovujícím či nejistém bydlení)

Nízká dostupnost běžného nájemního bydlení (obecního i pronajímaného na trhu) pro cílovou skupinu je jednou z hlavních bariér snižování počtu lidí v bytové nouzi. Při navrhování opatření pro řešení bytové nouze (a její předcházení) jsme měli na paměti, že cílová skupina není vnitřně homogenní a je proto potřeba diferencovat. Vedle základního dělení na rodiny s dětmi a jednotlivce je třeba brát v potaz také dělení dle míry komplexnosti potřeby podpory. Zde rozlišujeme (1) větší skupinu lidí s menšími potřebami, tj. ty, kteří jsou bez domova přechodně (krátkodobě) a (2) menší skupinu s velkými potřebami, jež vyplývají ze skutečnosti, že tito lidé jsou bez domova epizodicky (opakovaně) či chronicky bez domova. Všichni lidé v bytové nouzi sdílejí potřebu přiměřeného, adekvátního a dostupného bydlení. Hlavní rozdíly mezi nimi se týkají potřeby podpory: Zatímco první skupina čelí především strukturálním bariérám ukončení bezdomovectví (nedostatečná nabídka dostupného bydlení, problémy s náklady na bydlení), druhá skupina má komplexnější potřeby. Řešení jejich situace může být navíc spojené s řešením sociální izolace, problematickým užíváním drog a či duševním onemocněním.

Priorita má tři obecné cíle. Vedle (1) realizace pilotních projektů, jež budou testovat inovativní přístupy pro zabydlování domácností s potřebou komplexní podpory (projekty bydlení poskytované souběžně s intenzivní sociální podporou), jde (2) o snížení systémových bariér v přístupu k obecním bytům pro domácnosti, pro které je bydlení primárně ekonomicky nedostupné, nemají však potřebu komplexní podpory a (3) a pilotní projekty, jež zvýší pro cílovou skupinu dostupnost bydlení na trhu s nájemním bydlením.

Cíle:

- 1. Do konce roku 2018 budou realizovány a vyhodnoceny pilotní projekty, jež budou testovat v českém prostředí dosud nevyzkoušené přístupy k řešení bezdomovectví jednotlivců či rodin, a/nebo bude navýšena kapacita a budou rozvíjeny již existující programy ukončování bezdomovectví neziskových organizací (díky těmto projektům získá bydlení min. XY domácností)***

Projekty, jež budou pilotovány, se zaměřují na domácnosti s potřebou komplexní podpory. Pilotovány budou přístupy, které se v mnoha zemích ukázaly jako efektivnější než tradičně používané přístupy. Jedná se o přístupy, jež bývají označovány anglickým pojmem *housing-led*, tedy o přístupy, jež kladou na první místo zajištění standardního bydlení, jež napomáhá stabilizaci situace domácnosti a usnadňuje následné řešení dalších problémů.¹⁸ Konkrétně

¹⁸K rozvoji přístupů zaměřených primárně na bydlení (*housing-led approaches*) vyzvala v roce 2010 porota Evropské konsenzuální konference o bezdomovectví a následně – v roce 2011 – také Evropský parlament.

pak zejména housing first (česky: bydlení v první řadě) pro osamělé lidi bez domova¹⁹ a rapid re-housing (česky: rychlé zabydlení) pro rodiny s dětmi z ubytoven, popř. azylových domů²⁰.

Typové aktivity:

- Poskytnutí bytu rodinám či jednotlivcům v bytové nouzi (bydlícím v ubytovnách či v pobytových sociálních službách na území města Brna)
- Poskytování dlouhodobé podpory zabydlených rodin či jednotlivců terénní formou (vč. poradenství, mediace, psychologické/psychiatrické podpory)

Samotný termín „přístupy zaměřené na bydlení“ vymyslela porota zmiňované Evropské konsenzuální konference jako označení pro „všechny politiky zaměřené na bezdomovectví, jež zvyšují přístup k *trvalému bydlení* a zároveň kladou důraz na *prevenci ztráty bydlení* a na poskytování *adekvátní flexibilní podpory* přímo v domácnostech *na základě jejich potřeb*“ (zvýraznil J.S.).

¹⁹Model *housing first* byl vytvořen v reakci na nízkou úspěšnost dosud převládajících přístupů k integraci chronických bezdomovců trpících komplexními problémy, které předpokládají, že samostatné bydlení má být až završením celého integračního procesu a že na samostatné bydlení, je třeba lidi bez domova připravit (model zvaný „bydlení až po přípravě“, *housing ready*). Model *housing first* je oproti tomu založený na co nejrychlejším, nepodmíněném poskytnutí samostatného bydlení, je tedy nízkoprahový a je založený na principu *harm-reduction*. Model tedy nepředpokládá žádnou předchozí přípravu či ověření kompetencí k bydlení, splacením dluhů, absolvováním léčby, abstinencí apod. Klienti musí zpravidla pouze akceptovat jednou týdně návštěvu sociálního pracovníka. Nejde o řízení (management) bezdomovectví, ale o jeho ukončování.

V posledních letech byl přístup *housing first* pilotně testován v mnoha zemích na několika kontinentech. Prakticky všechny projekty se vyznačují vysokou mírou udržení bydlení (75 – 95 %). Studie z Evropy, USA, Kanady a odkudkoliv potvrdily, že lidé bez domova i v případě potřeby nejkompexnější podpory mohou bydlet v samostatném, rozptýleném bydlení. Je třeba si uvědomit, že model *housing first* zpravidla pracuje s klienty, kteří se potýkají s těmi nejzávažnějšími problémy, tedy s klienty, kteří byli tradičními přístupy považováni za neschopné samostatného bydlení. Model *housing first* prokázal dobré výsledky i v jiných oblastech např. zlepšení kvality života, léčbě závislosti aj. Model se rovněž ukázal být finančně efektivnější než tradiční přístupy.

Více k přístupu *housing first* viz Busch-Geertsema, V. (2015): *Ukončování bezdomovectví jednotlivců bez domova: Přehled problematiky a doporučení pro město Brno*. Praha: Platforma pro sociální bydlení.

²⁰*Rapid re-housing* je přístup řešení bezdomovectví, který spočívá v rychlém zabydlení rodin za mála či žádných dopředu kladených podmínek (jedná se o variantu přístupu *housing first*, adaptovanou pro specifické potřeby rodin s dětmi). V souvislosti se zabydlením je předpokládána intenzivní asistence při hledání zdrojů a strategií pro dlouhodobé udržení bydlení.

Klíčové součásti strategie *rapid re-housing* jsou:

- Pomoc s identifikováním vhodného bydlení
- Finanční podpora pro zajištění bydlení a pokrytí souvisejících nákladů
- Zajištění přístupu k dalším sociálním službám, které mohou zlepšit bezpečí a zdraví rodičů a dětí a pomoci jim dosáhnout svých dlouhodobých cílů.

Více k přístupu *rapid re-housing* viz Gale, K. (2015): *Ukončování bezdomovectví rodin s dětmi: Přehled problematiky a doporučení pro město Brno*. Praha: Platforma pro sociální bydlení.

2. Do konce roku 2016 budou aktualizována pravidla pronájmu tak, aby se snížily systémové bariéry v přístupu k obecním bytům (do konce roku 2018 bude přiděleno celkem 150 dostupných bytů)

Cílem je – prostřednictvím aktualizace Pravidel pronájmu – sjednotit kritéria a snížit prahy (zejména pokud jde o podmínku pětileté bezdlužnosti) v přístupu k sociálním, resp. dostupným bytům.²¹ Primárně zde půjde o domácnosti, které za stávající situace nejsou schopny získat vhodný byt především z ekonomických důvodů či z důvodu diskriminace, nikoli o domácnosti s potřebou komplexní podpory, na které se budou zaměřovat pilotní projekty (viz výše).

3. Do konce roku 2018 budou pilotně otestovány inovativní nástroje, jež zvýší dostupnost standardního nájemního bydlení na soukromém trhu (byt díky nim získá minimálně 85 domácností)

Vedle městem provozovaného sociálního bydlení je možné pro sociální účely využít také bytů, jež jsou nabízeny na trhu s nájemním bydlením.²² Tyto byty jsou za normálních okolností pro domácnosti z cílové skupiny většinou nedostupné, ať již z důvodů nízkých příjmů nebo diskriminace. V zahraničí (a nově také v České republice) jsou stále více využívány nástroje, které tento bytový fond umožňují využít. V rámci cíle 1.3 budou pilotně testovány tři takové nástroje.

Půjde, za prvé, o sociální nájemní agenturu (dále SNA), tedy organizaci, jež se zabývá řešení problémů s bydlením chudých a znevýhodněných lidí, která však na rozdíl od klasických sociálních bytových společností nevlastní žádné bytové domy. SNA funguje jako prostředník mezi soukromými pronajímateli a lidmi v bytové nouzi. Pronajímají si zpravidla byty za účelem jejich podnajímaní nízkopříjmovým domácnostem, jež navíc čelí specifickým bariérám v přístupu k bydlení. SNA současně garantuje vlastníkovvi hrazení nájmu a udržování bytu v dobrém stavu.²³

Druhým z nástrojů, jež bude v rámci cíle 1.3 testován, je tzv. garanční fond. Garanční fond zvyšuje dostupnost bydlení na soukromém nájemním trhu pro domácnosti z cílové skupiny tím, že pojišťuje rizika pronajímatelů, anebo prostředníků (neziskových organizací), které

²¹V návaznosti na schválení *Koncepce sociálního bydlení České republiky 2015 – 2025* bude třeba dosavadní „sociální byty“ jakožto kategorii bytů pronajímaných v celoměstském zájmu přejmenovat na „dostupné byty“. Pojem „sociální byt“ by měl být dle koncepce vyhrazen pro cílovou skupinu domácností s potřebou komplexní sociální podpory, které budou pronajímány v rámci realizace pilotních projektů zabydlování (viz obecný cíl 1.1).

²²Jde o možnost, se kterou počítá zmíněná vládní koncepce.

²³Více k sociálním nájemním agenturám viz Sládek, J. – J. Snopek (2014): *Prostupné bydlení: Manuál dobrých praxí*. Praha: Úřad vlády, Odbor pro sociální začleňování (Agentura), str. 77 – 80.

nesou při pronájmu bytů těmto domácnostem. Výměnou za poskytnutí garance soukromí pronajímatelé, kteří chtějí vstoupit do programu, musí akceptovat pevně dané znění nájemní a garanční smlouvy, a jimi poskytnuté byty musí splňovat stanovené minimální kvalitativní požadavky. Výše nájemného z bytu by měla být pod úrovní obvyklého tržního nájemného dané kategorie bytu, jež je v místě a čase obvyklá.²⁴

Konečně, třetím nástrojem, jenž má zvýšit dostupnost bydlení v soukromě vlastněném bytovém fondu, je tzv. inkluzivní bydlení. Jde o program, jenž má za cíl, aby developeři při výstavbě bytových domů vyčlenili určitou část budovaných bytů (např. jednu desetinu) pro sociální účely, tedy jako bydlení, jež je dostupné pro cílovou skupinu. Existují dvě možnosti, vyčlenění bytů je podmínkou, kterou musí developeři splnit, nebo jsou k němu motivováni. Tam, kde jde o povinnost, je možné, aby se developeři „vykoupili“ tím, že poskytnou odpovídající počet bytů mimo nový projekt apod.²⁵

Typové aktivity:

- zmapování realitního trhu a tvorba databáze spolupracujících pronajímatelů
- zmapování potřeb a možností CS, vč. sociálního a právního poradenství
- propojování nabídky a poptávky
- podpora (pod)nájemníků
- správa a údržba bytů, výběr nájemného a další aktivity spojené s rolí správcovské organizace
- vytvoření návrhu fungování garančního fondu (včetně zajištění finančních zdrojů) a jeho schválení zastupitelskými orgány města

Priorita č. 2. – Investice do bytového fondu pro účely sociálního bydlení

V posledních třech letech se uvolnilo v průměru kolem 700 městských bytů.²⁶ Podle informace poskytnuté Bytovým odborem magistrátu je jen malá část těchto bytů ve stavu, jenž by umožňoval okamžité využití. Tento problém umožní řešit Integrovaný regionální operační program (IROP).

²⁴Více ke garancím poskytovaným soukromým pronajímatelům viz Lux, M. a kol. (2010): *Podpora dostupnosti bydlení pro lidi akutně ohrožené sociálním vyloučením – mezinárodní perspektiva a návrhy opatření v ČR*. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

²⁵Více k inkluzivnímu bydlení viz např. Meda, J. B. (2009): How urban planning instruments can contribute in the fight against homelessness. An international overview of inclusionary housing. *European journal of homelessness*, 3: 155 – 177 nebo Calavita, N. – A. Mallach (2010): *Inclusionary housing in international perspective*. Cambridge: Lincoln institute of land policy.

²⁶Strukturu uvolňovaných bytů dle jednotlivých městských částí viz v příloze č. 2.

Cíle:

1. Do roku 2018 se prostřednictvím investic (rekonstrukce či koupě) zvýší kapacita sociálního bytového fondu přinejmenším o XY bytů

Protože se běžně neuvolňuje dostatek městských bytů ve stavu umožňujících bezprostředně přidělení novému nájemci, bude třeba v různém rozsahu rekonstruovat uvolňované byty. Vedle toho je možné využít bytové domy, jež jsou dlouhodobě v dezolátním stavu a jsou neobývané. Nepředpokládá se ovšem, že by se pro sociální účely využilo více než 6 bytů v jednom bytovém domě, aby nedocházelo k další koncentraci sociálně vyloučených domácností.²⁷

V rámci priority bude rovněž možné, aby neziskové organizace pořizovaly do svého vlastnictví byty, jež pak využijí pro účel sociálního bydlení.

Typové aktivity:

- vyčištění a vyklizení bytů, stavební práce a pořízení vnitřního vybavení a vestavěného nábytek
- koupě bytu (bytů) pro účely poskytování sociálního bydlení

2. Do poloviny roku 2017 bude v Brně fungovat nábytková banka, která umožní nemajetným domácnostem vybavení bytů

Druhým obecným cílem je pomoc se zajištěním vybavení bytů pro nemajetné domácnosti prostřednictvím zřízení tzv. nábytkové banky. Ta by měla umožnit domácnostem z cílové skupiny (primárně ovšem těm, které budou zapojeny do realizace projektů realizovaných v rámci SPSZ) získat zdarma použitý nábytek, který za odvoz poskytnou lidé, kteří již jej nebudou potřebovat a jinak by jej buď vyhodili, nebo prodali levně do bazaru.

Typové aktivity:

²⁷Existuje široký konsenzus, že **prostorová koncentrace chudých a znevýhodněných skupin generuje řadu negativních efektů**. A naopak – sociálnímu mixu jsou připisována mnohá pozitiva, např. že podporuje více sociálních interakcí a sociální kohezi, podporuje středoproudé normy a hodnoty, vytváří sociální kapitál, otevírá pracovní příležitosti, překonává prostorově založené stigma, přitahuje služby, napomáhá udržitelnosti obnovy čtvrti.

Vládní Agentura pro sociální začleňování doporučuje, aby (1) v případě, že bude vystaven/rekonstruován dům výhradně se sociálním bydlením, bude v něm maximálně 6 bytových jednotek a (2) pokud se bude jednat o pořízení bytů ve stávajících domech, nebude podíl sociálních bytů v domech (případně jednotlivých vchodech panelových domů) přesahovat 20 %. Sociální bydlení by nemělo být zřizováno v existujících sociálně vyloučených lokalitách, pokud tyto lokality nemají potenciál pro dosažení sociálního mixu. Pokud takový potenciál mají, měly by být postaveny další sociální byty mimo sociálně vyloučenou lokalitu v poměru 7:3 (7 sociálních bytů mimo vyloučenou lokalitu na každé tři sociální byty zřízené ve vyloučené lokalitě).

- nabídka možnosti zbavit se starého nábytku za odvoz
- nabídka nábytku domácnostem z cílové skupiny a zajištění dovozu do bytu

Priorita č. 3 – Zavedení efektivního systému prevence ztráty bydlení

Stejně významné jako je navrácení lidí bez domova či vyloučených z bydlení do standardního bydlení, jsou také aktivity, jež mají předcházet tomu, aby o bydlení přicházeli, ti, kdo ho ještě mají. Účinný a funkční systém předcházení ztrátě bydlení z důvodu porušování podmínek nájemního vztahu je jedním ze základních předpokladů fungujícího systému sociálního bydlení ve městě Brně. Mezi hlavní příčiny ztráty bydlení patří dluhy na nájemném, ke ztrátě bydlení však může vést i jiné porušování nájemní smlouvy, jako je poškozování vybavení bytu, společných prostor v domě nebo obecně jednání narušující sousedské vztahy. Vyhočeným situacím vedoucím ke ztrátě bydlení (vystěhování) lze předcházet, pokud je nastaven systém rychlého varování a s ním související podpora v rámci včasné intervence.²⁸

Cíle

- 1. Do konce roku 2017 bude vytvořen funkční systém prevence ztráty bydlení přinejmenším ve všech městských částech, jež jsou zatíženy existencí sociálně vyloučených lokalit***

Se zaváděním systému prevence ztráty bydlení už v Brně existují dobré, byť dílčí zkušenosti, ať už šlo o projekt „Druhá šance“ nebo (hlavně) o projekt realizovaný Správou nemovitostí Brno – střed v partnerství se dvěma poskytovateli sociálních služeb (IQ Roma servisem a DROMem). Tyto zkušenosti by měly být využity, souběžně s metodikou, kterou aktuálně dokončil Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, a jež by měla být certifikována Ministerstvem práce a sociálních věcí.²⁹ Příslušný projekt by měl být realizován primárně se zaměřením na domácnosti bydlící v městských bytech, pilotně by ovšem měla být ověřena aplikace programu na soukromé pronajímatele a jejich nájemce.

Typové aktivity:

- vytvoření kapacit prevence ztráty bydlení v rámci správců bytového fondu jednotlivých městských částí, Magistrátu města Brna a sociálních služeb
- preventivní projekty ztráty bydlení
- vytvoření kapacit dluhových poradců a finančních koučů s cílem podpořit ohrožené domácnosti v raném stádiu vzniku dluhu

²⁸Šimíková, I. A kol. (2015): *Analýza problému rizika ztráty bydlení a vyhodnocení existujících mechanismů v České republice*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

²⁹Sirovátka, T. a kol. (v tisku): *Metodika prevence ztráty bydlení*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí.

- monitoring a evaluace dluhů na bydlení

2. Aktualizace a implementace „Metodiky pro vymáhání dluhů na nájemném z bytů v domech v majetku města Brna a zajištění prevence ztráty bydlení“

Město sice v roce 2010 jako jedno z prvních v republice zpracovalo metodiku, jež se mj. věnuje prevenci ztrátu bydlení z důvodu neplacení nájemného, tato metodika ale vyžaduje určitou aktualizaci (mj. na základě metodiky zpracované VÚPSV, zmíněné výše). Zároveň je potřeba zajistit, že bude využívána v praxi ve všech městských částech, jimž město svěřilo do správy svůj bytový fond (v současnosti tomu tak totiž není).

Typové aktivity:

- aktualizace a implementace metodiky

Priorita č. 4. – Podpora sociálních a komunitních služeb zaměřených na řešení problémů spojených s bydlením a funkčními sousedskými vztahy

Domácnosti v bytové nouzi, stejně jako domácnosti, jež jsou ohrožené ztrátou bydlení, mají různé potřeby související s bydlením, jež mohou pomáhat naplňovat pracovníci různých sociálních a komunitních služeb.

Cíle

1. Rozšíření kapacit sociální práce a dalších služeb zaměřených na řešení bytové situace

Cílem je zajistit, aby byly potřebné služby dostupné nad rámec těch, které budou zajišťovány v souvislosti s poskytnutím bytu v projektech realizovaných v rámci priority 1. Pokud budou byty přidělovány v režimu sociálních bytů (v pojmosloví vládní Koncepce sociálního bydlení), bude vždy nájem spojen s intenzivní sociální prací, v případě, že budou byty přiděleny v režimu dostupných bytů, bude nájemníkům dostupné základní sociální poradenství a budou automaticky zařazeni do systému prevence ztráty bydlení.

Typové aktivity:

- flexibilní podpora domácností při řešení problémů spojených s bydlením (jeho hledáním i udržením)
- ### **2. Podpora participativních přístupů ke správě bytového fondu obývaného domácnostmi z cílové skupiny**

Jednou z efektivních metod zapojování domácností z cílové skupiny do správy bytového fondu představuje podpora institutu domovnictví, případně vytváření domovních rad. 30 S domovnictvím již v Brně existují zkušenosti. Stavět lze také na pilotně realizovaném projektu Domovnické akademie Městské policie Brno.³¹

Typové aktivity:

- realizace vzdělávacího kurzu pro domovníky
- poskytování asistence a podpory domovníkům
- podpora vzniku a fungování domovních rad

3. Zavedení funkce mediátorů zaměřujících se na prevenci a řešení sousedských konfliktů

Účelem práce mediátorů je snižování napětí mj. ve vztahu k nově integrovaným stigmatizovaným rodinám (v městských částech zatížených existencí sociálně vyloučených lokalit).

Typové aktivity:

- vytvoření kapacit pro zajišťování prevence a mediace konfliktů

Priorita č. 5. – Vytvoření, implementace a monitoring naplňování koncepce sociálního bydlení

V rámci Strategického plánu sociálního začleňování města Brna má být realizována řada různých projektů, jejichž cílem je ukončování bezdomovectví a vyloučení z bydlení. Jde většinou o pilotní projekty, které budou realizovány s cílem ověřit efektivitu v České republice doposud nevyzkoušených přístupů (rapid re-housing, housing first, sociální nájemní agentura, dostupné bydlení v objektu Francouzská 42 atd.). Je třeba, aby politika sociálního bydlení (budoucí koncepce) v Brně byla formulována na základě důkladného poznání toho, co funguje a co nikoliv (jinými slovy má jít o politiku založenou na výzkumných zjištěních /tzv. evidence-based policy/). K tomu je třeba vytvořit systém monitoringu efektivity, který bude na základě jednotné metodologie shromažďovat a vyhodnocovat data, jež budou vzájemně komparovatelná.

Cíle

1. Do konce roku 2017 bude vytvořen a implementován systém řízení informací o bezdomovectví

³⁰Viz např. kapitolu Institut domovníka a domovní řády. In: *Příručka pro obce*. Praha: Agentura pro sociální začleňování. Dostupné na adrese: http://www.socialni-zaclenovani.cz/03%20-%20Bydleni/03_07.pdf

³¹Více informací dostupné na adrese: <http://www.mpb.cz/domovnicka-akademie/>

Náplní cíle je vytvoření systému monitoringu bezdomovectví a dopadů politik zaměřených na ukončování bezdomovectví (včetně nákladů na ně), který bude následně pravidelně (každoročně) vyhodnocován a předkládán zastupitelstvu.³²

Typové aktivity:

- zavedení, aktualizace a koordinace jednotného informačního systému o lidech v bytové nouzi (vstupní data z projektů, výstupy z dotazníků o ohrožení a potřebách lidí bez domova, průběžný monitoring pilotních projektů aj.)
- testování prioritizace cílové skupiny pro různé režimy sociálního bydlení (sociální s komplexní podporou, dostupné bydlení)
- analýzy kategorií lidí v bytové nouzi (kategorie ETHOS "nejisté" a "nevyhovující" bydlení, domácnosti s nepřiměřenými náklady na bydlení) a evaluace funkčnosti "krizového bydlení" (pobytových sociálních služeb, městských ubytoven pro rodiny apod.) v rámci sociální bytové politiky zaměřené na ukončování bezdomovectví

2. Do konce roku 2018 bude připravena a schválena aktualizovaná koncepce sociálního bydlení

Koncepce bude připravena na základě evaluace pilotních projektů realizovaných dle výše uvedených priorit a cílů, dále bude vycházet z nové relevantní národní legislativy (zákona o sociálním bydlení, pokud bude schválen a nabyde účinnosti).

Typové aktivity:

- tvorba Koncepce sociálního bydlení na základě vyhodnocení pilotních projektů, změn politik spojených s bydlením a dílčích analýz
- mainstreaming pilotních přístupů (komplexní podpora z pilotních projektů, prioritizace CS, změna pravidel přidělování bytů, zjišťování potřeb CS, přenos dobrých praxí ze zahraničí)

Přílohy

- Příloha č. 1: ETHOS – Evropská typologie bezdomovství a vyloučení z bydlení v prostředí ČR
- Příloha č. 2: Struktura městského bytového fondu k (10. 7. 2014)
- Příloha č. 3: Zařízení vybraných pobytových sociálních služeb v Brně a jejich uživatelé (k 31. 12. 2014)
- Příloha č. 4: Návrh systému monitoringu efektivity zabydlovacích projektů

³²První návrh viz příloha č. 4.

Cizinci a uprchlíci – integrace

Vize

„Posílení systémového přístupu lokální úrovně integrační politiky se současným rozvojem potenciálu všech zapojených aktérů“.

Motto: „Brno, otevřené město“.

Analytická část

Brno je svým postavením na poli migrační politiky unikátní a zasluhuje specifický přístup. Z celkového počtu všech cizinců žijících na území Jihomoravského kraje jich téměř 65 procent udává pobyt přímo v Brně (příčemž v součtu s územím Brno – venkov je to 75 procent). Podle údajů MV ČR je k termínu 31. 8. 2015 evidováno na území města Brna 24 275 cizinců (při závěru roku 2010 to bylo 21 307 cizinců). Na této hodnotě se podílí muži cizinci v počtu 14 199 osob. Tento celkový údaj v sobě nezahrnuje osoby, jejichž pobyt je v řešení zákona o mezinárodní ochraně (azylanti, doplňková ochrana). Z celkového počtu jich přibližně 60 procent (14 565 osob) pochází z tzv. třetích zemí¹ a zbylých 40 procent jsou občané některé ze zemí EU/EHP. Přes polovina osob z celkového počtu cizinců žije na území města Brna v rámci trvalého pobytu - na území ČR má tedy ve většině oblastí života stejné postavení jako občan ČR (výjimkou jsou např. omezené volební právo, nemožnost práce v ozbrojených silách atd.).

Dle kvalifikovaných odhadů NNO a v kontextu získaných dat při KPSS (kapacity poskytnutých sociálních služeb za rok 2014) se počet cizinců ze třetích zemí žijících na území města Brna ohrožených sociálním vyloučením (sociálně vyloučených) pohybuje přibližně kolem 1 500 – 2 000 osob (cca 10% - 13% cizinců z třetích zemí). Tato hodnota zahrnuje i počet osob pobývajících na území ČR v režimu doplňkové ochrany a azylanty.

Tabulka č.1: Počet cizinců na území města Brna, Brno – venkov a území ČR (stav k 31. 8. 2015)

DRUH POBYTU	Brno-město			Brno-venkov			CELKOVÝ SOUČET ČR			
	muži	ženy	okres celkem	Muži	ženy	okres celkem	MUŽI	X	ŽENY	CELKEM
PŘECHODNĚ CELKEM²	7 218	4 803	12 021	922	598	1 520	124 318	1	78 126	202 445
TRVALE CELKEM	6 981	5 273	12 254	1 825	1 411	3 236	135 718		121 967	257 685
CELKOVÝ SOUČET	14 199	10 076	24 275	2 747	2 009	4 756	260 036	1	200 093	460 130

Nejčastěji zastoupenými národnostními skupinami (prvních pět) na území města Brna jsou občané Ukrajiny (6 165 osob), Slovenska (5 245 osob), Vietnamu (2 682 osob), Ruska (1 466

¹ Občanem třetí země je občan státu, který **není** členem EU a **není** zároveň občanem Islandu, Lichtenštejska, Norska a Švýcarska.

² Tato kategorie pobytu zahrnuje:

- osoby s pobytem na vízum k pobytu nad 90 dnů,
- osoby s povolením k dlouhodobému pobytu
- osoby, jimž bylo vydáno potvrzení o přechodném pobytu (občan EU, rodinný příslušník občana EU, který je občan EU) a osoby s povolením k přechodnému pobytu rodinného příslušníka občana Evropské unie, který není občanem EU

osob), Rumunska (730 osob). Zástupci států třetích zemí – Ukrajina, Vietnam, Rusko – tvoří 42 procent celkového počtu všech cizinců usazených na území města Brna.

Tabulka č. 2: 15 nejčastějších pobytových skupin cizinců na území města Brna (k 31. 8. 2015):

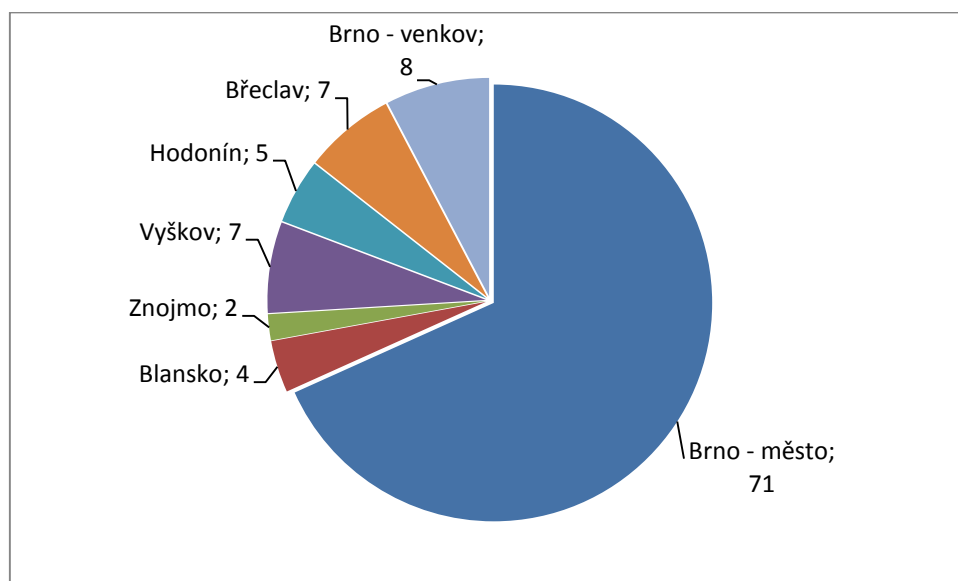
STP	DRUH POBYTU	Brno-město		
		muži	ženy	okres celkem
Ukrajina	PŘECHODNĚ	1 190	756	1 946
	TRVALE	2 441	1 778	4 219
Slovensko	PŘECHODNĚ	2 051	1 400	3 451
	TRVALE	768	1 026	1 794
Vietnam	PŘECHODNĚ	197	133	330
	TRVALE	1 331	1 021	2 352
Rusko	PŘECHODNĚ	447	629	1 076
	TRVALE	161	229	390
Rumunsko	PŘECHODNĚ	398	214	612
	TRVALE	73	45	118
Bulharsko	PŘECHODNĚ	194	96	290
	TRVALE	108	96	204
Polsko	PŘECHODNĚ	143	92	235
	TRVALE	154	87	241
Spojené státy	PŘECHODNĚ	135	112	247
	TRVALE	101	39	140
Bělorusko	PŘECHODNĚ	83	109	192
	TRVALE	46	72	118
Indie	PŘECHODNĚ	133	72	205
	TRVALE	77	30	107
Itálie	PŘECHODNĚ	188	31	219
	TRVALE	67	8	75
Velká Británie	PŘECHODNĚ	172	39	211
	TRVALE	70	12	82
Německo	PŘECHODNĚ	109	45	154
	TRVALE	72	49	121
Rakousko	PŘECHODNĚ	167	32	199
	TRVALE	54	19	73
Kazachstán	PŘECHODNĚ	103	110	213
	TRVALE	14	19	33

*modře zvýrazněny členské státy EU

Ekonomická prosperita Brna a jeho nejbližšího okolí je významným imigračním³ faktorem. Přičemž Brno, díky koncentraci nadnárodních firem „poptává“, v porovnání s ostatními lokalitami JMK, pracovní místa požadující spíše kvalifikovanou a jazykově vybavenou pracovní sílu. Tato místa jsou následně obsazována jak cizinci z prostoru EU, tak z tzv. třetích zemí. Samozřejmě se současně vytváří i prostor pro méně kvalifikovaná místa sekundárního trhu práce⁴. Dle kvalifikovaného odhadu ÚP ČR⁵ k 31. 12. 2014 bylo při Úřadě práce Brno-město registrováno celkem 23 610 cizinců, přičemž 80 procent z nich byli občané EU/EHP a Švýcarska. Celkem 4 300 cizinců bylo zaměstnáno v režimu Zákona o zaměstnanosti § 98, kdy není požadováno povolení k zaměstnání (např. cizinci s trvalým pobytem, azylanti, osoby, kterým byla udělena doplňková ochrana atd.). V neposlední řadě příslušný ÚP ČR Brno – město zpracoval 665 povolení k zaměstnání cizincům ze třetích zemí.

Specifickou oblastí ekonomického působení je živnostenské podnikání. K datu 31. 12. 2014 mělo celkem 4 037 zahraničních občanů zaregistrovanou živnost při městě Brně (celková hodnota při JMK je 6 888).

Graf č.1: Podíl jednotlivých okresů na celkovém zaměstnávání cizinců (včetně podnikatelů, v procentech k 31. 12. 2014)

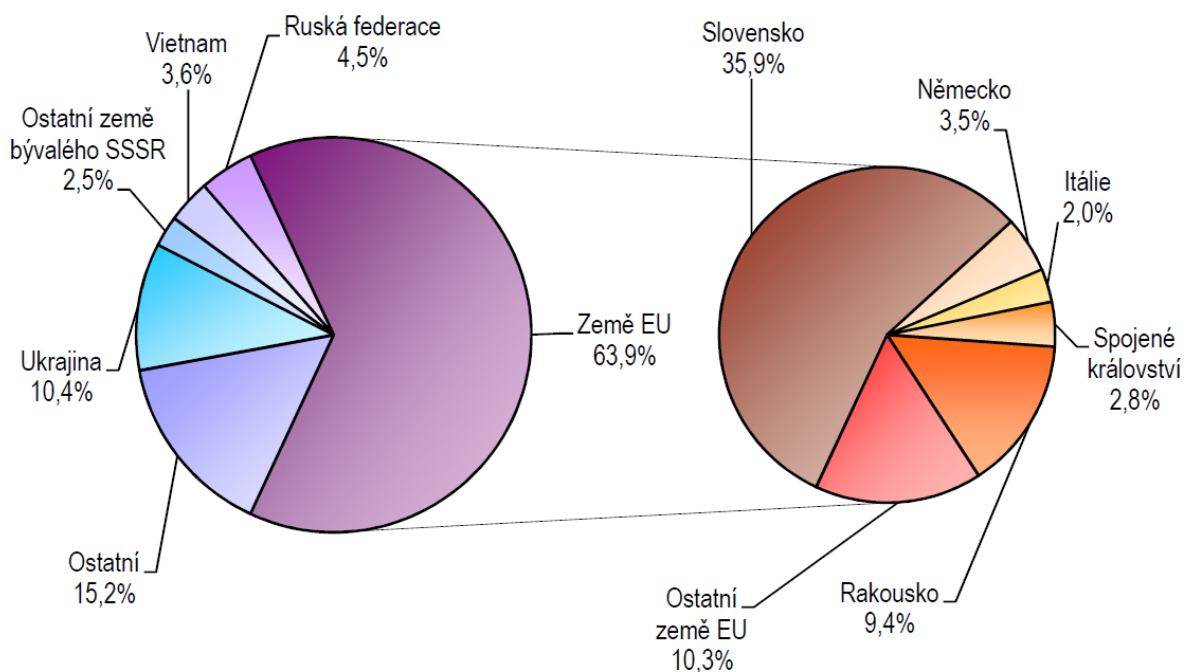
³ Imigrace je proces přistěhovalectví – vnímání procesu z hlediska „nového/hostitelského“ státu. Opakem je emigrace, které je procesem opuštění – vnímání procesu z hlediska „domovského“ státu.

⁴ Sekundární trh práce – „diskriminovaný“ trh práce, charakter práce „čtyři D“ - špinavé, těžké, ponižující a nebezpečné (dirty, difficult, demeaning and dangerous) vs. Primární trh práce – „privilegovaný“, charakter práce kariérní postup, vzdělávání, lepší ohodnocování atd.

⁵ Kvalifikovaný odhad dle limitů Zákona o zaměstnanosti (§ 98), včetně nespolupráce/neplnění informační povinnosti firem zaměstnávající zahraniční pracovníky.

Významným faktorem a určitou informací o migračním či integračním procesu mohou dát data poskytnuté lékařské péče zdravotnických zařízení na území města Brna. Poslední známé údaje jsou z roku 2013, kdy bylo poskytnuto celkem 7 972 ošetření cizinců (z toho 3 250 pocházelo ze třetích zemí). V roce 2010 bylo na území města ošetřeno 5 454 (z toho 2 065 pocházelo ze třetích zemí). Graf níže ilustruje přehled státní příslušnosti cizinců, kteří jsou léčeni v nemocnicích na území JMK, přičemž téměř 81 procent z nich je hospitalizováno v Brně.

Graf č. 2: Státní příslušnost, léčba v nemocnici na území JMK (31. 12. 2013)

Instituce školského systému jsou významným integračním nástrojem a je velmi důležité sledovat vztah cizinců k nim. Zvláštní význam z hlediska integrace má především předškolní a základní školství, které formuje dítě v počátku života. K 30. 9. 2014 bylo v mateřských školách zapsáno celkem 289 dětí cizinců. Tento celkový počet tvořilo 201 dětí cizinců z třetích zemí. Nejčastěji byly zastoupeny děti z Vietnamu (78) a Ukrajiny (68). Základní školy k 30. 9. 2014 navštěvovalo celkem 695 dětí cizinců. Tento počet tvořilo 490 dětí z třetích zemí. Výraznější postavení mezi žáky cizinci, podobně jako v případě mateřských škol, mají děti původem z Vietnamu a Ukrajiny.

V neposlední řadě se na území města Brna pohybují a žijí cizinci pobývající na území ČR v režimu mezinárodní ochrany - žadatelé o mezinárodní ochranu⁶, azylanti⁷, osoby

⁶ Žadatelem o udělení mezinárodní ochrany se rozumí cizinec, který požádal Českou republiku o mezinárodní ochranu. Postavení žadatele má podobu řízení o udělení mezinárodní ochrany, případně podobu soudního řízení o žalobě proti rozhodnutí Ministerstva vnitra, má-li tato žaloba odkladný účinek.

⁷ Azylantem se rozumí cizinec, kterému byl udělen azyl, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení azylu.

s doplňkovou ochranou⁸. Jejich přesný počet ve vztahu k Brnu nelze určit⁹. Město Brno v posledních třech letech poskytlo přímo či zprostředkovaně v rámci Státního integračního programu¹⁰ pomoc přibližně dvěma desítkám rodin. Specifickým způsobem je prostor Brna ovlivňován nedaleko umístěným azylovým zařízením Správy uprchlických zařízení (přijímací středisko¹¹ Zastávka u Brna). Přímo v Brně je pak umístěno integrační azylové středisko¹² (kapacita 20 lůžek).

Shrnutí

- V rozmezí posledních pěti let docházelo a dochází k soustavnému navýšování počtu cizinců na území města Brna.
- Podle údajů MV ČR je k termínu 31. 8. 2015 evidováno na území města Brna 24 275 cizinců (při závěru roku 2010 to bylo 21 307 cizinců). Z celkového počtu jich přibližně 60 procent (14 565 osob) pochází z tzv. třetích zemí a zbylých 40 procent jsou občané některé ze zemí EU/EHP.
- Z celkového počtu všech cizinců z třetích zemí, kteří žijí na území města Brna, je sociálním vyloučeným ohroženo (je sociálně vyloučeno) 1500 – 2000 osob.
- Větší část cizinců pobývajících na území města Brna pochází ze třetích zemí (přibližně 60 procent osob).
- Město Brno je druhým nejosídlenějším městem cizinci ze všech sídel na území ČR.
- Počet trvale usazených osob je vyšší než počet osob pobývajících v režimu přechodného pobytu.

⁸ Osobou požívající doplňkové ochrany se rozumí cizinec, který nesplňuje důvody pro udělení azylu, ale byla mu udělena doplňková ochrana, a to po dobu platnosti rozhodnutí o udělení doplňkové ochrany.

⁹ K 30. 9. 2015 byl na území ČR azyl udělen celkem 46 osobám, 330 osobám byla udělena doplňková ochrana, negativní rozhodnutí bylo doručeno 318 osobám a řízení bylo zastaveno v případě 331 osob.

¹⁰ Státní integrační program (§§ 68, 69 a 70 zákona č. 325/1999 Sb., o azylu) je zaměřen na pomoc azylantům při zajištění jejich začlenění do společnosti. Tím je kodifikována snaha státu pomoci azylantům v oblasti zajištění bydlení, výuky českého jazyka a uplatnění na trhu práce.

¹¹ Přijímací středisko slouží k ubytování nově příchozích žadatelů o mezinárodní ochranu, a to až do doby ukončení základních vstupních procedur:

- identifikace totožnosti,
- zahájení řízení o udělení mezinárodní ochrany
- vstupní pohovor a sociální šetření,
- předepsaná vstupní zdravotní prohlídka.

PřS není možné volně opustit.

Je zde poskytováno ubytování, strava, základní hygienické potřeby a lékařská péče a žadatelé mají k dispozici sociální a psychologické služby a mohou se účastnit volnočasových aktivit, navštěvovat výtvarné dílny apod.

¹² Integrační středisko slouží osobám, kterým byla přiznána mezinárodní ochrana a které vstoupily do Státního integračního programu a požádaly o dočasné ubytování v IAS. Doba strávená v IAS (max. 18 měsíců) slouží především k osvojení českého jazyka a získání samostatného bydlení a zaměstnání. Ubytování v IAS je zpoplatněno. Práva a povinnosti osob s přiznanou mezinárodní ochranou jsou na trhu práce, v sociální a zdravotní oblasti stejná, jako práva a povinnosti občanů ČR. Pracovníci středisek spolu s pracovníky z neziskových organizací klientům IAS v případě jejich zájmu mohou poskytnout potřebné poradenství a asistenci.

- Nejčastějším státním občanstvím cizinců přicházejících z třetích zemí na území města Brna jsou Ukrajina a Vietnam.
- Nejčastějšími žáky „cizinci“ při MŠ a ŽS jsou děti s ukrajinským či vietnamským občanstvím.
- Interkulturní prostředí města Brna je výrazně syceno i cizinci, kteří žijí v dojezdové vzdálenosti do zaměstnání (včetně přeshraničního dojíždění).
- Cizinci nejsou soustředěni do určitých lokalit, ale jsou rozptýleni po celém území města Brna.
- Město doposud nebylo hlavním subjektem a koordinátorem integrační politiky na svém území.
- Významným aspektem je nedaleká vzdálenost přijímacího zařízení Správy uprchlických zařízení MV ČR a Integrační azylové zařízení SUZ MV umístěné přímo v Brně.

Analýza problémů a jejich příčin

Na území města Brna docházelo a soustavně dochází k mírnému navýšování počtu cizinců. Přicházejícími jsou jak cizinci z prostoru EU, na které není tato kapitola primárně zaměřena, ale především se zvyšuje počet cizinců z tzv. třetích zemí, jejichž pobyt na území ČR naplňuje tyto znaky (velmi obecně):

- v „první fázi“ přechodného pobytu je vázán k naplňování určitého účelu (zaměstnání, podnikání, sloučení rodiny);
- „druhou fází“ naplňují migranti, kteří se usazují v ČR a dále zde pobývají v režimu tzv. trvalého pobytu. Jsou „úspěšně integrováni“ - složili zkoušky z českého jazyka a sociokulturních reálií, mají zaměstnání, podnikají, vzdělávají se, jejich děti chodí do škol, podílí se na kulturních akcích.
- pro „závěrečnou/třetí fází“ se rozhodnou jen někteří tj. podají žádost o české občanství, jakožto potvrzení svého vztahu k nové „domovině“.

V celém tomto procesu sehrává lokalita (město, obec), velmi významnou úlohu. Doposud byla role města v tomto procesu Brna spíše pasivní.

Jako nedostatečné se jeví především zabezpečení institucionálního prostoru města v oblasti interkulturních znalostí, dovedností a soustavné práce s majoritou, jakožto nezbytný předpoklad úspěchu veškerých opatření zaměřených na sociální začlenění cizinců. Více informací k danému tématu podává zpracovaná SWOT analýza (viz níže).

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Aktivní zájem MMB o problematiku integrační politiky na lokální úrovni.</p> <p>Brno bude - pro svou stabilitu a ekonomický potenciál - i v dalších letech cílovou lokalitou cizinců (nárůst počtu cizinců).</p> <p>Na území města Brna se soustředí množství subjektů (státní, nestátní; ziskové, neziskové), které dlouhodobě pracují s cizinci a jsou schopny předávat/podílet se na tvorbě nových přístupů.</p> <p>Na úrovni města Brna lze navazovat v některých zkušenostech na praxi CPIC JMK.</p> <p>Lze maximálně využít znalostních a dovednostních kompetencí NNO, které se dlouhodobě soustředí na práci s cizinci a disponují nezbytnými sociálními sítěmi do prostoru cizineckých komunit.</p> <p>Navýšování počtu cizinců s trvalým pobytem.</p>	<p>Nefunkční prostředí spolupráce mezi subjekty na úrovni města Brna – chybí koordinátor, definice rolí atd.</p> <p>Tematizace potřeb cizinců je realizována na nedostatečné úrovni – chybí hloubkový audit, pravidelnost šetření, směřování témat atd.</p> <p>Ve vztahu k auditu a koncepčnosti chybí systematický materiál – koncepce integrace cizinců – reagující na zjištěné potřeby.</p> <p>Nejasné uchopení tématu cizinců a integrace na úrovni (KPSS) – danému tématu se věnuje jen expertní skupina (opomíjení vztahů ke školství, rodině, sociálně-patologickému chování, zdraví atd.).</p> <p>Cizinci (z třetích zemí) mají přístup především na tzv. sekundární trh práce.</p>

Pobývající cizinci nejsou schopni adekvátně řešit akutní problémy (zdravotní komplikace např.), ale také přirozené životní situace (finanční poradenství apod.). Související identifikované bariéry lze nalézt jak na straně institucí (interkulturní nekompetentnost), tak i cizinců (jazyková vybavenost, sociokulturní orientace atd.).

V důsledku neznalosti práv a povinností - sociokulturní bariéry na straně institucí (např. jazyková bariéra) – jsou cizinci ohroženi zneužíváním ze strany „klientských systémů“ (nelegální poradenství, sítě cizineckých komunit).

Malá pozornost cizincům v oblasti inkluzivního vzdělávání na úrovni předškolního a základního školství.

Současná nabídka integračních služeb na území města Brna (poradenství, výuka českého jazyka, sociokulturní kurzy atd.) je pro cizince nepřehledná a nesystematická.

Existence sociálních sítí cizinců žijících na území ČR v „nelegálním režimu pobytu“ (neoprávněně), kteří na sebe navazují legálně pobývající osoby a rozvíjejí činnosti za hranicemi zákona (zprostředkovatelská činnost, lichva apod.).

Veřejné projevy xenofobie a rasismu majority vůči cizincům (shromáždění atd.).

Příležitosti

Vytvoření uceleného strategického materiálu - „Koncepce integrace cizinců na území města Brna“.

Využití nastavených možností financování z EU zdrojů. Současně i příprava stabilního programu pro udržitelné naplňování všech cílů při využití jiných finančních toků v dalších letech.

Využití internacionalizace prostoru města Brna, posilování principu participace při realizaci jednotlivých interkulturních aktivit.

Pilotování fungování „interkulturních asistentů“ na úrovni samosprávy a při práci s cílovou skupinou.

Hrozby

Na úrovni obcí existuje málo srovnatelných dokumentů, které by mohly sloužit jakožto východí či vzorový dokument tvorby Koncepce integrace cizinců na území města Brna.

Nelegální zaměstnávání jako faktor zkreslující skutečné postavení cizinců.

Vyšší míra mužů zastoupených v rámci přechodného pobytu signalizuje možnost tzv. řetězové migrace, kdy za těmito muži mohou docházet další členové rodiny (pobyt za účel sloučením rodiny).

Využití „interkulturních asistentů“ jako těch, kdo bortí bariéry mezi institucemi a komunitami/uzavřenými sociálními sítěmi cizinců. Sbližuje majoritu s minoritou a podílí se aktivně na slučování v „my“.

Posílení „proinkluзивních“ opatření zaměřených na cizince.

Nové perspektivy lokální integrační politiky napomohou stabilizaci společnosti jako celku nad rámec města Brna – posílení významu principu solidaritu.

Funkční provázání systému integrace s návratovým systémem do země původu.

Nejasnost a nepředvídatelnost kroků integrační politiky ČR ve vztahu k osobám v režimu mezinárodní ochrany.

Zkreslený obraz migrace a integrace daný médií. Využití tématu migrace a integrace jakožto politického tématu při jeho celkovém zjednodušování a posilování stereotypních představ a předsudků.

Vyšší míra imigrace, nepřipravenost a nesystematičnost institucionálního prostoru a může vést k segregaci, navyšování počtu sociálně vyloučených cizinců a také počtu cizinců, kteří na území ČR pobývají nelegálně.

Další zjištěné potřeby nabízí aktuální materiál KPSS, který ve stručné podobě předkládá tyto oblasti k řešení:

- Potřeba vzniku azylového ubytování pro cizince. S touto potřebou souvisí snížení interkulturních bariér stávajících zařízení a zpřístupnění bytového trhu.
- Rozvoj odborného poradenství (sociální a právní) a adekvátní reakce na poptávané potřeby (dluhové, rodinné, krizová intervence atd.).
- Potřeba koncepčního materiálu – Strategie integrace cizinců města Brna“.
- Vytvoření krizových plánů v jazykových mutacích a související příprava odpovědných institucí (IZS, Městská policie, krizové telefonické linky atd.).
- Funkční, systematické a včasné předávání informací o životě ve městě všem cizincům, kteří do města přichází – Brno, otevřené město.
- Otevřenost „úřadů“ (jazykové a interkulturní kompetence).
- Zaměstnanost – především v oblasti pomoci cizincům, kteří na území ČR pobývají v režimu mezinárodní ochrany (azylanti, doplňková ochrana). Role města v pozici zaměstnavatele (dočasné zaměstnání při městských firmách). Naplňování konceptu společenské odpovědnosti.

Návrhová část

Návrhová část vychází ze zjednodušené rovnice vztahu imigračních a integračních procesů:

- imigrační procesy jsou z hlediska státu zaměřeny v obecné rovině na „*regulaci vstupu a pobytu*“ na území ČR,
- zatímco integrační proces se zaměřuje především na „*adaptaci*“ ve společnosti.

První „fáze“ této rovnice je plně v kompetenci státních orgánů ČR (především MV ČR). Kdežto v druhé „fázi“ se krom státních institucí realizují a významné místo zastávají organizace nestátní, ať už neziskového či ziskového charakteru (zaměstnavatelé). Hlavními subjekty integrační politiky na území města Brna jsou MMB, JMK, NNO, MV ČR a další zástupci státních i nestátních organizací. Integrační postupy jsou na úrovni MMB v tento moment vzdáleně koordinovány z úrovně JMK a jeho koncepčního materiálu „Program cílené a dlouhodobé podpory integrace cizinců třetích zemí na území Jihomoravského kraje 2011 – 2015“, současně jsou všemi aktéry naplňovány závazky uvedené v „Koncepci integrace cizinců – Společné soužití“ (MV ČR). Kapitulu věnující se integraci cizinců lze v bazálním rozsahu nalézt v „Komunitním plánu sociálních služeb města Brna pro období 2016 – 2017“. Hlavními přímými poskytovateli a zajišťovateli integračních akcí jsou NNO, specifické postavení zaujímá Centrum na podporu integrace cizinců JMK.

V kontextu těchto opěrných bodů a mnoha dalších příčin byly ve společné spolupráci členů pracovních skupin identifikovány tři hlavní priority:

- 1. Vytváření pozitivního prostředí integrace cizinců při zapojení všech obyvatel města Brna**
- 2. Snížení interkulturních bariér v dílčích oblastech lokální sociální politiky – bydlení, zaměstnanost, vzdělávání**
- 3. Posílení interkulturní dostupnosti institucionální pomoci se zvláštním zaměřením na oblast sociální ochrany, zdraví a bezpečnosti jedince**

Vytváření pozitivního prostředí integrace cizinců při zapojení všech obyvatel města Brna

Systematizace programů posilujících otevřenou společnost.

Kvantitativní a kvalitativní navýšení vzdělávacích a sportovně-kulturních aktivit posilujících integrační proces.

Snížení interkulturních bariér v dílčích oblastech sociální politiky (bydlení, zaměstnanost, vzdělávání, rodinné a zdravotní) při integračním procesu jedince

Vytvoření systému napomáhajícímu dostupnosti, udržení a předcházení ztrátě bydlení z důvodu sociokulturní odlišnosti

Integrace zranitelných skupin legálně pobývajících cizinců na trh práce včetně prevence a řešení nelegálního zaměstnávání

Posílení inkluzivních nástrojů a prostředí vzdělávacích institucí při práci s osobami z odlišného sociokulturního prostředí

Posílení odborných poradenských procesů posilujících kompetence klienta a posilujících integrační proces

Snížení interkulturní nedostupnosti institucionální pomoci se zvláštním zaměřením na oblast sociální ochrany, zdraví a bezpečnosti jedince

Snížení interkulturních bariér institucí v rámci prostředí města Brna

Systémové provázání spolupráce institucí při integračním procesu a informování jedince

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1: Vytváření pozitivního prostředí integrace cizinců při zapojení všech obyvatel města Brna

Naplnění první priority je nezbytným předpokladem toho, aby bylo vůbec možné rozvíjet jakékoli individuální integrační programy. Je vystavěna na principu integrace jakožto vzájemného dialogu majority a minority. Součástí tohoto dialogu je definování práv a povinností obou stran, které vymezuje možnosti komunikace. Základním pilířem této priority je participace a solidarita.

Cíle:

- 1. Systematizace programů posilujících otevřenou společnost (do roku 2019 bude realizováno XY programů).**

Daného cíle bude dosaženo prostřednictvím utvoření systému a nastavení koordinace dílčích aktivit otevřené společnosti. Tato systematizace přispěje k navýšení dílčí efektivity, přispěje ke zpřehlednění dění tohoto typu a umožní snadněji zaměřovat a plánovat budoucí aktivity. Zvláštní oblastí je nastavení evaluačních mechanismů a výstupů působení těchto programů.

Typové aktivity:

- Realizace systémových programů a koordinační opatření, vytváření strategie
- Evaluační šetření
- Spolupráce s dalšími subjekty v oblasti posilování otevřené společnosti

- 2. Do roku 2019 dojde ke kvantitativnímu a kvalitativnímu navýšení vzdělávacích, sportovně-kulturních a komunitních aktivit posilujících integrační proces (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)**

V rámci dané priority budou podporovány především takové aktivity, které mobilizují jedince cílové skupiny k vytváření či spolupodílení se na realizaci vzdělávacích aktivit, sportovně-kulturních a komunitních aktivit. Tedy všech těchto činností, které jsou významným integračním nástrojem. Výstupy těchto činností nebudou zaměřovány pouze dovnitř cizineckých minorit, ale naopak budou posilovat vzájemný komunikační prostor zdravého soužití tolerance s většinovou společností.

Typové aktivity:

- Participativní zapojení cílové skupiny i zástupců většinové společnosti.
- Realizace vzdělávacích aktivit, sportovně-kulturních a komunitních aktivit.
- Vzdělávání cílové skupiny (individuální, skupinové) pro navýšení kompetencí k realizaci činností posilující integrační proces.

Priorita č. 2: Snížení interkulturních bariér v dílčích oblastech sociální politiky (bydlení, zaměstnanost, vzdělávání, rodinné a zdravotní) při integračním procesu jedince

Druhá priorita příslušné kapitoly cílí na integrační proces jedince při snaze komplexního propojení oblasti bydlení, zaměstnání, vzdělávání, rodinné a zdravotní. Aktivity shrnuté v těchto cílech směřují k podpoře rozvoje kapitálu jedince v rámci integračního snažení a současně jsou zaměřeny na rozvoj kapacit zastoupených institucí (státních i nestátních).

Cíle:

1. Vytvoření systému napomáhajícímu dostupnosti, udržení a předcházení ztrátě bydlení z důvodu sociokulturní odlišnosti (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)

Cíl je zaměřen na oblast existujících bariér a nerovných podmínek při získávání bytu z důvodu sociokulturní odlišnosti – odlišné národnosti. A to jednak v oblasti trhu s nájemným bydlením, tak i v oblasti prodeje nemovitostí. Cíl se primárně zaměřuje na posílení vlastní informovanosti a kompetencí cílové skupiny při možnostech zajištění bydlení a související správě všech náležitostí, které se k bydlení vážou. Sekundárně je sledována možnost posílení informovanosti bytových disponentů (státního/obecního i soukromého bytového fondu) a dalších subjektů bytové politiky.

Typové aktivity:

- Vzdělávání cílové skupiny (individuální, skupinové)
- Individuální práce s klientem při zohlednění interkulturní odlišnosti s cílem zajištění a udržení bydlení
- Posílení kompetencí práce s cílovou skupinou v prostředí státních institucí (i soukromých) řešící bytovou problematiku

2. Integrace zranitelných skupin legálně pobývajících cizinců na trh práce včetně prevence a řešení nelegálního zaměstnávání (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)

Směřování druhého cíle příslušné kapitoly vychází z obecné rovnice provázanosti mezi úspěšností na trhu práce a integračním procesem. Velká část cizinců cílové skupiny pracuje v odvětvích, která jsou finančně hůře odměňována a jsou nestabilní z hlediska udržení si pracovní pozice. Tato skutečnost poníží integrační možnosti jak těchto osob samých, tak i jejich rodin (následné generace).

Typové aktivity:

- Vzdělávání cílové skupiny (individuální, skupinové)
- Individuální práce s klientem při zohlednění interkulturní odlišnosti s cílem uplatnění se na trhu práce
- Zpřístupnění pracovních míst cizincům – odstraňování interkulturních bariér na straně institucí

3. Posílení inkluzivních nástrojů a prostředí vzdělávacích institucí při práci s osobami z odlišného sociokulturního prostředí (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)

Jedná se o posílení procesů inkluze při zohlednění interkulturní odlišnosti – majorita vs. cizinecká minorita. Primárním cílem je zajištění rovných šancí přístupu ke vzdělání migrantům

žijícím na území města Brna. Sekundárně jsou sledovány následné příležitosti tzv. druhých generací cizinců žijící na území ČR.

Typové aktivity:

- Vzdělávání cílové skupiny (individuální, skupinové)
- Poradenství
- Vzdělávání pracovníků vzdělávacích institucí (formálního i neformálního charakteru) a všech dalších organizací, které vstupují do školského prostředí (OSPOD atd.) v oblasti interkulturality
- Posílení spolupráce mezi rodinou – školou – NNO a dalšími nezbytnými institucemi (OSPOD, PPP atd.)
- Personální posílení příslušných institucí – interkulturní mediátoři, interkulturní pracovníci atd.

4. Posílení odborných poradenských procesů posilujících kompetence klienta a posilujících integrační proces (do roku 2019 bude podpořeno XY klientů)

Kromě vytvoření přijímajícího prostředí je současně nezbytné dále profesionalizovat poradenský sektor. Různorodost a specifikum požadovaného řešení potřeb při interkulturní rozdílnosti klientů cílové skupiny vyžaduje zvýšené požadavky na výkon sociální práce. Významným aspektem je samotná sociokulturní bariéra, která je u každého klienta rozličná a maximálně individuální. Celý individuální poradenský proces, jehož automatickou součástí je i integrace, je vystavěn na principech participace a využití moderních metod sociální práce.

Typové aktivity:

- Vzdělávání cílové skupiny (individuální, skupinové)
- Poradenské aktivity (individuální, skupinové)
- Vzdělávání pracovníků poradenských institucí (státních, nestátních)
- Posílení spolupráce při poradenském procesu – síťování služeb
- Aktivní zapojení cílové skupiny do řešení problémů
- Rozvoj metod sociální práce
- Posílení využívání alternativních pozic – tlumočníci, interkulturní pracovníci, interkulturní mediátoři apod.
- Podpora využívání nástroje „dobrovolných návratů“

Priorita č. 3: Snížení interkulturní nedostupnosti institucionální pomoci se zvláštním zaměřením na oblast sociální ochrany, zdraví a bezpečnosti jedince

Tato priorita je zaměřena na vytvoření systémového opatření integrace na území města Brna. S daným tématem souvisí i vytvoření vlastní integrační koncepce a její pravidelná evaluace, včetně systémového provázání na principy participace a nezbytnosti vytvoření určité instituce/odboru, který se bude danou problematikou zabývat atd. Specifickou oblastí zaměření aktivit je snížení interkulturních bariér oblasti sociální ochrany, zdraví a bezpečnosti jedince.

Cíle:

1. Snížení interkulturních bariér institucí prostředí města Brna (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)

Daný cíl se zaměřuje na posílení interkulturní kompetence pracovníků těch institucí, se kterými přichází cizinec nejčastěji do kontaktu. Daný cíl by měl být ve své obecnosti naplněn třemi způsoby - přímým vzděláváním jednotlivých pracovníků, podporou funkční spolupráce všech institucí a vytvořením „poradenské databáze informací“ včetně využití interkulturních pracovníků/tlumočnicků.

Typové aktivity:

- Vzdělávání pracovníků institucí (státních, nestátních)
- Vytvoření spolupracující platformy a posílení vzájemné spolupráce
- Vytvoření „poradenské databáze informací“ a metod práce s cizinci
- Využití tlumočnicků, interkulturních pracovníků, interkulturních mediátorů apod.

2. Systémové provázání spolupráce institucí při integračním procesu a informování jedince

Daný cíl se zaměřuje na vytvoření koncepčního prostředí spolupráce všech subjektů, které vstupují do procesu integrace. Nástrojem dosažení tohoto cíle je vytvoření spolupracující platformy a výsledkem je posléze shrnující závazný materiál integrace cizinců pro území města Brna (strategie). Průběžné výsledky nastavené spolupráce lze zaznamenávat prostřednictvím budovaného systému informování cílové skupiny o možnostech integrace, čímž je snižována prvotní bariéra vztahu cizinec - instituce.

Typové aktivity:

- Vytvoření spolupracující platformy všech zainteresovaných subjektů
- Tvorba strategického materiálu – Koncepce integrace cizinců na území města Brna
- Vytvoření informačního systému integrace na území města Brna
- Participace cílové skupiny cizinců na tvorbě strategie
- Besedy a setkávání k dané tematice - majorita i cizinecká minorita

Rodina a zdraví

Vize

„Prostředí pozitivní lokální prorodinné politiky utvořené na moderních principech sociální politiky posilující rozvoj a spolupráci všech nezbytných institucí, fungující na principu vzájemné solidarity“.

Motto: „Brno, rodina.“

Analytická část

Koncept rodiny¹ prochází na přelomu 20. a 21. století dynamickou proměnou své role a významu. Společnost však zároveň očekává, že i v budoucnu bude rodina, základním pilířem dalšího vývoje společnosti. V kontextu toho je nezbytné připomenout základní oblasti proměn, které postihly „instituci rodiny“, platné i pro Brno:

- volnost při uzavírání manželství,
- snížení stability rodiny a tím i zvýšená rozvodovost,
- obecné snížení počtu dětí v rodině,
- zvýšení věku prvorodiček,
- snížení úmrtnosti a prodlužování průměrného věku dožití,
- fenomén - „domácnost s jedním rodičem a dítětem/děťmi“.

Tyto skutečnosti, které jsou způsobeny různými faktory, ovlivňují i celkové rodinné prostředí a volbu souvisejících strategií v rámci jednání sociálně vyloučených osob. Nelze je však komplexně přenést do prostředí sociálního vyloučení. V rámci města Brna lze například z realizovaných kvalitativních šetření odhadovat naopak větší průměrnou porodnost v identifikovaných sociálně vyloučených lokalitách na jednoho rodiče, než je tomu v případě celonárodního průměru (cca 1,4 dítěte na jednu ženu). V souvislosti s těmito odlišnými faktory jsou voleny i jiné způsoby řešení sociální události mateřství a rodičovství než ty, které volí „většinová společnost“ atd.

Tabulka č. 1: Pohyb obyvatelstva v roce 2014 (JMK a Brno Město)

	Sňatky	Rozvody	Živě narození	Potraty		Zemřelí	Přirozený přírůstek	Přistěhovalí	Vystěhovalí	Přírůstek stěhováním	Celkový přírůstek
				celkem	UPT ¹⁾						
Absolutní údaje											
Kraj celkem	5 153	2 924	12 802	3 867	2 218	11 399	1 403	10 050	8 678	1 372	2 775
Brno-město	1 760	994	4 427	1 295	763	3 777	650	8 471	9 189	-718	-68

¹⁾ umělá přerušení těhotenství

V roce 2014 řešilo oddělení sociálně právní ochrany dětí Magistrátu města Brna v různých úrovních celkem 13 372 případů (v roce 2013 řešeno celkem 9 414 případů). Ne všechny tyto případy se vztahovaly k problematice ohroženého dítěte. Kurátoři pro děti a mládež evidovali

¹ Rodina - původní a nejdůležitější společenská skupina a instituce, která je základním článkem sociální struktury i základní ekonomickou jednotkou a jejímiž hlavními funkcemi je reprodukce lidského biologického druhu, a výchova, respektive socializace potomstva, a také přenos kulturních vzorů a zachování kontinuity kulturního vývoje.

celkem 1628 klientů s výchovnými a dalšími problémy (řešení trestných činů, přestupků, dohledy atd.). Ze statistik je zřejmé, že více než polovina těchto dětí či mládeže pochází z rozvedených rodin, rodin samoživitelů. V roce 2014 byla nařízena ústavní výchova v příslušných zařízeních celkem 150 dětem. Dále bylo celkem 60 dětí umístěno do zařízení po rozhodnutí soudu v souvislosti s požadavkem okamžité pomoci. A v neposlední řadě bylo 101 dětí umístěných v zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc na základě žádosti zákonného zástupce, žádosti dítěte, či žádosti OSPOD se souhlasem rodiče. Specifickou oblastí vztahující se k dětem i dospělým je počet případů domácího násilí, kterého jsou přítomny nezletilé děti a které jsou řešeny OSPOD. V roce 2014 bylo takovýchto případů celkem 125 (v roce 2013 řešeno celkem 130 případů).

Jedním z opakovaných výstupů obecných kvalitativních šetření na úrovni Brna je ponížená úroveň zdraví mezi sociálně vyloučenými. Jako příčiny horšího zdravotního stavu osob ohrožených sociálním vyloučením lze jmenovat především:

- nedostatečná úroveň zdravotního povědomí,
- nižší standard komunální hygieny,
- větší zastoupení lidí s nedostatečnou úrovní výživy jako důsledku chudoby,
- zhoršená reálná dostupnost zdravotní péče z důvodu nedostatku finančních zdrojů,
- vyšší míra užívání alkoholu, tabákových výrobků, závislostí a s nimi související rizika,
- vyšší míra vrozených onemocnění,
- nižší míra proočkování a související náchylnost k šíření infekčních chorob,
- obecně nižší standard bydlení.

Shrnutí

- Celková nestabilita rodinného prostředí na úrovni „nukleární“ i „široké“ rodiny.
- Navyšující se počet rodin, které nejsou schopny zajistit dostatečné plnění svých funkcí (ekonomická, výchovná/socializační, emocionální, biologická/reprodukční, kontrolní atd.).
- Neadekvátnost systému koncepce státní rodinné politiky při dopadu na sociálně vyloučené/ohrožené sociálním vyloučením.
- Zhoršený zdravotní stav sociálně vyloučených s přímými dopady do nejbližšího okolí.
- Navyšující se počet zásahů OSPOD - 13 372 případů v roce 2014.
- Navyšující se problematika dětí a mládeže s výchovnými problémy - kurátoři pro děti a mládež evidovali celkem 1628 klientů s výchovnými a dalšími problémy (řešení trestných činů, přestupků, dohledy atd.).
- Využití ústavní výchovy v roce 2014 – 150x nařízena soudem, 60x nařízení soudem v rámci okamžité pomoci, 101x nařízena při souhlasu rodiče/zákonného zástupce.
- V roce 2014 celkem 125x zasáhl OSPOD v situacích domácího násilí.

Analýza problémů a jejich příčin

Institut rodiny je velice komplexní a široký pojem a vydefinování problémů, které se vztahují k rodině, je značně komplikované. Pro vypracování SWOT analýzy byly využity poznatky výstupů všech pracovních skupin, konzultace s odborníky, setkání na úrovni městských částí a v neposlední řadě jsou i prostřednictvím terénních pracovníků zapracovány potřeby cílové skupiny.

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Široká nabídka programů volnočasových aktivit a činností na území města Brna.</p> <p>Zkušené a kompetentní instituce v oblasti práce v rodinném prostředí.</p> <p>Stabilní síť předškolního vzdělávání.</p> <p>Existence projektů zaměřených na cílovou skupinu rodiny, zdraví a prevence, včetně zkušenosti města s realizací těchto projektů.</p> <p>Spolupráce NNO a státní institucí.</p> <p>Existence multidisciplinárního týmu na úrovni města.</p> <p>Existence projektů a kampaní k podpoře zdraví.</p>	<p>Mnoho rodin s ohroženým dítětem/děťmi.</p> <p>Narůstající problematika rodin řešících dluhovou problematiku, exekuce.</p> <p>Nerovnoměrná/neodpovídající lokalizace poskytování služeb na území města Brna dle potřeby.</p> <p>Migrace rodin uvnitř města, do města a vně = nízká flexibilita služeb poskytujících pomoc (státních i nestátních).</p> <p>Problematika domácího násilí.</p> <p>Náctileté rodičovství.</p> <p>Nízká informovanost a předsudečnost ze strany cílové skupiny k možnostem institucionální pomoci (NNO i státní instituce).</p> <p>Nedostatečná lékařská péče v některých lokalitách.</p> <p>Bariéry při práci se sociálně vyloučenou rodinou/jedincem na straně státních i nestátních organizací (nekompetentnost pracovníků).</p> <p>Zanedbávání přímé (konkrétní péče o nemocného) i nepřímé (vytváření zdravého životního prostředí, hygiena atd.) zdravotní péče.</p> <p>Nezdravý životní styl včetně obezity, poruch příjmu potravy.</p> <p>Nedostatečné informovanost o zdravotním stavu cílové skupiny = neexistence pravidelných analýz.</p> <p>Intervence do rodiny vyžaduje velké množství specifických znalostí/odborníků = náročnost na kompetence sociálních pracovníků.</p>

Nedostatečně zajištěné síťování služeb.

V důsledku navyšujících se konfliktů a problémů rozpad vztahů „širší rodiny“ – nefunkční výchozí princip rodiny jako subjektu pomoci.

Navyšování počtu rizikového jednání mládeže a související „spolčování se“ (party).

Nepřístupnost využívání volnočasových aktivit pro finanční náročnost (úhrada poplatku za kroužky, náklady za dojíždění, související potřeby atd.).

Děti a mládež - pasivní trávení volného času. Výrazně nízký počet specializovaných pracovníků – rodinní poradci, sociálně-zdravotní pracovníci atd.

Nefunkční/nespolupracující komunikační prostor rodina – škola – poskytovatelé sociálních služeb.

Nepřehlednost/nesystematičnost prostoru pracovních skupin zřízených MMB pro oblast práce s rodinou, zdravím a rizikovým chováním.

Neexistence strategie jednotného směřování tématu rodina, zdraví a prevence.

Nesnadná harmonizace příležitostí zaměstnání a péče o děti.

Příležitosti

Posílení preventivních opatření včetně koncepčnosti jejich nastavení.

Podpora participace rodiny a jedinců na vlastním řešení negativních sociálních událostí včetně jejich předcházení.

Ponížení bariér přístupnosti volnočasových aktivit pro rodinu (sport, kultura).

Odpovídající kvantitativní i kvalitativní personální navýšení sociálních služeb při zvláštním zdůraznění problematiky dluhů, sociálně patologických jevů, zdraví a rodiny v krizové situaci.

Vytvoření zastřešujícího strategického materiálu pojímajícího oblast rodiny, zdraví a prevence.

Hrozby

Ekonomická nestabilita rodiny – zadlužení, exekuce, bezdomovectví.

Pokles životní úrovně rodiny (nukleární, široké).

Příklon k nelegálním strategiím řešení běžných životních situací (nezaměstnanost, mateřství atd.) – navýšení kriminality.

„Kultura chudoby“ – zacyklení a předávání vzorců jednání /chování včetně zkrselení vztahu k institucionální pomoci a nerespektování hodnot a norem společnosti.

Rodina - nefunkční a nestabilní subjekt sociální politiky, nelze na něj spoléhat (rozvodovost, rozpad vztahů, ekonomická

Nastavení systému spolupráce mezi NNO a státními institucemi při koordinaci MMB.

Rozvoj komunitní práce jako nástroje pro dosažení cíle zdravé a funkční rodiny.

Navýšení spolupráce OSPOD a dalších institucí vstupujících do rodinného prostředí.

Aktivní využití vícegeneračního potenciálu prostředí/komunity/rodin.

Zefektivnění oblasti sociální práce zaměřené na oblast péče o zdraví včetně péče o zdravé životní prostředí.

destabilita atd.) = oslabování významu sociálního kapitálu rodiny.

Navýšení počtu a závažnosti zdravotních problémů obyvatelstva – vrozeného charakteru, tak i získané v průběhu života.

Nedostupnost zdravotní péče.

Navýšení počtu rodin se členy vyžadujícími specifické potřeby.

Stárnutí populace a výraznější závazek produktivní generace k péči o osoby v postproduktivním věku.

Návrhová část

V rámci SPSZ se text primárně věnuje nukleárnímu modelu rodiny (rodičům a závislým dětem). Tím však nelze opomíjet význam „široké rodiny“ (především postavení prarodičů), která plní významné role, je nepostradatelná při naplňování mnoha základních funkcí a nabízí jedinci/rodině budovaný sociální kapitál k využití. Zdůrazněnými principy sociální politiky při nastavení priorit a cílů příslušné kapitoly jsou:

- princip participace,
- princip subsidiarity,
- princip solidarity (zvláště solidarita mezigenerační).

Pro efektivitu tohoto vstupu je nezbytné zajistit:

- dostatečnou kvantitu a kvalitu pracovníků (vzdělanostní a dovednostní kapitál) institucí pracujících s rodinou,
- užší spolupráci intervenujících institucí při jasné definici jejich rolí,
- rozvoj metod práce s rodinou.

V rámci této kapitoly byly pojmenovány tyto priority:

- a. Zlepšit přístup ke zdravotní péči, včetně preventivní zdravotní péče a zdravotní osvěty.**
- b. Navýšení efektivity práce s rodinou včetně systematizace spolupráce.**

**Zlepšit přístup ke
zdravotní péči,
včetně preventivní
zdravotní péče a
zdravotní osvěty.**

Do roku 2019 bude vytvořen systém monitoringu zdravotního stavu obyvatel (včetně dostupnosti zdravotní péče) a zdravého prostředí při spolupráci všech odpovědných institucí.

Do roku 2019 bude posílena kvalita a kvantita aktivit zaměřených na oblast zdraví jedince/rodiny (XY podpořených osob).

**Navýšení efektivity
práce s rodinou
včetně
systematizace
spolupráce.**

Do roku 2019 bude posílen systém práce s rodinou (včetně zapracování oblastí zdraví a prevence) včetně navýšení individuálních kompetencí sociálních pracovníků v práci s rodinnou

Do roku 2019 bude stabilizováno XY rodin prostřednictvím podpůrných programů

Do roku 2019 budou posíleny aktivity zaměřené na oblast finanční gramotnosti včetně těch, které již řeší situaci zadlužení (XY podpořených osob).

Do roku 2019 budou posíleny aktivity řešící problematiku domácího násilí (XY podpořených osob).

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1: Zlepšit přístup ke zdravotní péči, včetně preventivní zdravotní péče a zdravotní osvěty.

Obecným cílem této priority je snížení rozdílu ve zdravotním stavu obyvatel sociálně vyloučených lokalit a většinové populace. Dosažení definovaného cíle bude možné prostřednictvím práce s jedincem a také narušováním bariér bránících poskytování zdravotní péče obyvatelům vyloučených lokalit, ať už na úrovni kvality či kvantity. Souběžně budou aktivně podporovány a realizovány nástroje preventivní politiky zdraví jedince včetně posilování vlastní odpovědnosti za zdravotní situaci jedince i nejbližšího okolí. Specifickou oblastí je posilování pozitivně zdravého prostředí života jedince a rodiny.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude vytvořen systém monitoringu zdravotního stavu obyvatel (včetně dostupnosti zdravotní péče) a zdravého prostředí při spolupráci všech odpovědných institucí.***

Cílem je vytvoření systému zpracování informací postihující oblast zdraví za současného zapojení všech odpovědných institucí (NNO, lékaři, OSPOD a další státní instituce). Vytvořený systém by měl být schopen informace nejen pravidelně získávat, ale i vhodně zpracovávat, vyhodnocovat a následně nabízet k využití dalším relevantním organizacím.

Typové aktivity:

- Nastavení systému spolupráce mezi všemi odpovědnými subjekty
- Zpracování strategických dokumentů k řešení problematiky zdravotní péče Realizace výzkumů v oblasti monitoringu zdravotního stavu obyvatel

- 2. Do roku 2019 bude posílena kvalita a kvantita aktivit zaměřených na oblast zdraví jedince/rodiny (xy podpořených osob).***

Cíl je zaměřen do prostředí sociálních služeb a dalších institucí, které aktivně vstupují do řešení zdravotní problematiky klientů. Kromě posilování dovedností poradenských institucí, bude posilován i komunikační prostor mezi poskytovateli zdravotnické péče. Po celou dobu bude zdůrazňován princip participace. Mimo přímé působení na zdraví jedince bude kladen důraz také na význam zdravého životního prostředí jako celku.

Typové aktivity:

- Poskytování terénního programu zdravotně-sociální pomoc nebo osvětová činnost zaměřená na zlepšování zdravotního stavu SVO
- Skupinové vzdělávání a přednášky

Příprava a vedení terénních zdravotních pracovníků a dalších pracovníků intervenujících do prostředí rodiny (OSPOD atd.).

- Realizace vzdělávání pro pracovníky v sociálních službách

Priorita č. 2: Posílení kompetencí rodiny při naplňování svých základních funkcí

Cílem priority je posílení kompetencí členů rodiny včetně rodiny jako celku, které umožní naplnění základních funkcí rodiny – reprodukční, ekonomické, socializační, emociální. Tohoto cíle bude dosahováno za přispění vhodných systémových intervencí ze strany institucí státního i nestátního charakteru. Budou uplatňovány postupy umožňující mobilizaci vlastního interního kapitálu rodiny. Současně bude efektivně využit sociální kapitál mimo hranice rodiny (nukleární, široké) v rámci komunity. Zvláštní pozornost je věnována problematice finanční gramotnosti a řešení zadlužení.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude posílen systém práce s rodinou (včetně zapracování oblastí zdraví a prevence) včetně navýšení individuálních kompetencí sociálních pracovníků v práci s rodinou***

Pro udržitelnost změn je nezbytné zpracovat strategický materiál, který bude vytvořen společnou aktivitou zástupců všech relevantních institucí. Zpracovaný materiál bude také zohledňovat zjištěné potřeby ze strany cílové skupiny. Samotný materiál je výsledkem procesu systematizace práce s rodinou, jehož cílem je navýšení efektivnosti práce jak jednotlivých organizací, tak celého systému v rámci síťování služeb. K danému cíli se přidružuje i nezbytnost soustavného prohlubování kompetencí pracovníků při práci s rodinou.

Typové aktivity:

- Vytvoření strategického materiálu příslušného sociálněpolitického odvětví „rodina, zdraví a prevence“
- Vytvoření spolupracujících platforem a uskupení při zapojení všech nezbytných organizací
- Utvoření funkčního komunikačního prostředí výměny informací
- Realizace souvisejících šetření na úrovni institucí a cílové skupiny
- Realizace vzdělávacích akcí

- 2. Do roku 2019 bude stabilizováno XY rodin prostřednictvím podpůrných programů***

Cílem je posílení modelu zdravé funkční rodiny. Vzhledem k demografickým trendům a také zpětným vazbám institucí vstupujících do rodinného prostředí (OSPOD) bude pro dosažení cíle nezbytné navýšit některé poradenské pozice (rodinní a manželští poradci, krizové poradenství,

terénní služby SAS atd.). Cíl aktivit je zaměřený především na děti, které jsou v agendě péče SPOD.

Typové aktivity:

- Komplexní a systematická práce s rodinou (síťování služeb)
- Podpora provázanosti konkrétních metod opatření SPOD a dalších institucí pracujících s rodinou
- Navýšení kompetencí rodiny (nukleární, široké) s důrazem na řádnou výchovu dětí
- Poradenské aktivity (terénní, ambulantní forma)
- Případové konference (multidisciplinární perspektiva), case management

3. Do roku 2019 budou posíleny aktivity zaměřené na oblast finanční gramotnosti včetně těch, které již řeší situaci zadlužení (XY podpořených osob).

Třetí cíl se zaměřuje na problematiku nedostatečného příjmu rodiny/jedince, včetně chybějících kompetencí k hospodaření s financemi. Vývoj problematiky na úrovni rodiny lze přirovnat k valící se „sněhové kouli“, kdy neřešení či nedostatečné řešení finanční situace na sebe v čase dál nabaluje další a další sociální obtíže. S kapacitním posílením dluhového poradenství je nezbytné rozvíjet i znalostní kapitál těchto poradenských institucí.

Typové aktivity:

- Dluhové poradenství (terénní, ambulantní forma)
- Navyšování kompetencí rodiny (prevence) – finanční gramotnost
- Vzdělávání sociálních pracovníků a dalších institucí v oblasti finanční gramotnosti
- Preventivní aktivity – besedy, kampaň, workshopy
- Spolupráce s odpovídajícími institucemi řešícími problematiku „dluhové pasti“

4. Do roku 2019 budou posíleny aktivity řešící problematiku domácího násilí (xy podpořených osob)

Problematika domácího násilí je zvláštní kategorií sociální problematiky. Hlavním cílem je snížit výskyt tohoto jevu na území města Brna čímž dojde i k ponížení dopadů na děti. Hlavním prostředkem dosažení cíle bude zvýšení informovanosti o problematice domácího násilí včetně individuální práce s obětí a nejbližším okolím (včetně dětí).

Typové aktivity:

- Výzkum vnímání domácího násilí
- Preventivní aktivity - besedy pro ženy, kampaň, workshopy k šíření výsledků
- Skupinová a individuální práce s oběťmi domácího násilí

- Navýšení znalosti sociálních pracovníků o dané problematice (především terénních)

Vzdělávání

Vize

„Systémový přístup a podpora kvality a inkluzivního vzdělávání v mateřských a základních školách na území statutárního města Brna při navázání spolupráce a propojení úsilí všech zapojených aktérů ve vzdělávání a v práci s rodinou.“

Motto: „Kvalitní škola základ života“

Analytická část

Statutární město zřizuje samo nebo prostřednictvím svých městských částí celkem 137 mateřských škol (z toho počtu je 23 škol součástí škol základních) a 66 základních škol. Ve školním roce 2014/2015 mateřské školy navštěvovalo celkem 11 507 dětí, v základních školách se vzdělávalo celkem 27 451 žáků. Z celkového počtu dětí a žáků školy evidovaly v mateřských školách 126 sociálně znevýhodněných dětí a v základních školách 1 053 sociálně znevýhodněných žáků. Statutární město Brno provedlo v rámci realizace projektu "Město Brno zvyšuje kvalitu vzdělávání v základních školách" spolufinancovaného z Evropského sociálního fondu ve výzvě č. 46 OP VK (bližší informace viz níže) plošné dotazníkové šetření a SWOT analýzu všech základních škol zřizovaných městem a jeho městskými částmi se zaměřením na žáky ohrožené školním neúspěchem a/nebo předčasným odchodem ze vzdělávání. Při přípravě Strategického plánu pak bylo provedeno plošné dotazníkové šetření a SWOT analýza také všech mateřských škol zřizovaných městem a jeho městskými částmi.

Ze šetření v mateřských školách vyplynulo, že ve dvou třetinách z nich nejsou děti ohrožené školním neúspěchem nijak systematicky sledovány, většina pedagogických pracovníků dosud neabsolvovala žádné vzdělávání v oblasti inkluze, v práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, apod. Mateřské školy se často z důvodu nezkušenosti obávají práce s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami a většina z nich uvítá odbornou podporu v této oblasti. Základní školy naopak v drtivé většině mají nastaven systém sledování a práce se žáky ohroženými školním neúspěchem, všechny školy mají alespoň minimální zkušenost s inkluzivním vzděláváním. I přes tyto pozitivní prvky základní školy spatřují problém v nárůstu počtu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, s nedostatečnou odbornou přípravou pedagogů a s tím související hrozbou poklesu jejich motivace, školy se obávají přetíženosti pedagogů a většina z nich uvádí narůstající problémy v komunikaci s rodiči a klesající zájem rodičů o spolupráci se školou.

Naprostá většina mateřských a základních škol vidí jako potřebné personální posílení pedagogických sborů (zejména na pozicích asistentů pedagoga a odborných pozicích na školních poradenských pracovištích) za účelem lepší práce s dětmi a žáky a také z důvodu usnadnění zapojení pedagogických pracovníků do dalšího vzdělávání za účelem osobnostně sociálního a profesního rozvoje.

Strategický plán statutárního města Brna se i v souvislosti s výše uvedenými analýzami zaměřuje v oblasti vzdělávání na všechny základní a mateřské školy zřizované městem/městskými částmi. Aktivita plánu cílí na plošnou připravenost a schopnost škol na území statutárního města Brna realizovat kvalitní inkluzivní vzdělávání. Školy, které dosud nevzdělávaly děti nebo žáky se sociálním znevýhodněním, budou tak připraveny na práci s dětmi a žáky z cílové skupiny, kteří na tyto školy mohou nastoupit například při změnách

v oblasti bydlení. Školy budou připraveny i na vzdělávání dětí cizinců, jejichž počet může ve městě Brně narůstat.

Základ pro realizaci jednotlivých priorit v oblasti vzdělávání identifikovaných pracovní skupinou tvoří projekty statutárního města Brna v operačním programu Vývoj, výzkum, vzdělávání (OP VVV), zaměřené na rovný přístup ke vzdělávání pro všechny a žáky a na podporu dětí a žáků ohrožených školním neúspěchem. Statutární město Brno již v oblasti vzdělávání realizovalo rozsáhlý projekt ve prospěch městem a městskými částmi zřizovaných základních škol, a to ve výzvě č. 46 operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Cílem projektu byla podpora žáků ohrožených školním neúspěchem a/nebo předčasným odchodem ze vzdělávání. Realizace projektu byla z pohledu zapojených škol, pedagogů, žáků a jejich rodičů natolik úspěšná, že se vedení statutárního města Brna rozhodlo dále podporovat úspěšné aktivity na všech zapojených školách a hradí je po ukončení financování projektu ze svých vlastních zdrojů. Lze tedy konstatovat, že statutární město Brno v oblasti podpory žáků ohrožených školním neúspěchem zaujímá naprosto unikátní postavení, neboť práci s těmito žáky podporuje již před sestavením Strategického plánu sociálního začleňování.

Shrnutí

- Statutární město zřizuje samo nebo prostřednictvím svých městských částí celkem 137 mateřských škol (z toho počtu je 23 škol součástí škol základních) a 66 základních škol.
- Ve školním roce 2014/2015 mateřské školy navštěvovalo celkem 11 507 dětí, v základních školách se vzdělávalo celkem 27 451 žáků.
- Ve dvou třetinách MŠ nejsou děti ohrožené školním neúspěchem nijak systematicky sledovány.
- Většina pedagogických pracovníků MŠ dosud neabsolvovala žádné vzdělávání v oblasti inkluze, v práci s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, apod.
- Všechny ZŠ mají alespoň minimální zkušenost s inkluzivním vzděláváním.
- Základní problém je spatřován v nárůstu počtu dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, s nedostatečnou odbornou přípravou pedagogů (přetíženost pedagogů).
- Nefungující komunikační prostor mezi ZŠ a rodiči, klesající zájem rodičů o spolupráci se školou.
- Naprostá většina mateřských a základních škol vidí jako potřebné personální posílení pedagogických sborů (zejména na pozicích asistentů pedagoga a odborných pozicích na školních poradenských pracovištích).

Analýza problémů a jejich příčin

SWOT analýza shrnuje výsledky dotazníkového šetření provedeného odborem školství, mládeže a tělovýchovy Magistrátu města Brna. Šetření bylo provedeno v základních a mateřských školách zřizovaných statutárním městem Brnem a jeho městskými částmi.

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Školní poradenská pracoviště ve velké části ZŠ. Podpora práce pedagogů (předmětové skupiny, metodická podpora). Dobrá spolupráce mezi pedagogy. Práce s klimatem ve třídách a ve škole. Snaha o individualizaci vzdělávání. Vzdělávací programy.</p>	<p>Vysoké počty dětí/žáků ve třídách. Velká koncentrace žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v některých třídách a školách. Malý počet asistentů pedagoga. Nedostatek odborných pracovníků na školách – speciální pedagog, psycholog. Malé zastoupení mužů v pedagogických kolektivech. Nezkušenost začínajících pedagogů v práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nezájem rodičů o vzdělání svých dětí, nedostatečná spolupráce rodičů se školou. Špatná komunikace s rodiči.</p>
Příležitosti	Hrozby
<p>Provázání aktivit v oblasti vzdělávání a v oblasti sociální. Podpora žáků ohrožených školním neúspěchem ze strany statutárního města Brna. Společné projekty pro školy z úrovně statutárního města Brna. Využití projektů statutárního města Brna k podpoře a rozvoji spolupráce s rodiči. Kvalitní vzdělávání pedagogů zaměřené na práci s dětmi a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Zapojení studentů pedagogických oborů na místa asistentů pedagoga. Spolupráce s jinými subjekty – NNO, poradenská pracoviště, další organizace. Spolupráce a podpora ze strany zřizovatele. Spolupráce mezi školami, síťování škol.</p>	<p>Možný nedostatek finančních prostředků na realizaci podpůrných opatření pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Fluktuace asistentů pedagoga. Syndrom vyhoření u pedagogů a pokles motivace pedagogů. Pokračující pokles zájmu rodičů o spolupráci se školou a o prospěch svých dětí. Přenášení odpovědnosti ve vzdělávání ze strany rodičů na školu. Nedůslednost ze strany rodičů. Narůstající počet dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v oblasti poruch učení. Narůstající počet dětí a žáků se sociálním znevýhodněním. Vzrůstající negativní projevy žáků a pokles jejich motivace ke vzdělávání.</p>

Návrhová část

Projektové aktivity statutárního města Brna budou realizovány ve spolupráci s neziskovými organizacemi, které na území města realizují neformální a zájmové vzdělávání, neformální předškolní vzdělávání, případě volnočasové aktivity pro děti a žáky z cílové skupiny. Projektové aktivity statutárního města Brna budou k naplnění cílů dále doplněny aktivitami nestátních neziskových organizací a projekty zjednodušeného financování jednotlivých škol, tzv. šablon, které budou školy čerpat v rámci OP VVV, a které podpoří zejména kvalitu vzdělávání, osobnostně sociální a profesní rozvoj pedagogických pracovníků a vedoucích pracovníků škol a umožní školy po určitou dobu personálně posílit pozicemi školních poradenských pracovišť v souvislosti s praktickou aplikací § 16 školského zákona, který vstupuje v platnost 1. 9. 2016.

V OP VVV budou v rámci tzv. šablon poprvé podpořeny mateřské školy. Vzhledem k tomu, že se zástupci mateřských škol velmi často obávají čerpání finančních prostředků v projektech z důvodu nezkušenosti a obav z přílišné administrativní zátěže, je statutární město Brno připraveno mateřské školy metodicky podpořit při čerpání a administraci tzv. šablon tak, aby školy mohly využít co největší množství finančních prostředků, na které mají v rámci tzv. šablon nárok.

Statutární město Brno zároveň metodicky podpoří školy v čerpání tzv. šablon tak, aby se například při osobnostně sociálním a profesním rozvoji pedagogických pracovníků aktivity šablon nepřekrývaly s aktivitami jiných projektů, zejména v rámci projektu na tvorbu Místního akčního plánu a ve vlastních projektech statutárního města Brna. Účelem této podpory je koordinace aktivit na území města tak, aby bylo plnění cílů SPSZ co nejeefektivnější.

K efektivitě naplňování cílů SPSZ přispějí i aktivity projektu statutárního města Brna na tvorbu Místního akčního plánu, jehož povinnými prioritními oblastmi jsou kvalita, inkluze a dostupnost předškolního vzdělávání a péče, čtenářská a matematická gramotnost v základním vzdělávání a inkluzivní vzdělávání a podpora dětí a žáků ohrožených školním neúspěchem.

Strategický plán sociálního začleňování se cíleně nezabývá středoškolským vzděláváním, neboť statutární město Brno není zřizovatelem středních škol. Nicméně zástupci města jsou si vědomi významu získání středoškolského vzdělání, zejména v případě žáků ohrožených školním neúspěchem, proto je jedním z cílů SPSZ soustředěná podpora žáků druhého stupně základních škol a jejich rodičů za účelem smysluplné volby povolání a příprava žáků na přechod na střední školu.

Cíle definované v rámci kapitoly Vzdělávání směřují ke všem dětem a žákům ohrožených školním neúspěchem, se zvláštním zřetelem na děti a žáky ze sociálně vyloučeného prostředí. Aktivity ve všech třech prioritách v oblasti vzdělávání jsou navíc koncipovány tak, aby v případě potřeby sloužily všem dětem a žákům, což lze využít i v rámci informační kampaně pro veřejnost.

V rámci činnosti pracovní skupiny Vzdělávání byly identifikovány tyto priority:

- 1. Rovný přístup k předškolnímu vzdělání**
- 2. Rovný přístup k základnímu vzdělání**
- 3. Volnočasové aktivity a zájmové vzdělávání**

Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání

Začlenění co nejvyššího počtu dětí do předškolního vzdělávání ve věku od 3 let

Plošná podpora všech mateřských škol zřizovaných statutárním městem Brnem/městskými částmi s cílem rovného přístupu k předškolnímu vzdělávání a zvýšení inkluzivity mateřských škol

Rovný přístup k základnímu vzdělávání

Plošná podpora všech základních škol zřizovaných statutárním městem Brnem/městskými částmi s cílem rovného přístupu k základnímu vzdělávání a zvýšení inkluzivity základních škol

Podpora žáků základních škol při smysluplném přechodu na střední školy, kariérní poradensví

Systematická práce s rodinami za účelem motivace ke vzdělávání dětí

Volnočasové aktivity a zájmové vzdělávání

Zajištění možnosti smysluplného trávení volného času dětí a žáků ze sociálně vyloučeného prostředí a s tím spojená prevence patologických jevů

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1: Rovný přístup k předškolnímu vzdělávání

První prioritou v oblasti vzdělávání je zajištění dostupnosti předškolního vzdělávání pro všechny děti s cílem úspěšného nástupu do základní školy. Je nutné zabránit vzniku obtížně překonatelných rozdílů mezi dětmi už v době nástupu k plnění povinné školní docházky. Priorita se opírá o význam předškolního vzdělávání, zaměřuje se na zvyšování kvality předškolního vzdělávání a na práci s rodinou. Podmínky výzev OP VVV v oblasti inkluzivního vzdělávání umožní propojení aktivit předškolních klubů provozovaných nestátními neziskovými organizacemi, příspěvkovou organizací DROM zřizovanou městskou částí Brno-sever s aktivitami statutárního města Brna na podporu mateřských škol, což v oblasti předškolního vzdělávání sociálně znevýhodněných dětí bude znamenat vytvoření komplexního nástroje pro účinnou podporu. Cíle priority budou realizovány prostřednictvím projektu statutárního města Brna ve spolupráci s neziskovými organizacemi, případně doplňujícími projekty NNO.

Cíle:

1. Začlenění co nejvyššího počtu dětí do předškolního vzdělávání ve věku od 3 let

Předškolní vzdělávání napomáhá snižování handicapu dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí, na druhou stranu jsou to často právě děti pocházející z málo podnětného prostředí, včetně dětí ze sociálně znevýhodněných rodin, které se předškolního vzdělávání nezúčastní a jejich znevýhodnění se při nástupu na základní školu ještě zvyšuje. Proto je potřebné zapojit do předškolního vzdělávání co nejvyšší počet dětí ještě před posledním ročníkem předškolního vzdělávání, který hodlá MŠMT zavést jako povinný a již podniká příslušné legislativní kroky. Do roku 2020 bude v předškolním vzdělávání podpořeno celkem XY dětí.

Typové aktivity:

- Vytvoření sítě partnerů: statutární město Brno, MČ, OSPOD, NNO, ÚP, ZŠ/MŠ v roli vzdělávacích center, lékaři, poradenská pracoviště
- Vytvoření pravidel pro každoroční terénní monitoring za účelem zjišťování počtu dětí od 3 let, které nejsou zapojeny do předškolního vzdělávání
- Práce s rodinami: vzdělávání rodiny, posilování rodičovských kompetencí, motivace rodiny ke vzdělávání, adaptační programy v MŠ, podpora aktivního zapojení rodin do činnosti MŠ, osvěta rodičů k přechodu na základní školu, ke spádovosti základních škol

- Spolupráce s NNO, které poskytují předškolní vzdělávání dětí ze sociálně vyloučeného prostředí
- Zajištění informovanosti MŠ v oblasti možností odpuštění školného pro děti ze sociálně slabých rodin, přesměrování přídatku na dítě v případě zanedbávání předškolního vzdělávání, apod., zajištění informovanosti MŠ k možnostem spolupráce s pracovníky odboru sociální péče, OSPOD, NNO, apod.

2. Plošná podpora všech mateřských škol zřizovaných statutárním městem Brnem/městskými částmi s cílem rovného přístupu k předškolnímu vzdělávání a zvýšení inkluzivity mateřských škol

Zvýšení kvality předškolního vzdělávání je dalším z cílů v oblasti předškolního vzdělávání. Mateřské školy budou personálně posíleny formou tzv. školního asistenta, kterou umožňují podmínky výzev OP VVV.

Personální podpora MŠ bude kromě podpory práce v mateřské škole znamenat také prostor pro to, aby se pedagogové mohli účastnit vzdělávání za účelem posílení své odbornosti a zvyšování kvalifikace. Vzhledem k pracovní době mateřských škol je pro pedagogické sbory bez personální podpory velmi obtížné se do jakékoli formy vzdělávání zapojit.

Pedagogové mateřských škol absolvují vzdělávání v ověřených metodách podporujících inkluzivní vzdělávání, vzdělávání v oblasti prevence řečových vad, v oblasti práce s dětmi s odlišným mateřským jazykem a nedokonalou znalostí českého jazyka. Velký důraz bude kladen na posílení podpory dětí v posledním ročníku předškolního vzdělávání z důvodu usnadnění přechodu na základní školu.

Zvyšování inkluzivity mateřských škol bude také podpořeno z úrovně MŠMT ve formě tzv. šablon, tj. zjednodušených projektů v rámci OP VVV, kdy budou mít mateřské školy poprvé možnost čerpat finanční prostředky ze strukturálních fondů pro vlastní rozvoj a zvyšování kvality vzdělávání. Do roku 2020 bude podpořeno celkem XY pedagogů předškolního vzdělávání.

Typové aktivity:

- Personální podpora všech MŠ
- Zajištění pozice logopedického asistenta ve všech MŠ
- Posílení poradenské činnosti v MŠ
- Posílení polytechnického vzdělávání v MŠ
- Zapojení všech MŠ do webové aplikace statutárního města Brna z výzvy 46 v OP VK: sledování a vyhodnocování aktivit, sběr dat, sledování a vyhodnocování inkluzivity MŠ
- Udržení plošné elektronické podpory zápisu do MŠ na území statutárního města Brna

- Vzdělávání pedagogů a vedoucích pracovníků MŠ
- Výměna zkušeností mezi pedagogickými pracovníky MŠ, mezi pedagogickými pracovníky a NNO, metodická podpora inkluzivní práce v MŠ
- Efektivní spolupráce se školskými poradenskými pracovišti ve statutárním městě Brně, prevence zbytečných odkladů školní docházky

Priorita č. 2: Rovný přístup k základnímu vzdělání

Druhou prioritou v oblasti vzdělávání je zajištění rovného přístupu k základnímu vzdělávání pro všechny děti s cílem úspěšného absolvování základní školy a úspěšného nástupu na střední školu a účinná podpora žáků ohrožených školním neúspěchem a/nebo předčasným odchodem ze vzdělávání.

Cíle priority budou realizovány prostřednictvím projektu statutárního města Brna ve spolupráci s neziskovými organizacemi a doplňujícími projekty NNO.

Cíle:

1. Plošná podpora všech základních škol zřizovaných statutárním městem Brnem/městskými částmi s cílem rovného přístupu k základnímu vzdělávání a zvýšení inkluzivity základních škol

Zvýšení inkluzivity základních škol je prvním z cílů v oblasti základního vzdělávání.

Základní školy budou personálně posíleny formou tzv. školního asistenta, případně mentora, kterou umožňují podmínky výzev OP VVV.

Personální podpora ZŠ bude znamenat zvýšenou péči o žáky ohrožené školním neúspěchem na každé škole, aktivity navážou na mentorskou podporu těchto žáků, kterou v současné době statutární město Brno financuje ze svých vlastních zdrojů. Pedagogové základních škol absolvují vzdělávání v ověřených metodách podporujících inkluzivní vzdělávání, v oblasti práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, v oblasti práce s dětmi s odlišným mateřským jazykem a nedokonalou znalostí českého jazyka. Velký důraz bude kladen na posílení podpory žáků na prvním stupni a v šestém ročníku základního vzdělávání z důvodu usnadnění přechodu na druhý stupeň.

Zvyšování inkluzivity základních škol bude také podpořeno z úrovně MŠMT ve formě tzv. šablon, tj. zjednodušených projektů v rámci OP VVV. Do roku 2020 bude podpořeno celkem XY pedagogů základního vzdělávání.

Typové aktivity:

- Personální podpora všech ZŠ
- Udržení, příp. posílení stávajících poradenských pracovišť v ZŠ
- Vzdělávání pedagogů a vedoucích pracovníků ZŠ
- Výměna zkušeností mezi pedagogickými pracovníky ZŠ, mezi pedagogickými pracovníky a NNO, metodická podpora inkluzivní práce v ZŠ
- Udržení plošné podpory žáků ohrožených školním neúspěchem a/nebo odchodem ze vzdělávání ve formě mentorské práce na ZŠ, která je v době zpracování Strategického plánu hrazena z finančních prostředků statutárního města Brna
- Plošná podpora žáků prvního stupně a šestých ročníků, aby nedocházelo k selhávání ve vzdělávání při přechodu žáků na druhý stupeň
- Zavedení možnost odpolední domácí přípravy na výuku ve škole pro žáky ze sociálně vyloučeného prostředí, kteří k domácí přípravě nemají v rodině vhodné podmínky
- Na všech ZŠ pokračování práce s webovou aplikací statutárního města Brna z výzvy 46 v OP VK: sledování a vyhodnocování aktivit, sběr dat, nastavení, sledování a vyhodnocování podpory žáků ohrožených školním neúspěchem ZŠ
- Hledání možností financování jízdného v MHD a stravování žáků ze sociálně vyloučeného prostředí ve věku do 15 let: využití operačního programu Potravinová pomoc, sponzoring, zapojení sociálního Nadačního fondu statutárního města Brna
- Využití RVP/ŠVP škol ke zvyšování vlastní odpovědnosti žáků: finanční gramotnost, aktivismus, motivace
- Zavedení plošné elektronické podpory zápisu do ZŠ
- Dodržování vyhlášky o spádovosti ZŠ, v případě změn dle současné legislativy spolupráce statutárního města Brna a městských částí, ve kterých se nacházejí školy s větším počtem žáků z cílové skupiny, případné další změny spádovosti dle v budoucnu podle situace v oblasti bydlení
- Spolupráce statutárního města Brna s městskými částmi, koordinace aktivit v oblasti kapacit škol, počtu žáků z cílové skupiny ve třídách, spolupráce statutárního města Brna s městskými částmi při případné optimalizaci škol

2. Plošná podpora žáků základních škol při smysluplném přechodu na střední školy

Statutární město Brno vzhledem k tomu, že nezřizuje střední školy, nemá možnost přímého vlivu na chod středních škol a na jejich aktivity. Nicméně představitelé statutárního města Brna jsou si vědomi důležitosti správné volby povolání a s tím souvisejícím úspěšným dokončením středního vzdělávání. Na základních školách budou podporovány aktivity související s kariérovým poradenstvím a smysluplným přechodem žáků na střední školy.

Aktivity přímé podpory žáků na středních školách k úspěšnému dokončení studia na středních školách budou realizovány v rámci projektů NNO, které se této oblasti věnují. Statutární město

Brno podporuje projektové záměry NNO, které budou tyto aktivity realizovat v partnerství se středními školami na území statutárního města Brna, případně i Jihomoravského kraje.

Statutární město Brno bude monitorovat realizaci takového projektu z důvodu získávání zpětné vazby o úspěšnosti žáků při studiu na středních školách a pro případnou korekci nástrojů a metod kariérového poradenství na základních školách. Do roku 2021 bude systematicky podpořeno celkem XY žáků v kariérovém poradenství.

Typové aktivity:

- Systematické kariérové poradenství v posledních ročnících základního vzdělávání, spolupráce se středními školami, odbornými učiteli, zaměstnavateli, s Úřadem práce, Hospodářskou komorou JMK
- Informovanost rodičů o kariérovém poradenství
- Navázání spolupráce s odpovědnými zástupci JMK pro oblast středních škol
- Sledování úspěšnosti žáků z cílové skupiny na SŠ a případné úpravy nástrojů a metod kariérového poradenství podle výsledků úspěšnosti

3. Systematická práce s rodinami za účelem motivace ke vzdělávání dětí

Motivace ke vzdělávání je jedním z důležitých prvků při překonávání školní neúspěšnosti. V sociálně znevýhodněných rodinách vzdělání často nepatří mezi nejvyšší hodnoty a žáci pak většinou přebírají hodnoty své rodiny, kdy nedokážou pochopit, že vzdělávání je prostředkem k budoucímu zlepšování situace své i celé rodiny. Kromě zvyšování motivace ve škole je také nutné pracovat komplexně i s motivací rodin, od oblastí předškolního, základního a středního vzdělávání až po motivaci ke smysluplnému trávení volného času.

Pro naplnění tohoto cíle bude vytvořena síť partnerů: statutární město Brno, MČ, OSPOD, NNO, ÚP, ZŠ v roli vzdělávacích center, lékaři, poradenská pracoviště, jejichž spolupráce bude podporovat rovný přístup ke vzdělávání, zvyšování kvality základních škol a podporovat žáky ohrožené školním neúspěchem a/nebo předčasným odchodem ze vzdělávání. Vznik sítě aktérů bude podpořen také aktivitami projektu statutárního města Brna na vytvoření Místního akčního plánu v oblasti vzdělávání, jehož povinnými tématy jsou, jak již bylo uvedeno výše, mj. inkluzivní vzdělávání a čtenářská a matematická gramotnost.

Současně bude podporována práce s rodinou na úrovni základních škol i NNO, i v jejich vzájemné spolupráci. V rámci práce s rodinou dojde k provázání aktivit s odborem sociální péče MMB. Způsob spolupráce a kontrolní mechanismy mohou být nastaveny a ověřeny v rámci dalších projektů statutárního města Brna. Do roku 2021 bude podpořeno celkem XY rodičů.

Typové aktivity:

- Vytvoření sítě partnerů: město, OSPOD, NNO, ZŠ v roli vzdělávacích center, lékaři, poradenská pracoviště
- Vytvoření center speciálně pedagogické a individuální podpory pro práci s dětmi a rodinami na ZŠ s vysokým počtem žáků z cílové skupiny
- Práce s rodinami a se žáky v centrech podpory vytvořených v rámci projektu na podporu mateřských škol: vytváření a posilování behaviorálních dovedností a kompetencí významných pro učení a organizaci školní práce a přípravy na ni, motivace, využití žebříčku hodnot rodiny k motivaci, posilování rodičovských kompetencí, podpora aktivního zapojení rodičů do činnosti školy, apod.
- Využití hodnot rodiny pro motivaci žáků ke vzdělávání, komunitní výchova, přirozené vzory v komunitě, etická výchova
- Spolupráce s NNO, které podporují žáky ZŠ při školní přípravě
- Spolupráce s NNO při informování rodičů
- Zajištění informovanosti ZŠ v oblasti možnosti přesměrování přídavků na dítě v případě zanedbávání školní docházky, neplnění domácí přípravy, chybějících pomůcek, apod., zajištění informovanosti ZŠ k možnostem spolupráce s pracovníky odboru sociální péče, OSPOD, NNO a dalších institucí

Priorita č. 3: Volnočasové aktivity a zájmové vzdělávání

Třetí prioritou v oblasti vzdělávání oblast volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání za účelem smysluplného trávení volného času dětí a žáků. Část aktivit se úzce prolíná s oblastí prevence. Cíle priority by měly být realizovány prostřednictvím projektu statutárního města Brna ve spolupráci s neziskovými organizacemi a doplňujícími projekty NNO, případně dalších organizací. Z úrovně MŠMT dosud není jasné, v jakých výzvách bude možné cíl priority realizovat, některé aktivity je ale možné zařadit do projektu statutárního města Brna v oblasti základního vzdělávání v prioritě č. 2. Do roku 2021 bude podpořeno celkem XY žáků a budou vytvořeny podmínky pro celodenní programy na XY školách.

Cíle:

- 1. Zajištění možnosti smysluplného trávení volného času dětí a žáků ze sociálně vyloučeného prostředí a s tím spojená prevence patologických jevů***

Typové aktivity:

- Zajištění celodenního programu na školách s větším počtem žáků ze sociálně vyloučeného prostředí s cílem možnosti přípravy na výuku, doučování, zájmového vzdělávání a volnočasových aktivit
- Vytvoření realistické nabídky zájmového vzdělávání a volnočasových aktivit na ZŠ, využití kapacit příspěvkových organizací města (např. Dům umění, Hvězdárna, dopravní hřiště, apod.)
- Spolupráce s NNO, které realizují volnočasové aktivity a zájmové vzdělávání pro děti a žáky ze sociálně vyloučeného prostředí
- Ve spolupráci škol a NNO podpora aktivního zapojení rodičů do celodenních aktivit škol a aktivit NNO
- Zajištění nabídky prázdninových aktivit vzhledem k tomu, že prázdniny představují vysoce rizikové období pro rozvoj nebo nárůst sociálně patologických jevů: příměstské a pobytové tábory, pravidelné aktivity pro děti a žáky v NZDM a v dalších klubech NNO
- Podpora metodiků prevence školních poradenských pracovišť na ZŠ
- Realizace preventivních programů na ZŠ, např. protidrogová problematika, zdravotní prevence, dluhová prevence – finanční gramotnost, apod.
- Možnost spolupráce s NNO, které realizují preventivní programy pro děti a žáky a programy na podporu pedagogů

Zaměstnanost

Vize: „Inkluzivní trh práce na území města Brna umožňuje rovný přístup k zaměstnání pro všechny skupiny osob, disponuje dostatkem pracovních míst a pracovní síly odpovídající kvalifikace v požadované úrovni“.

Motto: „Brno, město příležitostí“.

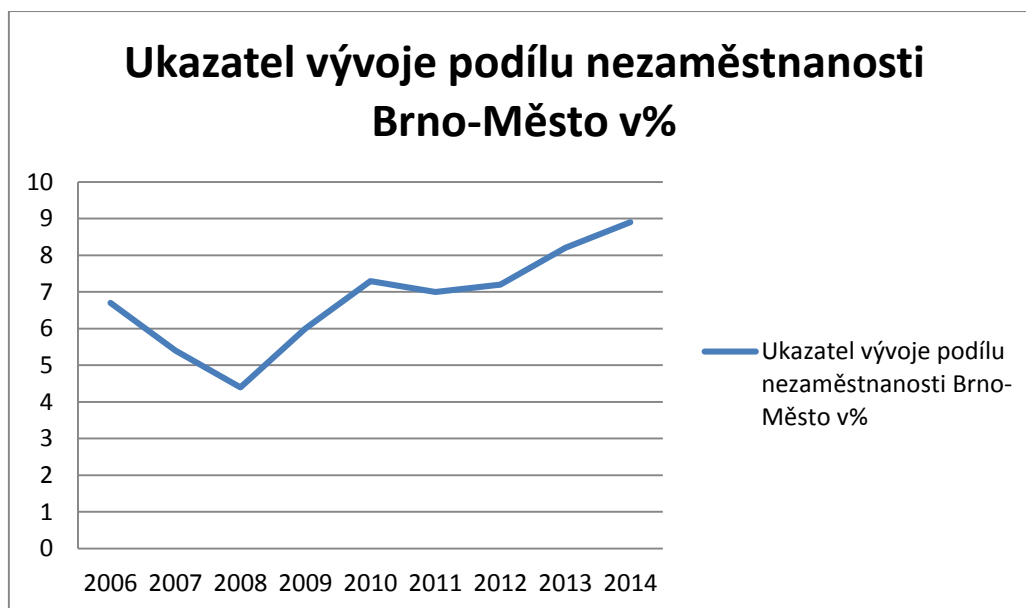
Analytická část

Podíl nezaměstnanosti činil v září 2015 v okrese Brno-město 7,8 %, což řadí tento okres spolu se Znojmem na druhou příčku nejvyššího podílu nezaměstnaných v kraji. Z toho je relativně výrazný rozdíl mezi podílem nezaměstnaných mezi ženami (8,3%) a muži (7,3%). Zároveň Jihomoravský kraj patří celkově mezi kraje s vyšším podílem nezaměstnanosti. Vývoj nezaměstnanosti ukazuje od roku 2008 trvalý roční nárůst podílu nezaměstnaných v okrese Brno-město, přičemž o něco vyšší nárůst vykazují ženy (jedná se o 0,1-0,3 procentního bodu).

Tabulka č. 1: Podíl nezaměstnaných osob (vývoj 2006 – 2014)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Brno-město:	6,7	5,4	4,4	6,0	7,3	7,0	7,2	8,2	8,9

Graf č. 1: Ukazatel vývoje podílu nezaměstnanosti Brno město v letech 2006 - 2014

V regionu Brno-město bylo v září 2015 evidováno 19 255 dosažitelných uchazečů o práci a zároveň hlášeno bylo 3505 volných pracovních míst, což činí 5,5 uchazeče na 1 hlášené pracovní místo – bez rozdílu kvalifikace). Tento poměr se právě od konce roku 2014 začal výrazně zvyšovat – na konci roku 2014 činilo na 1 hlášené pracovní místo počet uchazečů 14,2; v předchozích obdobích se tento poměr pohyboval kolem hodnoty 20 uchazečů na 1 hlášené pracovní místo.

Nejvíce hlášených volných pracovních míst je pro osoby se základním vzděláním a pro osoby vyučené – tyto dvě položky tvoří více jak 2/3 hlášených volných pracovních míst. V rámci

struktury volných míst z hlediska kategorie prací jsou nejvíce nabízeny zaměstnání v oborech: řemeslníci a opraváři; obsluha strojů a montéři; nekvalifikovaní pracovníci; pomocní pracovníci v oblasti těžby, stavebnictví, výroby; řemeslníci a kvalifikovaní pracovníci na stavbách; kovodělníci, strojrenštní dělníci a pracovníci; techničtí a odborní pracovníci; specialisté.

Tabulka č. 2: Struktura uchazečů o zaměstnání k 31. prosinci 2014 Brno-město

Počet UoZ	Podíl nezaměstnanosti (v%)	Podíly na celkovém počtu uchazečů (v %)							Délka evidence (dny)
		ženy	OZP	Do 25 let	Nad 50 let	Bez základních o vzdělání	Nad 5 měsíců	Nad 12 měsíců	
22 501	8,8	51,3	8,1	14,2	26,1	27,2	71,7	49,6	702

Z výše uvedených údajů je patrné především, že počet uchazečů evidovaných nad 5 měsíců a nad 12 měsíců je nad republikovým průměrem. V roce 2014 činil počet dlouhodobě nezaměstnaných nad 24 měsíců 6206 osob z celkového počtu 22 211 nezaměstnaných uchazečů. Celkový počet uchazečů bez kvalifikace byl 6181, což činilo 27% uchazečů.

Z výše uvedených údajů je patrný vysoký počet dlouhodobě nezaměstnaných uchazečů. Statistiky nezaměstnanosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit prakticky neexistují. Z kvalifikovaných odhadů (statistické výkazy činnosti sociální práce) nevládních organizací pracujících v sociálně vyloučených lokalitách v Brně vyplývá, že nezaměstnanost v lokalitách se pohybuje mezi 30-50%, u romských obyvatel pak dosahuje až k 90% obyvatel.

Relevantním zdrojem komparace a východiskem pro další určování strategií by mohla být také data sebraná v regionálním výzkumu provedeném Rozvojovým programem OSN (UNDP), Světovou bankou (WB) a Evropskou komisí (EC).¹ Podle tohoto výzkumu je nezaměstnanost Romů ze sociálně vyloučených lokalit v porovnání s nezaměstnaností jejich neromských sousedů v České republice nejvyšší ze všech zkoumaných zemí.² U romských mužů byla 2,7 krát vyšší než u jejich neromských sousedů, romských žen byla 3,5 krát vyšší než u jejich romských sousedek. Průměrná nezaměstnanost Romů ze sociálně vyloučených lokalit v ČR dosahuje dle uvedeného výzkumu hodnoty 39 %. Nezaměstnanost obyvatel sociálně vyloučených lokalit je tvořena jak vnějšími, tak vnitřními příčinami. Mezi bariéry pro vstup na trh práce můžeme zařadit: nízkou nebo nerelevantní kvalifikaci, diskriminaci na trhu práce, past zadluženosti – exekuční nároky na mzdy, neatraktivnost nízkých mezd v porovnání se sociálními dávkami, ztrátu pracovních návyků, neznalost nových využívaných technologií, neochotu za práci dojíždět mimo centrum lokality - většina obyvatel SVL se těžko v Brně

¹ Stručný výtah z výsledků výzkumu obsahuje také Monitorovací zpráva občanské společnosti o plnění národní strategie integrace Romů a akčního plánu Dekády v České republice v roce 2012(2013), str. 53 – 57. Výsledky výzkumu jsou publikovány v Roma and Non-Roma in the Labour Market in Central and South Eastern Europe (2012). Dokument je dostupný na http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/roma_employment. Stručnější shrnutí výzkumu je publikováno v zprávě Roma and Non-Roma on Central and Southeast European Labour Markets : Policy Brief (2012), která je dostupná na http://issuu.com/undp_in_europe_cis/docs/romalabour

² Zkoumanými zeměmi byli: Albánie, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Černá Hora, Česká republika, Chorvatsko, Maďarsko, Makedonie, Moldávie, Rumunsko, Slovensko, Srbsko

orientuje, zdravotní znevýhodnění – praktická nezaměstnatelnost, neschopnost fungovat v pevném denním řádu a rytmu a další

Z hlediska využití nástrojů k podpoře zaměstnání bylo v roce 2015 do září umístěno 312 uchazečů na VPP a bylo využito celkem 768 umístění na SÚPM.

Shrnutí

- Míra nezaměstnanosti se v údobí posledních třech let pohybuje v rozmezí 7 – 9%.
- O něco větší mírou nezaměstnanosti jsou zasaženy ženy.
- V roce 2014 činil podíl dlouhodobě nezaměstnaných nad 24 měsíců z celkového počtu 22 211 nezaměstnaných uchazečů 28 procent (6206 osob).
- Celkový počet uchazečů bez kvalifikace byl 6181, což činilo 27% uchazečů.
- Nejvíce hlášených volných pracovních míst je pro osoby se základním vzděláním a pro osoby vyučené – tyto dvě položky tvoří více jak 2/3 hlášených volných pracovních míst.
- V regionu Brno-město bylo v září 2015 evidováno 19 255 dosažitelných uchazečů o práci a zároveň hlášeno bylo 3505 volných pracovních míst, což činí 5,5 uchazeče na 1 hlášené pracovní místo – bez rozdílu kvalifikace (na konci roku 2014 byl poměr 14, 2 uchazeč na 1 hlášené místo).
- Z kvalifikovaných odhadů (statistické výkazy činnosti sociální práce) nevládních organizací pracujících v sociálně vyloučených lokalitách v Brně vyplývá, že nezaměstnanost v lokalitách se pohybuje mezi 30-50%, u romských obyvatel pak dosahuje až k 90% obyvatel.
- Nejčastějšími bariérami pro vstup na trh práce sociálně vyloučených osob jsou: nízká nebo nerelevantní kvalifikace, diskriminace na trhu práce, zadluženost a s ní související problematika (exekuce atd.), ztráta pracovních návyků, neznalost nových využívaných technologií, neochotu za prací dojíždět mimo centrum lokality, praktická nezaměstnatelnost, neschopnost fungovat v pevném denním řádu a rytmu.
- Pro uchazeče se základním vzděláním jsou nejčastěji nabízeny pracovní pozice v následujících oborech: dělníci v oblasti výstavby, kuchaři a číšníci, manipulační dělníci ve výrobě, maséři, obchodní zástupci, obsluha strojů a zařízení, odborní bezpečnostní pracovníci, pracovníci ostrahy, pracovníci v zákaznických centrech, prodavači v prodejnách, řidiči nákladních automobilů, uklízeči a vrátní.

Analýza problémů a jejich příčin

Problematika dlouhodobé nezaměstnanosti a v mnoha případech až nezaměstnatelnosti cílové skupiny je úzce navázána na další témata, jako je vzdělávání, bydlení, dluhová problematika. Níže uvedená SWOT analýza vznikla v rámci lokálního partnerství, dále studiem koncepčních materiálů města Brna. Lze vidět, že v oblasti zaměstnanosti se nepodařilo nalézt příliš silných stránek, převažují slabé stránky, zároveň je však identifikován značný počet příležitostí, které mohou aktéři sociálního začleňování využít.

Velké rezervy lze vidět také ve strategických dokumentech města, ve kterých nejsou identifikovaná téměř žádná opatření v oblasti podpory zaměstnanosti obyvatel sociálně vyloučených lokalit (Strategie Brno; návrh Komunitního plánu sociálních služeb pro období 2016-2017).

Silné stránky	Slabé stránky
<p>Funkční organizace poradenského charakteru. Spolupráce nevládních organizací a Úřadu práce. Zájem o řešení situace ze strany státních institucí-Úřad práce, Magistrát města Brna. Brno jako centrum zaměstnávání Jihomoravského kraje. Dostupnost/dojezdnost do zaměstnání.</p>	<p>Neformální vztahy spolupráce - nízká udržitelnost systému spolupráce mezi Úřadem práce a nevládními organizacemi. Neprovázanost vzdělávacího systému (ZŠ, SŠ) s trhem práce (požadavky). Zadluženost, exekuce. Problematika společně posuzovaných osob (HMO):</p> <ul style="list-style-type: none">• Nízká motivace k zapojení do programů dalšího vzdělávání.• Nízká motivace sociálně vyloučených k hledání zaměstnání, "návyk" na život na sociálních dávkách. <p>Vliv kombinace dluhové pasti a nelegálního zaměstnávání. Nerovnoměrná kvalita vzdělávacích institucí - MŠ, ZŠ, SŠ. Nedostatek příležitostí pro další vzdělávání osob se základním vzděláním. Vysoká nezaměstnanost osob ze SVL.</p>
Příležitosti	Hrozby
<p>Formální vzdělávání, principy inkluzivity. Posílení participace institucí dalšího vzdělávání. Rozšíření pracovně-právního poradenství. Rozvoj technologických center. Systematická podpora malých a středních podnikatelů ze strany Magistrátu města Brna Úřadu práce.</p>	<p>Finanční nestabilita neziskového prostoru (sociálních služeb). Hospodářský propad regionu/ČR/globální. Legislativní neukotvenost sociálního podnikání, sociálního bydlení. Nepřijetí národních školských reforem a požadavků na rozvoj vzdělání.</p>

Zázemí pro hlídání dětí (dostupnost MŠ) a volnočasové aktivity.

Nastavení legislativy příznivější pro zapojení obyvatel SVL na trh práce namísto setrvávání v dávkovém systému.

Zařazení motivačních prvků do oblasti dalšího vzdělávání.

Posílení personálních kapacit Úřadu práce.

Vytváření dočasných i trvalých pracovních míst v městských firmách s možností čerpání finančních příspěvků, spolu se zapojením nevládních organizací při zaměstnávání (širší škála pracovních míst, stáže, tréninková místa, apod.).
Provázání podporovaných pracovních míst s rekvalifikacemi.

Rozšíření pracovních možností v rámci zaměstnávání na VPP.

Intenzivní podpora mladé generace (ukončování studia) s cílem zaměstnání a osamostatnění.

Propojení s investičními aktivitami ve městě - vytváření pracovních příležitostí ve spolupráci s nevládními organizacemi (doporučení klientů dle potřeb a požadavků, příprava, podpora a monitoring) - např. při opravách domů v lokalitě návazně s vytvářením kapacit sociálního bydlení, investice ve městě; zakázku podmínit zaměstnáním zaměstnanců dlouhodobě nezaměstnaných, v případě investic v lokalitě x% obyvatel lokality (event. budoucích nájemníků apod.).

Uplatnění komplexní individuální práce s případem.

Nedostatečné provázání a spolupráce jednotlivých aktérů - město, městské firmy, další zaměstnavatelé, nevládní organizace, Úřad práce apod.

Nedostačující kapacita pracovníků Úřadu práce pro individuální práci s klientem (poradenství, rekvalifikace).

Neochota zaměstnávat sociálně vyloučené (zvláště Romy).

Návrhová část

Cílem příslušné oblasti je řešení problematiky trhu práce na území města Brna se zvláštním zaměřením na osoby sociálně vyloučené. Cílem je nastavit taková opatření, která přímo aktivizují jedince a vybavují je potřebnými kompetencemi. Tato opatření jsou dále zacílena na eliminaci jak vnějších tak vnitřních bariér k zaměstnávání osob se specifickými potřebami a posílení funkčnosti dalších institucí, které přímo působí na trhu práce. Velkým problémem je také nízká kvalifikace (ve smyslu znalostní i dovednostní kompetence) obyvatel SVL. Podporovaná opatření se tak nesoustředí pouze na vytváření pracovních míst pro osoby s nízkou či nepotřebnou kvalifikací, ale zejména na další vzdělávání těchto osob a posilování jejich postavení na trhu práce.

V rámci výstupů PS zaměstnanost a také zapracováním připomínek dalších skupin byly definovány tyto priority:

- 1. Rozvoj přípravy profesního života jedince a posílení úspěšnosti při vstupu na trh práce.**
- 2. Podpora pracovních příležitostí pro osoby ohrožené sociálním vyloučením a sociálně vyloučené včetně přípravy osob pro vstup na trh práce.**
- 3. Rozvoj sociální ekonomiky a prostoru podporující koncept společenské odpovědnosti.**
- 4. Provázání služeb na podporu zaměstnanosti.**

**Rozvoj přípravy
profesního života
jedince a posílení
úspěšnosti při vstupu
na trh práce**

Vytvoření spolupracující sítě institucí, které podporují provázanost vzdělávání a úspěšnost na trhu práce.

Vytvoření a podpora aktivit neformálního vzdělávání pro cílovou skupinu děti a mládež posilující úspěšnost integrace na trh práce (do roku 2019 bude podpořeno XY osob).

Podpora rozvoje učňovského školství při zařazování adekvátních oborů.

Rozvoj nabídky a poskytování profesního poradenství v rámci formálního vzdělávání - ZŠ a SŠ (do roku 2019 bude podpořeno XY osob)

**Podpora pracovních
příležitostí pro osoby
ohrožené sociálním
vyloučením a
sociálně vyloučené
včetně přípravy osob
pro vstup na trh
práce**

Do roku 2019 bude připraveno pro vstup na trh práce XY osob prostřednictvím dostupného zaměstnávání a poradenských služeb.

Do roku 2019 vstoupí na trh práce XY osob cílové skupiny.

Rozvoj prevence a řešení dopadů nelegálního zaměstnávání (do roku 2019 bude podpořeno XY osob cílové skupiny)

**Rozvoj sociální
ekonomiky a
prostoru podporující
koncept společenské
odpovědnosti**

Do roku 2019 bude zahájena činnost „Centra podporující koncept společenské odpovědnosti“.

Do roku 2019 bude podpořen vznik XY počtu sociálních podniků, včetně podpory rozvoje stávajících firem.

**Provázání služeb na
podporu
zaměstnanosti**

Do roku 2019 bude vytvořen systém spolupráce všech nezbytných institucí pro rozvoj a podporu zaměstnanosti na území města Brna.

Přehled priorit a cílů

Priorita č. 1: Rozvoj přípravy profesního života jedince a posílení úspěšnosti při vstupu na trh práce

Tato priorita akcentuje navýšení efektivity postupů „vzdělávání pro zaměstnání“. Svým charakterem se zaměřuje na oblast formálního a neformálního vzdělávání, při posilování kapacit vzdělávacích institucí i navýšení samotných kompetencí jedince, který do tohoto prostoru vstupuje. Zdůrazňovaným principem je význam participace a zásluhovosti.

Priorita je zaměřena na zvýšení efektivity opatření v oblasti dalšího vzdělávání na zaměstnatelnost cílové skupiny. Aktivity v rámci této priority se zaměřují na oblast formálního a neformálního vzdělávání, na posilování kapacit vzdělávacích institucí a na navýšení kompetencí cílové skupiny pro vstup na trh práce.

Cíle:

- 1. Vytvoření spolupracující sítě institucí, které podporují provázanost vzdělávání a úspěšnost na trhu práce.**

Předpokladem stabilního trhu práce je maximální provázanost se vzdělávacím sektorem. Vytvořený formální prostor, při účasti všech nezbytných institucí, nabízí možnost tvorby konkrétních funkčních opatření.

Typové aktivity:

- Spolupráce subjektů trhu práce a vzdělávacího prostoru
- Zapojení cílových skupin SPSZ (besedy, burza vzdělávání/práce atd.)

- 2. Vytvoření a podpora aktivit neformálního vzdělávání pro cílovou skupinu děti a mládež posilující úspěšnost integrace na trh práce (do roku 2019 bude podpořeno XY osob).**

Jedná se o podporu významu úspěšnosti integrace na trhu práce v rámci aktivit neformálního vzdělávacího proudu. Využití tohoto prostředí pro motivaci a práci s jedincem a kolektivem dětí a mladých lidí.

Typové aktivity:

- Vzdělávací a informativní aktivity (individuální, skupinové)
- Cílená spolupráce s vybranými subjekty trhu práce a formálními vzdělavateli

- 3. Podpora rozvoje učňovského školství při zařazování adekvátních oborů.**

Absolventi učňovského vzdělání jsou velmi poptávanou skupinou na trhu práce. Daný cíl směřuje především k provázanosti informovanosti a nastavení možností úspěšného absolvování adekvátních oborů.

Typové aktivity:

- Posílení systematičnosti spolupráce vybraných subjektů - NNO, zaměstnavatelé, vzdělavatelé)
- Efektivnost vzájemné výměny informací k nabídce studijních oborů, odborným učňovským stážím apod.
- Podpora informovanosti ve vztahu k cílové skupině
- Aktivity vedoucí k podpoře udržení se při studiu/k dokončení studia

4. Rozvoj nabídky a poskytování profesního poradenství v rámci formálního vzdělávání ZŠ a SŠ (do roku 2019 bude podpořeno XY osob).

Profesní poradenství je nedílnou součástí aktivit ZŠ či SŠ. Daný cíl se zaměřuje na rozvoj těchto aktivit v kvantitativní i kvalitativní oblasti. Specificky je pak zaměřen na cílovou skupinu dětí a mládeže ohrožených sociálním vyloučením. V rámci cíle jsou řešeny tyto oblasti:

- nedostatečné kariérové poradenství a poradenství k volbě povolání,
- nevhodná oborová struktura absolventů,
- nedostatečné praktické zkušenosti absolventů vstupujících na trh práce,
- neadekvátní představy mladých o fungování trhu práce a vlastních možnostech.

Typové aktivity:

- Poskytování poradenství (individuální, skupinové)
- Rozvoj metod profesního poradenství dětem a mládeži
- Vzdělávání osob poskytujících profesní poradenství cílové skupině dětí a mládež při ZŠ a SŠ
- Spolupráce s dalšími subjekty trhu práce
- Besedy, vzdělávací akce, workshopy atd.

Priorita č. 2: Podpora pracovních příležitostí pro osoby ohrožené sociálním vyloučením a sociálně vyloučené včetně přípravy osob pro vstup na trh práce

Tato priorita směřuje k navýšení intenzity a především pak posílení efektivity poradenského procesu směřujícímu k získání/udržení si zaměstnání³. Základním předpokladem vytvořeného integračního procesu k trhu práce je systematická provázanost všech institucí při využívání

³ Aktivity této priority v sobě zahrnují aktivity podpory OP Z 1.1 (Přístup k zaměstnání pro uchazeče a neaktivní osoby včetně místních iniciativ zaměstnanosti a podpory mobility pracovní síly) i oblasti podpory OP Z 2.1 (Aktivní začleňování, zejména s cílem zvýšení uplatnitelnosti osob ve společnosti a na trhu práce).

adekvátních nástrojů, kterými tyto instituce disponují. Celý tento postup je založen na respektu individuality jedince, jakožto nositele jedinečného kapitálu, který lze uplatnit na trhu práce. Současně se tato priorita věnuje i oblasti nelegálního zaměstnávání jakožto významnému aspektu, který ovlivňuje legální trh práce a stanovené předpoklady výsledných indikátorů dané priority.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude připraveno pro vstup na trh práce XY osob prostřednictvím poradenských služeb.**

Kvalita poradenského procesu je úzce spjata s formální provázaností spolupráce jednotlivých institucí a individuální kvalitou jednotlivých pracovníků tohoto komplexu.

Typové aktivity:

- Individuální a skupinové poradenství CS v oblastech dluhů, sladování pracovního a rodinného života, stabilizace rodinného života vč. udržení bydlení, atp.
- Skupinové motivační programy
- Stáže/ochutnávky/praxe u vhodných zaměstnavatelů
- Posilování pracovních návyků a nabídka krátkodobých pracovních příležitostí – práce na zkoušku
- Kurzy k rozšíření odbornosti

- 2. Do roku 2019 vstoupí na trh práce XY osob cílové skupiny.**

Aktivity daného cíle jsou především podporovány prostřednictvím oblasti podpory OP Z 1.1. Na dosažení stanovených cílů se budou podílet zástupci všech významných subjektů trhu práce, přičemž bude využíváno dostupných zdrojů dle aktuálních možností jednotlivých výzev.

Typové aktivity:

- Individuální a skupinové poradenství CS v oblastech dluhů, sladování pracovního a rodinného života, stabilizace rodinného života vč. udržení bydlení
- Skupinové motivační programy
- Pracovní diagnostika
- Pracovní poradenství, konzultace a asistence
- Rekvalifikace
- Zprostředkování práce a vytváření pracovních míst s využitím mzdových příspěvků

- 3. Rozvoj prevence a řešení dopadů nelegálního zaměstnávání (do roku 2019 bude podpořeno XY osob cílové skupiny)**

Nelegální zaměstnávání má své dopady jak na úrovni jedince/rodiny, tak i v celonárodním rozsahu. Opatření postihující oblast nelegálního zaměstnávání jsou nezbytnou aktivitou při budování flexibilního a otevřeného trhu práce. Aktivita těchto cílů budou naplňovány jak v přímé činnosti s jedinci, tak v komunikaci se zaměstnavateli a dalšími příslušnými institucemi. Součástí aktivit je i připomínkování stavu a nastavení sociální ochrany v celé své šíři, jakožto jednoho z faktorů „výhodnosti“ (ne)legálního zaměstnávání.

Typové aktivity:

- Jednání s klíčovými aktéry prostředí trhu práce a subjekty intervenující do prostředí nelegálního zaměstnávání (PČR, SUIP atd.)
- Nastavení spolupracujícího prostředí
- Zpracování a zavedení informativního systému dopadů nelegálního zaměstnávání k cílové skupině a zaměstnavatelům

Priorita č. 3: Rozvoj sociální ekonomiky a prostoru podporující koncept společenské odpovědnosti

Výchozím předpokladem uplatnění jedince na trhu práce je i odpovídající prostředí k tomuto „uplatňování se“. Cíle této priority jsou zaměřeny na podporu zaměstnavatelů. Ti jsou schopni v rámci svých aktivit posilovat koncept společenské odpovědnosti v oblasti zaměstnávání znevýhodněných osob na trhu práce. Kromě těchto podporovaných aktivit bude dále posilován prostor pro vznik a stabilizaci firem v oblasti sociální ekonomiky. Tyto aktivity směřují ke státním i nestátním zaměstnavatelům.

Cíle:

- 1. Do roku 2019 bude zahájena činnost „Centra podporující koncept společenské odpovědnosti“.**

„Centrum“ bude na území města rozvíjet, propagovat a pomáhat naplňovat myšlenky konceptu společenské odpovědnosti (CSR)⁴. Současně bude aktivní v rozšiřování principů zodpovědného zadávání veřejných zakázek - v prostředí státních či nestátních institucí.

Typové aktivity:

- Jednání s klíčovými aktéry prostoru trhu práce a dalších významných subjektů
- Vytvoření spolupracující sítě jednotlivých subjektů
- Individuální a skupinové poradenské aktivity zavádění CSR

⁴ *Koncept společenské odpovědnosti (Corporate social responsibility – CSR) - kontinuální závazek podniku chovat se eticky a přispívat k ekonomickému růstu a zároveň se zasazovat o zlepšování kvality života zaměstnanců a jejich rodin, stejně jako lokální komunity a společnosti jako celku.*

- Vytvoření metodických příruček a informativních materiálů, jejich propagace
- Workshopy a vzdělávací akce
- Příprava systémových opatření pro implementaci zodpovědného zadávání veřejných zakázek na úrovni samosprávy

2. Do roku 2019 bude podpořen vznik XY počtu sociálních podniků, včetně podpory rozvoje stávajících firem.

Prostřednictvím aktivit daného cíle budou podpořeny stávající sociální firmy i nově vznikající podnikatelské záměry. Oblast sociálního podnikání je na území města Brna poměrně známá, zaměřuje se především na osoby se zdravotními hendikepy (fyzickými či psychickými). Je zde však velmi málo sociálních firem, které se cíleně věnují sociálně vyloučeným osobám. Tato potřeba podpory byla několikrát diskutována nejen na úrovni pracovních skupin, ale byla řešena i v rámci setkání ITI při MMB či na úrovni JMK (setkání Regionální stále konference).

Typové aktivity:

- Vytvoření a udržení pracovních míst v rámci sociálních podniků
- Vzdělávání zaměstnanců a jejich zaškolení, podpora v novém pracovním prostředí
- Rozjezd sociálního podnikání, získávání a realizace zakázek
- Marketing sociálních podniků
- Zavádění principů sociálního podnikání do chodu organizací
- Šíření dobré praxe sociálního podnikání

Priorita č. 4: Provázání služeb na podporu zaměstnanosti

Předpokladem udržitelnosti opatření je provázání aktivit jednotlivých institucí působících primárně či sekundárně v rámci trhu práce. Toto provázání má přímé dopady na nastavení interních postupů spolupráce, systémově pobízí k vlastnímu rozvoji a posilování komunikačního prostoru mezi institucemi. Takto vzniklý formální systém, který bude vystupovat jako celek, bude přinášet kvalitnější přehled v oblasti zaměstnanosti jak pro instituce uvnitř něj, tak především pro cílovou skupinu nezaměstnaných.

Cíle:

1. Do roku 2019 bude vytvořen systém spolupráce všech nezbytných institucí pro rozvoj a podporu zaměstnanosti na území města Brna

V rámci setkání pracovních skupin byla několikrát zdůrazňována potřeba formalizace vztahů spolupráce institucí činných na trhu práce. S touto deklarovanou potřebou souvisela i potřeba definování rolí, vzájemných očekávání a dohody na konkrétních postupech při každodenních aktivitách či naopak výjimečných situacích. Tato spolupráce by měla dle popsanych očekávání

zahrnout nejen ty, kteří jsou těmi „pomáhajícími“ institucemi (NNO, ÚP, MMB atd.), ale je nezbytné, aby se do ní plně zapojili i zaměstnavatelé či vzdělavatelé trhu práce.

Typové aktivity:

- Jednání s klíčovými subjekty trhu práce
- Vytvoření metodiky a komunikačního kanálu rozvoje a podpory aktivit trhu práce při začleňování SVO
- Workshopy, tematická setkání posilující kompetence institucí/jedinců příslušných subjektů oblasti spolupráce
- Distribuce informací vztahující se k problematice trhu práce a zaměstnanosti